

www.e-rara.ch

Manuale parochorum, sive institutiones et praxes tum vitae, tum officii pastoralis, ex lectione varia, et studiosa observatione

Herckner, Johann Adam

Recusae in Monasterio S. Galli, 1661

Stiftsbibliothek St. Gallen

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-98966>

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

CHER
34

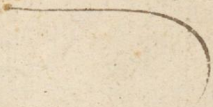
STIFTSBIBLIOTHEK

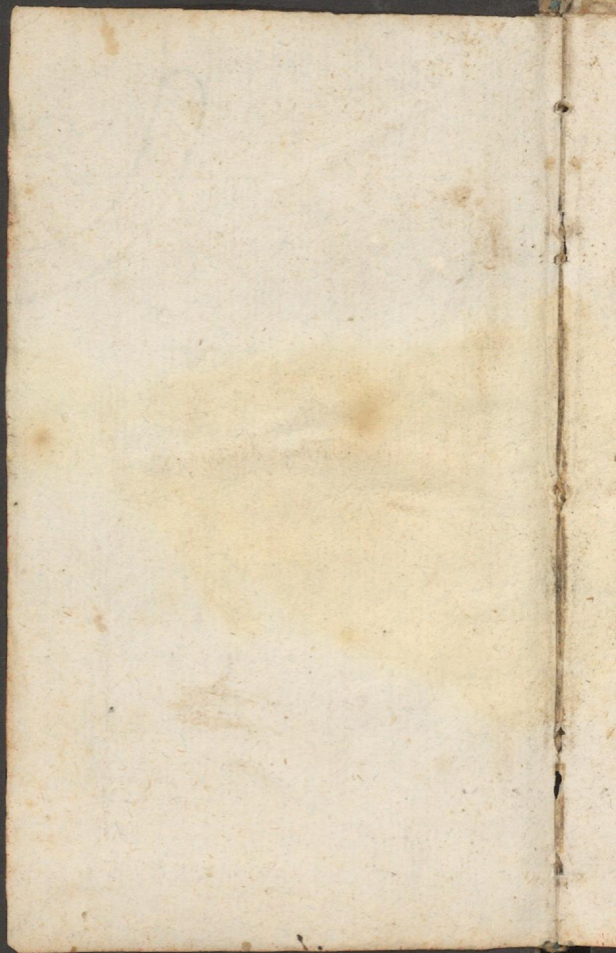
13 034

ST. GALLEN

R. Semi-Bibliothec

Pastoral.

Stiftsbibliothek
St. Gallen

I

I

L

E

MANUALE
PAROCHORUM,

SIVE
INSTITUTIONES
ET PRAXES TUM VI-
TÆ, TUM OFFICII
PASTORALIS,

EX
LECTIONE VARIA, ET
studiosa observatione

*In brevem & familiarem metho-
dum redactæ,*

Eorum gratiâ præsertim, qui pri-
mùm ad Animarum Curam
emittuntur.

Cum Facultate Superiorum.

Recusæ

In Monasterio S. GALLI;

Excudebat

Joannes Adamus Hærckner.

M. DC. LXI.

MANUALE
PAROCHIA
RUM

INSTITUTIONES
ET PRAXES
THEOLOGICAE
PASTORALIS

LECTIO NE VALLA ET

LECTIO NE VALLA ET
LECTIO NE VALLA ET
LECTIO NE VALLA ET
LECTIO NE VALLA ET

In Monasterio S. Gualteri
Joannes Baptistus Hildner
M. DC. LXX.

APPROBATIO.

Librum non indocti (ut apparet) Authoris ;
 Cui titulus Manuale Parochorum, sive
 Institutiones, & Praxes tum Vitæ tum Officij
 Pastoralis, mihi ab Admodum Reverendo P. Ni-
 colao Donellano, SS. Theologia Doctore exhibitum
 accepi; & ab eodem, alijsq; duobus Doctores
 Theologis examinatum; quod propter brevem,
 claram, & proba doctrina Methodum dignus ju-
 dicetur, qui Parochorum, eorum præsertim, quò
 primùm ad animarum Curam dimittuntur, ma-
 nibus multorum bono teratur; pro officio, quo
 fungor, in lucem edi posse censeo, & approbo.
 Vienna 6. Septembris, An. 1651.

Octavius de Tertio, Cathedra-
 lis Ecclesiæ ibidem Canoni-
 cus, Facult. Theol. p. t. De-
 canus.

Imprimatur.

Georgius Tasch. SS. Theo-
 log. Doct. p. t. Uni-
 versitatis Rector.

P R O O E M I U M.

MENS AUTHORIS.

VErè, & pridem dictum, Ars Artium Regimen Animarum; quo in negotio peccari gravissimus error esse posset. Ideoque qui eam Artem vult profiteri; videat in primis, quam operam in ea perdiscenda posuerit, quantum profecerit: neque verò facilis, aut brevis est ista ars; quam nisi multo studio, & longo usu non comparaveris: quare si rudis adhuc, & inexpertus sis; necessarium est, eos adeas & audias, qui eam doctrinam vel tractârunt ipsi diu, vel aliunde acceptam aliis tradiderunt. Scripsere quidem ejusmodi institutiones, & industrias non pauci; sed aliqui confusè, aliqui fusè nimium; qui ordine, & methodo familiari, eaque brevi fortassis non multi; saltem qui in manus meas venerint. Quam obrem à quibusdam boni publici studiosis impulsus sum; ut si quid variâ multorum annorum lectione, & longo usu observâssem, in compendium, brevi & facili Methodo conjicerem, in gratiam præsertim eorum, qui ex Scholis, & Seminariis ad Animarum Curam primùm emittuntur. Obsequor tandem divinæ gloriæ, & salutis alienæ desiderio: Conscientiæ casus non explico; passim

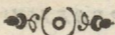
PROEMIUM.

sim habentur libri, qui hos tractent: imò neque omnes officij Pastoralis partes, ductis longè ambagib⁹, aut periodorum numeris prosequor, longum id fuisset: Praxes quasdam, & Instructiones tum Morum, tum Administrationis rerum sacrarum, tum Conversationis cum subditis, breviter trado; non ut eas venditem pro certis Regulis, neque enim eâ Authoritate polleo, sed ut sequaris, si placent, quamdiu aliquid melius non suppetit.

Accipe, mi Lector, hanc operam meam eâ mente, quâ defero; brevis sum, ut tempori parcam; exiguus, ut tuis sumptibus & labori minùs incommodem; Si non pigebit legere; fructum uti spero, referemus: Tu tuæ operæ, ego mei Opusculi.

Utete & bene vive,
ac vale.

*Summarium instructionum, quæ in
hoc Manuali continentur.*

PARS I.

Virtutes in Parocho requisitæ.

CAPUT I.

Bonæ Vitæ Exemplum.

Num.	Pag.
I. <i>Tanti hoc refert, quanti populum esse bonum.</i>	1.
II. <i>Quid de hac re SS. Patres.</i>	3.
III. <i>Quid Concilium Tridentinum.</i>	4.

CAPUT II.

Humilitas.

I. <i>In Dignitate, & Onere pastorali est necessaria.</i>	5.
II. <i>Singularis præterea Modestia.</i>	8.
III. <i>Summa item Mansuetudo, & Patientia.</i>	10.

CAPUT III.

Liberalitas.

I. <i>Sordida est avaritia.</i>	12.
II. <i>Detestanda maximè in Sacris.</i>	ibid.
III. <i>Exempla liberalitatis in magnis Pastoribus.</i>	15.

CAPUT IV.

Castitas & Sobrietas.

I. <i>Castitas est necessaria Neo-parocho.</i>	19.
II. <i>Difficilis est propter crebras occasiones.</i>	20.
III. <i>Sobrietas requiritur causâ Castitatis, & ad officium ritè peragendum.</i>	23.

Num. SUMMARIUM. Pag.

CAPUT V.

Prudentia, Vigilantia, Diligentia.

- I. *Prudentia est pernecessaria.* 26.
II. *Quis modus eam comparandi.* 28.
III. *De Vigilantia.* 33.
IV. *De Diligentia.* 35.

CAPUT VI.

Cultus Divinus.

- I. *Illius procuratio propria est Parochi.* 38.
II. *Quâ ratione seipsum excolere debeat.* 49.
III. *In Mysteriis sacris servandū est decorū.* 41.
IV. *In Templo, Altaribus, & totius sacra supellectilis nitore, atque ornatu, maximus decor adhibendus.* 42.

CAPUT VII.

Zelus divini honoris, & Salutis Animarum.

- I. *Quis ille sit.* 48.
II. *Quam necessarius Parocho.* 49.
III. *Quis ad illum excitandum stimuli.* 51.

PARS II.

Administratio Sacramentorum.

CAPUT I.

De Obligatione administrandi.

- I. *Obligatio est de se gravis.* 55.
II. *Quibus administrandum; de statu gratia, & intentione debita.* 58.
III. *De materia & forma, probabili, dubia.* 59.
IV. *Sipendium non exigendum importunè* 61.
V. *De obligatione, qua sequitur ad residendum intra Parochiam.* 62.

Principia quædam generalia.

- VI. *Quæ in Rituali, & Statutis præscribuntur, exactè sunt observanda.* 64.
 VII. *Consuetudines receptæ, retinenda sunt.* 67.
 VIII. *In perplexis recurrendum ad Episcopum.* 69.
 IX. *Libri, aut Viri periti consulendi.* 70.

CAPUT II.

De Baptismo & Confirmatione.

- I. *Instruendus Populus de necessariis pro Baptismo necessitatis, præsertim ab Obstetricibus.* 71.
 II. *De sectione mortuæ matris, superstitie factus in utero.* 73.
 III. *De partu monstroso.* 76.
 IV. *De baptizandis sub conditione baptizatis, in casu necessitatis, etiam ab obstetricibus.* ibid.
 V. *De expositis pueris.* 78.
 VI. *De baptizatis ab Hæreticis.* 79.
 VII. *De non differendo nimium Baptismo.* 81.
 VIII. *De ritibus & patrinis.* 82.
 IX. *De quibus instruendus populus pro Confirmatione ritè suscipienda; & quomodo urgendus ne negligat.* 85.

CAPUT III.

De Sacramento Pœnitentiæ, quædam generaliora.

- I. *De loco audiendarum Confessionum, & decentia Habitûs.* 87.
 II. *Quid possit Parochus circa Peregrinos, & Vagos.* 88.
 III. *Præxes pro audiendis surdis, lingua ignavis, mutis.* 89.
 IV. *De*

Num.	SUMMARIUM.	Pag.
IV.	De accedenibus in pravo ornatu.	91.
V.	De instruendis pueris, & rudibus circa necessaria.	92.
VI.	De Excommunicatis.	94.
VII.	De iis, qui non pramiserunt debitum Examen.	95.
VIII.	Quomodo agendum cum iis, qui metu, aut pudore deterrentur.	97.
IX.	Aut cum iis, quibus deesse videtur dolor sufficiens.	98.
X.	Aut deesse propositum Vita melioris: ubi de Recidivis, & proximis occasionibus.	100.
XI.	Quando, & quomodo retexenda priores Confessiones.	102.
XII.	Quâ ratione ineundus mortalium peccatorum numerus.	106.
XIII.	De interruptione & dimidiatione Confessionum.	107.
XIV.	De casibus reservatis.	109.
XV.	An, & circa quid interrogandi penitentes.	112.
XVI.	An dedocendi, cum errant.	114.
XVII.	De Restitutione imponenda, & procuranda dispositione ad absolutionem.	115.
XVIII.	De discretionem in penitentia imponenda, deque ipsa Absolutione, & de schedis Confessionum.	117.
XIX.	De supplendis defectibus in Sacramento commissis.	122.
XX.	De sigillo strictissime servando.	124.
	Quædam particularia circa infirmos.	
	XXI. Qui	

Num.	SUMMARIUM.	Pag.
XXI.	<i>Quibus rationibus urgendi infirmi ad Confessionem, ne differant.</i>	127.
XXII.	<i>De infectis morbo contagioso praxes.</i>	133.
XXIII.	<i>De lethaliter vulneratis.</i>	136.
XXIV.	<i>De periclitantibus in partu.</i>	138.
XXV.	<i>De morientibus Excommunicatis, Usurariis, Concubinariis.</i>	139.
XXVI.	<i>Quomodo agendum cum moribundis, qui loqui non possunt, etsi intelligant.</i>	141.
XXVII.	<i>An, quando, quomodo; qui jam neque loqui, neque intelligere possunt.</i>	144.
XXVIII.	<i>Quid possit Parochus in dispensatione circa dies festos, aut jejunia.</i>	146.

CAPUT IV.

De Eucharistia, prout est Sacrificium.

I.	<i>Quoties Parochus teneatur sacrificare.</i>	149.
II.	<i>An pro populo, & pro stipendio.</i>	150.
III.	<i>Quoties in die, & quâ horâ.</i>	152.
IV.	<i>An semper jejunus.</i>	155.
V.	<i>Qua intentio requiratur ad consecrationem, præsertim minorum hostiarum pro communicaturis. Quid agendum circa fragmenta non coherentia, aut guttas vini intra, vel extra cuspam calicis, quoad consecrationis intentionem.</i>	157.
VI.	<i>Quid agendum de particulis consecratis proprij, vel alterius Sacrificij.</i>	161.
VII.	<i>De interruptione Missæ inchoata.</i>	162.
VIII.	<i>De quibus monendus populus pro Concoctione.</i>	164.
IX.	<i>De requisitis ad Sacrificium.</i>	166.

De

Num.	SUMMARIUM.	Pag.
	De Communione populi generatim.	
X.	Praxes de instruendis, & parandis iis, qui nondum communicarunt.	167.
XI.	Quomodo cavendum inter comunicandum, ne particula excidant.	172.
XII.	Quibus neganda Communio.	174.
XIII.	De peccatoribus publicis.	176.

De Viatico.

XIV.	An & quomodo dandum pestiferis.	178.
XV.	Phreneticis & usu rationis carentibus; aut condemnatis ad mortem: & quomodo praecavenda irreverentia in moribundis; & quaedam circa hoc cautela.	181.
XVI.	Quibus rationibus inducendi, qui viaticum nimium differunt.	185.
XVII.	Quomodo deferendum ad infirmos.	190.
XVIII.	De ritu conferendi, & ad id pertinentibus.	193.
XIX.	Quando, & an non jejuno conferri possit, & quoties in eodem morbo.	198.

CAPUT V.

De Extrema Unctione.

I.	Instruendus populus exactè de toto hoc Sacramento, ne negligent, aut contemnant	199.
II.	Quibus rationibus agendum cum iis, qui recusant, aut nimium differunt.	203.
III.	Quibus neganda; & an danda iis, qui expressè non petunt.	208.
IV.	Qui ritus servandi; & an sapius dari possit in eodem morbo.	211.

V. An,

Num.	SUMMARIUM.	Pag.
V.	<i>An, & quomodo ungenti, qui peste, aut contagione sunt infecti.</i>	213.
VI.	<i>De quibus monendus moribundus post sacram Unctionem.</i>	216.

CAPUT IV.

De juvandis morientibus, & mortuorum sepulturâ.

- I. *Infirmi sapius invisendi, præsertim cum tendunt ad extrema.* 218.
- II. & III. *Præses varia ad juvandos morientes; qua in re magnâ arte opus est.* 221. & 229.
- IV. *Quando & quomodo sepeliendi mortui.* 234.
- V. *De Exequiis & honore funeris, etiam pauperum: deq; stipendio pro functione funebri.* 237.
- VI. *Quibus neganda sepultura in loco sacro.* 239.
- VII. *An exhumanda Hæreticorum corpora, cum locus sacer à Catholicis recuperatur.* 243.

CAPUT VI.

De Sacramento Matrimonij.

- I. *De quibus interrogare debet Parochus antequam facit denuntiationes.* 245.
- II. *Quomodo servanda, qua in Tridentino præscribuntur circa denuntiationes.* 248.
- III. *Monendus populus, qui & quomodo impedimenta denuntiare debeant, quidve agendum, cum denuntiantur.* 250.

Impedimenta dirimentia.

- IV. *Consanguinitas.* 252. *Affinitas.* 256.
Cognatio spiritualis. 257.
- V. *Vis.* 258. *Cultûs disparitas.* 259.

VI. *Li*

Num.	SUMMARIUM.	Pag.
V.	<i>Ligamen.</i> 260. <i>Honestas publica</i>	261.
VII.	<i>Impotentia</i> 261. <i>Ætas.</i>	262.
	<i>Raptus. Error.</i>	263.
	<i>Conditio. Crimen. Cognatio legalis.</i>	264.
	<i>Ordo. Votum.</i>	265.
VIII.	<i>De quibus monendi Sponsi, priusquam hoc Sacramentum suscipiant; & de assistentia proprij Parochi, & testium.</i>	265.
	<i>Speciatim de matrimonio vagorum.</i>	268.
IX.	<i>Ritus servandi in celebratione Matrimonij, & Benedictione Nuptiarum: impedienda superstitiones, & abusus convulsivorum.</i>	269.
X.	<i>De quibus monendi Conjuges, contracto jam Matrimonio.</i>	270.
XI.	<i>De introductione Puerpera in Ecclesiam.</i>	272.

PARS III.

Reliquæ functiones curæ Pastoralis.

CAPUT I.

De Concionibus.

I.	<i>Concionis munus proprium est Pastoris.</i>	274.
II.	<i>Tridentinum ad id obligat.</i>	276.
III.	<i>Quæ virtutes, quæ vitia Concionatoris.</i>	279.
IV.	<i>Præcepta totius artis concionatoris pro sacris Concionibus.</i>	284.

CAPUT II.

De Catechismis, Scholis, & Confraternitatibus.

I.	<i>Pastor ex Tridentino tenetur ad catechizandos rudes.</i>	291.
II.	<i>Ars & methodus bona Catecheseos.</i>	296.
III.	<i>Scho-</i>	

Num.	SUMMARIUM.	Pag.
III.	<i>Scholarum trivialium cura, & Magistrorum, haberi debet à Parochis: quanam leges esse debeant.</i>	300.
IV.	<i>Similiter Confraternitatum, sive Sodalitiorum: quomodo illa instituenda, & quibus legibus.</i>	303.

CAPUT III.

De Cura scabiosarum Ovium.

I.	<i>Attendendum Advenis, ne alios inficiant.</i>	310.
II.	<i>Meretricibus, ut desistant, aut abeant.</i>	312.
III.	<i>Superstitiosis, & magicis artibus.</i>	313.
IV.	<i>Omnium maximè Hæreticis.</i>	316.
V.	<i>Libris obscænis, superstitiosis, magicis, hæreticis.</i>	318.

CAPUT IV.

De Cura miserabilium personarum.

I.	<i>Pastoris est, suorum miserias sublevarè.</i>	323.
II.	<i>Pater esse debet pauperum.</i>	325.
III.	<i>Tutor, Curator, Defensor Orphanorum, Pupillorum, Viduarum.</i>	332.
IV.	<i>Pertinet ad eum Cura Xenodochij, & Nosocomij, pro peregrinis & infirmis.</i>	335.
	<i>Item Carcerum: & quomodo agendum cum Reis, præsertim cum damnandi sunt ad extremum supplicium; deque modo eos ducendi.</i>	339.

CAPUT V.

De Conversatione cum Parochianis.

I.	<i>Generalia præcepta bonæ conversationis.</i>	345.
II.	<i>Conversandum cum omnibus; sed diverso modo.</i>	348.
III.	<i>Es-</i>	

Num.	SUMMARIUM.	Pag.
III.	<i>Exhibenda maximè mansuetudo, etiam in reprehensionibus.</i>	351.
IV.	<i>Fugienda comessationes, Ludi Vetiti, Con- Sivvia: praesertim nuptialia.</i>	358.
V.	<i>Omnium maximè cavenda familiaritas cum foeminis.</i>	365.

CAPUT VI.

De Administratione propriae Familiae.

I.	<i>Absint à contubernio & convictu Foeminae:
quam rigidi hac in re Canones, & quam a-
cerbi SS. Patres.</i>	368.
II.	<i>Habenda specialis cura Domesticorum; &
qua sint leges bene instituenda familia.</i>	372.
III.	<i>Servanda utilitatis, & boni exempli causa,
Parcitas & Frugalitas.</i>	375.

MANUALIS
PAROCHORUM,

PARS I.

Institutiones morum.

*Pascite, qui in vobis est, gregem Dei,
forma facti gregis ex animo. I. Pet. 5.*

CAPUT I.

Sit boni exempli.

NUM. I.

Quanti id referat.

Uò Pastor ovium præit,
grex sequitur: sive ille in
planitiem ducat, sive in
præceps: ita populus Parochum ob-
servat, & quò ille præcedet, pertrahi-
tur: ea vis est exempli boni, mali: sed
mali præsertim, in iis maximè, qui
præsunt; credunt enim subditi, sibi

A

lice-

licere, aut impunè fore, quod factis majorum probari vident. In hunc sensum juvenis apud Comicum conspicatus in picta tabula Jovem adulterantem: hoc facit ille, inquiebat, qui cœlum tonitru quatit, ego homuncio non facerem? tantum nocuit vel umbram spectâsse. Quod si Medico probrum est objici, *Medice, cura te ipsum*, probrosius pastoribus animarum objicitur, *Dicunt, non faciunt*, quibus si contrâ obtrudas, *quæ dicunt facite*, ipsi retrudant: *Sed va homini illi, per quem scandalum venit.* Refert Cantipratanus, Parochum quendam, qui, uti erat improbus, improbè regebat, incidisse in lethalem morbum; apparuisse decumbenti S. Petrum pastorum principem, & obtulisse legendum ex libro, hoc scriptum: *Mortificas animas, quæ non moriuntur, & vivificas, quæ non vivunt: quomodo reduces animas eorum ex inferno, quos tu exemplo destitutos aeterno barathro addixisti?* Hoc fulmen

men ne recidat in caput, pavendum, cavendum.

NUM. II.

Sensus Sanctorum Patrum.

MULTA de hoc argumento SS. Patres: acerbè Bernardus, *Misera Sacerdotum conversatio, fit misera plebis Dominicæ subversio.* Explicant id Ambrosius, & Chrysostomus capitis & membrorum in homine; radicis & ramorum in arbore ductis aptè similitudinibus: ut enim mali humores à capite in membra, vitia à radice in ramos sese diffundunt: ita à Parochis in Parochianos eadem dimanant, & quod consequens est, gravissimæ offensi vindictisque numinis iræ & supplicia: hinc illæ in Jeremiâ lacrymæ, *Quia stultè egerunt Pastores, & Dominum non quaesiverunt, omnis grex meus dispersus est.* Ceterè (ut cæteros fileam) SS. Cyprianus & Gregorius gravissimas calamitates suorum temporum, ille in Africam, hic in Italiam divinitus immittas Sa-

cerdotum peccatis adscribunt: neque nos inficiari possumus, Pastorum incuriâ, luxuriâ, luxu, fastu, aliisq; peccatis factum, ut pestilentissimæ hæreses magnam Europæ partem infererint, eamque intulerint corporum, animarumq; stragem, qualem etiam num deflemus.

NUM. III.

Mens Tridentini Concilij.

Nihil est, ajunt gravissimi Patres Tridentinæ Synodi, nihil est, quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum assidue instruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui se divino ministerio dedicârunt: cum enim à rebus seculi in altiorem sublatis locum conspiciantur; in eos tamquam speculum reliqui oculos conjiciunt, ex eisq; sumunt, quod imitentur: quapropter decet omnes vitam, moresq; componere: ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisq; omnibus rebus nihil nisi grave, moderatum, ac religione plenum præferant; levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant: ut eorum actiones cunctis adferant.

ferant venerationem. Verba singula ad
 rectæ rationis bilancem trutina, & ex-
 pende: ac demum ad ejusdem Sacro-
 sancti Concilij statutum mentem ad-
 verte; est severum, & acre; statuit e-
 nim; ut quæ aliàs à summis Pontifi-
 cibus, & sacris Conciliis de luxu, co-
 messationibus, choreis, aleis, lusibus,
 & ejusdem generis sancita fuerunt,
 iisdem impositis pœnis, aut etiam ma-
 joribus Ordinarij arbitrio constituen-
 dis observentur, quarum legum ac
 pœnarum ratio fuit bonorum morum
 corruptela ex pravis Pastorum exem-
 plis: & licèt ista generatim in Cleri-
 cos ferantur, nemo tamen nescit ad
 Parochos potissimùm pertinere.

CAPUT II.

Sic humilis.

NUM. I.

*In animarum pastore humilitas in-
 primis necessaria.*

VEstes, quibus Mosaici Sacerdotes
 induebantur, varij erant coloris,

tunica verò, quæ superinducebatur, ad talos usque prominebat; ut ex vestitu intelligerent, à se propriè requiri omnem justitiam, id est, omnium virtutum inter se complexarum vario, eoque pulcherrimo ornatu animi præstantem. Quod multò magis ad novæ legis Sacerdotes, multò etiam maximè ad eos, qui in animarum curâ aliis præsunt, traduci debet. Sed tamen sunt in amplissimo illo virtutum numero nonnullæ, quæ ob singularem causam in pastoralis munere præ reliquis desiderantur: atque imprimis eximia quædam humilitas, virtus cæterarum parens, altrix, custos. Primò enim cùm Christi gregem pascere de se munus præclarum, ac eminentissimum sit; nihil pronius est, quàm animum plus æquo efferri, nisi Humilitas intra modum hominem contineat, quare magnos monet Scriptura: *Quantò major es, humilia te in omnibus.* Præterea cùm hic honos onus sit

fit admodum grave, humanisque viribus impar, & periculosum, præsertim adhuc inexpertis, exquirendus est singularis Dei favor, quo pares animi, virisque suppeditentur: atqui ex sacris literis, & plurimis historiis constat, nihil ita ad id conferre, atque egregiam animi demissionem: ideo idem Sapiens, cum monuisset: *Humiliate in omnibus, subjunxit, & coram Deo invenies gratiam*; mirum enim quantum suprema illa Majestas consentiat humilibus, & contra superbis resistat. Contuere uno quasi aspectu omnem præteritorum temporum historiam, reperies Deum hunc semper lusum in orbe terrarum lusisse.

Exaltare humiles, & debellare superbos. Sint instar omnium duo pastores Saul, David: ille, quod superbe egisset, Regno, & vitâ excidit: hic, quod parvulus esset in oculis suis, caput in tribus Israël effectus est: quamvis nihil opus veteribus exemplis, abun-

damus eorum partim, qui cum se demissè in cura animarum gessissent, ad summos Ecclesiasticorum honorum gradus euecti sunt, partim, qui ex humili nonnunquam loco ad sublimè animarum regimen elati, quòd se insolentiùs efferrent, eò graviori casu Deo ultore corruerint, quòd altiùs conscenderant.

NUM. II.

De Modestia.

HUMilitatis filia, aut cognata est Modestia, cujus enim animo infederit humilitas, modestiam mox parit, aut secum adgignit, eaq; æquè excellere oportet animarum Curatorem. Cernitur autem modestia in externa, eaque decenti totius corporis compositione, in moderato vestitu, ac victu, & in rerum necessariorum apparatu minimè sumptuoso. Perridiculi sanè Pastores animarum essent, qui crines capitis in suggestum attollerent, calamistro in cirros com-

me-
fro
lia
na
ba
no
Ca
ren
ma
los
tib
du
rex
len
cir
mu
in
do
fu
in
ha
in
da
ub

merent, infra auriculas promitterent, frontem caprarent, erigerent supercilia, oculis sagittarent, inflarent genas, nasum corrugarent, labia premerent, barbam mustaciis infamarent, idque nonnunquam cum periculosa sacri Calicis sumptione; verba infringerent, & ad aulicissimum formarent, manus jactarent, incessum ad modulos componerent, calceos fenestratos, tibialia serica, undulatam supra modum vestem, & nitentem circumferrent. & ostentarent, quid magis insolens, & quid inconcinnius istâ concinnitate in Clerico? Igitur vestis sit munda, sed absit fastus, & luxus, sive in materiâ, sive in modo vestiendi: sit domus nitida, sed absit nimius aut sumptus, aut splendor. Dignitas sit in corona detonsi capitis, & decenti habitu clericali: nam hæc Sacerdotij insignia sine causâ negligere, sunt, qui damnent culpæ gravioris: præsertim ubi id foret scandalosum. Quo in ge-

nere facile etiam offenderes, si absque veste Clericali vel domi, vel foris ab aliis deprehendaris.

NUM. III.

De Mansuetudine, & Patientia.

Iam S. Bernardus Mansuetudinem Humilitatis collataneam appellavit: itaque ut humilem, ita te modestum ad omnes esse oportet. Constat autem Mansuetudo præsertim in moderandis motibus iracundiæ: ut nihil ore, gestu, facto iracundè agatur, ne quid implacidè aut duriter, ne quidem cum iis, qui conditione viles sunt, aut bilem movent. Itaque dentes neminem mordeant, caninum hoc est; lingua nullum virulenter pungat, istud serpentinum: hominis est sermone uti humano, moribusq; commodis, etiam in homines agrestes, & nonnihil feros.

Atque hic porrò necessaria est patientia, quam mansuetudini naturaliter esse conjunctam S. Basilius dixit:

cum

cū enim patientiæ inter cetera officium sit, inter res aduersas, & nonnunquam duras, atq; acerbis frenare animum, ne in verba iracundiæ prorumpat: immitius, atq; impetuosius ages; nisi patientia retineat: atq; hoc tandem pastoritium est, vita scilicet laboriosa, & multorum incommodorum patiens. Vide hinc tu mihi breuiter velut in speculo oviculam: animal hoc quidem timidum est, atq; fugitivum, sed tamen docile, & sequax; nam si pastorem nanciscatur humilem, modestum, mansuetum, patientem, regi se, & quocunque duci sinet. at si superbum, insolentem, durum, impatientem; aut fugiet è grege; aut tractari refugiet. Ita te amabit populus, & facile sequetur, si demissione animi, modestiâ, mansuetudine, patientiâ præditum videt: si verò elatum, si immodestum, si immansuetum, si impatientem, odit, horret, neque patitur. Verum de his commodius, &

paulò fufius, cùm in 3. parte, de modo
converfandi agetur.

CAPUT III.

Sit liberalis.

NUM. I.

Turpitudò avaritiæ.

ESt hoc vitium non modò illibera-
le, fed planè inhumanum; deniq;
multorum capitum, capitalium, in-
quam, fclerum Hydra: A Sapiente
pridem dictum: *Nihil est iniquius, quàm
amare pecuniam; avaro autem nihil est sce-
lestius.* Et Apoftolo avaritia idolola-
triæ cujuspiam genus est: quod ex-
planans S. Auguftinus: *Avari, inquit,
frui volunt nummo; uti autem Deo: quo-
niam non nummum propter Deum impen-
dunt; fed Deum propter nummum colunt.*

NUM. II.

Detestanda in facris.

ID etfi femper turpe fit; tum verò
turpiffimum; imò flagitiofiffimum
in Clericis, qui non modò crines, cu-
ram

ram scilicet rerum superfluarum, solenni ritu à se abdicârunt; ut in Domini sortem venirent: sed & quò sanctius sacra tractarent, se quoque divino cultui dedicârunt. Quàm putas execrandum: si ij de rebus ipsis sacris nundinentur; & (quod de nonnullis Apostolus conqueritur) ipsam pietatem quæstum faciant; nam si habere quæstui republ. sceleratum, & nefarium esse duxit & dixit Cicero, immanè quantum horribilius, haberi quæstui ipsam Religionem? Adeò (quod idem Orator scribit) nullum est officium tam sanctum atque solenne; quod non avaritia comminuere, atq; violare soleat. Veniant hinc tibi, quæso, in memoriam filij Heli: hi nescientes Dominum (ut referunt sacri Regum annales) neque officium Sacerdotum ad populum, ministris sacrorum mandabant: ut fuscinulâ tridente, victimarum carnes levarent, dum coquerentur, & ut antequam adipem adolerent; crudam carnem

vi auferrent eâ ferreâ lege, *aut dabis, aut vi tollam: erat autem*, inquit idem sacer textus, *peccatum puerorum grande nimis coram Domino.* Vis audire causam? *quia retrahabant homines à sacrificio Domini.* Sed non fuit impune scelus hoc; Supplicium enim grave de sacrilegio sumptum in flagitij detestationem, arca capta, impii sacrificuli morte multati, suaq; ruina parentem quoque convenientem involverunt. Redeat præterea in mentem Simoniacæ labis antiquus author Giezi. Hic pro lepra divinitus depulsa pretium Elisæo prius oblatum atq; repudiatum, cum sordidus nundinator corrasisset, pro supplicio sibi, posterisque lepram domum reportavit.

Age verò, quid faceres, insignibus scilicet animarum curatoribus, qui non tam procurandæ religioni, quam cumulandis opib⁹ incumberent? Quibus non pascere gregem, sed seiplos, cura esset; inservire non illius, sed
 pro-

propriis commodis; quos videres non vivere contétos ovium lanâ, & lacte; sed etiam eas mulgere ad plenum, imò ad cutem deglubere intentos: qui pro rebus sacris, ipsisq; Sacramentis pecuniam exigent à pauperibus, etiam extorquerent hâc impiâ voce, vel sponte dabis, vel tollam; si, prò nefas! aquam Baptismi pecuniâ ab egenis extortâ venditarent, & Christi sanguinem pro viatico petentibus, nisi acceptis triginta denariis, tradere nollent. Scio his præsertim temporib⁹, ac locis ejusmodi pastorum Idola, aut portenta vix reperiri. Sed tamen olim fuère aliqui, & sunt fortasse nonnulli, vide ne tu unus.

NUM. III.

*Insignis liberalitas in Pastoribus
Ecclesiasticis.*

VT avaritiæ vitium est fordidum, ac barbarum in viris Ecclesiasticis, ac Pastoribus præsertim: ita liberalitas virtus est præclara, omnino regia,

gia, divina: nihil splendidius auro, & argento; cùm in arca non fordent; sed pauperum manibus teruntur; nihil magis regium, quàm dare, imò nihil magis divinum; da, & Deus eris. Prolixum argumentum persequi non vacat: inspicere saltem per transeñam exempla præstantium aliquot Pastorum, qui cùm scirent Ecclesiastica bona patrimonium esse Christi, sibi quàm minimum reservabant, quàm plurimum in egenos dividebant.

Joannes ille, qui à re ipsâ Eleemosynarius dictus est, ita sibi parcus, ita in pauperes effusus vixit: ut moriens in arca non plus uno nummo reliquerit, quem etiam, ne quid superesset, pauperibus legârat; domesticam habebat pauperum turbam, quos Dominos suos appellabat, iis, quidquid poterat colligere, etiam lectos, & stragula per nomina in singulos elargiebatur; quorum similia de S. Carolo Borromæo in vitâ accepimus. Quid de

S. Ba-

S. Basilio? disce de rationibus, quas exigente Juliano Apostatâ de rebus à se possessis, ita reddidit.

Reditus mei Episcopatus sunt:

Ager - - - 1.

Oleæ - - - 10.

Alvei - - - 10.

Mola - - - 1.

Oves - - - 40.

Palmae - - - 8.

Fici - - - 3.

Parvus Hortus, pergit

Quorum me dominum non sentio, sed dispensatorem; cum mihi eorum incumbat cura: ut inde pauperes alantur: nam hic status nostrer adeo arctus est, ut si fors quispiam Sacerdotum ea sibi reseruet, aut in malos usus expendat, aequalem poenam mereatur, & qui dilapidat, & qui ex altari furatur. Audis Paroche? Gregorius Tavmaturgus, cum viveret, nullius loci dominus dici: post mortem verò jacere voluit non nisi in alieno sepulchro. S. Paulinus Episcopus Nolanus ita orabat:

Non

Non excrucier, Domine, propter aurum & argentum: tu enim scis, ubi sint omnia mea. Opinor ego, Pauline, ibi fuisse reposita, ubi posuit etiam ille, cujus hæc vox semper erat in ore: *Deus meus & omnia.* Habes Pastores animarum, qui non opibus alienis cumulandis, sed suis profundendis studuerunt. Hos inspice, ista imitare: admovet stimulum Apostolus: *Est, inquit, questus magnus pietas cum sufficientia, nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium, quin nec auferre quid possimus: habentes autem alimentum, & quibus tegamur, his contenti sumus.* Atqui ut parvo aliamur, natura paucis contenta est, tegi verò etiam facilius, & minori possumus. Subjungit deinde ingentia mala, quæ avaritia secum trahit, ac deniq; concludit: *Tu verò homo Dei (ita Pastorem animarum appellat) hæc fuge, sectare verò justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, misericordiam.*

CA-

CAPUT IV.

Sit Castus & Sobrius.

NUM. I.

*Necessitas castitatis praesertim in**Neo-Parochis.*

NON licet, neque hic lubet excurrere in laudem Castitatis: licet habeam campum apertum, & late patentem. Paucis multa complexus est S. Bern. *Quid, ait, decorius Castitate? quae mundum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, Angelum denique de homine facit? Verum ut in omni hominum genere decora sit, mascula, imò Angelica ista virtus, at certè non modò decora est in Sacerdote; sed etiam apprime necessaria, idque significabat in lege veteri tunica Sacerdotalis non modò de se stricta; sed quam etiam baltheus ad renes arctius adstringebat: quæ lex multò nunc magis nostros Sacerdotes obligat, quòd ad res sanctiores, diviniòresque tractandas initientur, & quotidie in sacrificio castissi-*

stiffimum Agnum Christi Corpus & Sanguinem, manibus, ore, intimis visceribus contingant, quod fieri oportet, sanctè, castè.

NUM. II.

Difficultas.

AT tibi præ ceteris, mi Neo-paroche, ad æmulationem, & gloriam Angelicæ Sanctimonix majori studio enitendum est, quòd ob singulares causas ad eam pertingere tibi futurum sit difficilius: nam primò evocaris ex eo loco, ubi plurima stabant tutandæ pudicitix propugnacula, scholarum optimi magistri, Marianarum Sodalitatum exercitationes, Superiorum, qui à latere, & in oculis perpetuò aderant, vigiles curæ. Nunc verò immitteris in liberum campum, ad pestilentem auram, ubi remotis arbitris & censoribus effrænes passiones, præsertim libidinum, impunè magis vagantur, & potentiùs abripiunt, præsertim juvenilem tuam ætatem, quæ
ignem

ignem oleumq; subministrat; ut totus non magno negotio in flammam abeat. Deinde (quod caput est) ad ardendum incentiva in posterum crebrius incident, & vehementius incitabunt, vel ex domestico sceminarum contubernio, vel ex aliquarum nonnunquam familiaritate, prætextu cuiusdam pietatis; nonnunquam verò ex necessario subsidio officij pastoralis. Nihil periculosius ad naufragandum, quam istæ Syrtes, Scyllæ, Charybdes. Præterea domum adventant, aliæ nescio quid negotiorum acturæ: aliæ in templo confitentes audiuntur ad aurem nullo teste, nullo arbitro, non rarò locis, & temporibus obscuris, conjugatæ, viduæ, puellæ, nonnunquam etiam lupæ. Nemo non videt, quàm ista, præsertim si in animum minùs castum incurrant, primò validè succutiant, deturbent. Res loquitur, & utinam tacerent exempla. Quare meritò Concil.

cil. Trid. *sess. 25. de reform. c. 14.* prohibet quibuscunque Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo, vel extra, teneant, aut cum illis ullam consuetudinem habere audeant, alioqui vult, ut pœnas à sacris Canonibus vel statutis Ecclesiæ impositas incurrant. At necesse est, inquires; ut, nisi Pastoris personam, aut munus depenam; cum fœminis verfer, subinde etiam converfer. Quid tunc agam? Clypeum, & loriam indue, ut vel hostile telum retundas, vel infringas, vel ictum saltem evites. Armis, & præfidiis hîc opus est, acriterque decertandum, ideo Palladem Virginitatis Deam, antiquitas armatam esse finxit. Verùm ista persequi jam non vacat, ad libri calcem quædam necessario dicenda mihi erunt; audies; si placet.

NUMERUS III. *Sobrietas.*

Sobrietas & ebrietas, nomine affines, re maximè repugnant: illa castitatis amica, hæc inimica, prolixum rursus argumentum: sed meum institutum monet, ut brevis sim: ego hîc satis habuero, si, quantum Parocho necessaria sit sobrietas, ex ebrietatis turpitudine ostendero. Philistini Sacerdotes Dagon ventriculosum Deum, imò totum ventrem, coluère quondam, crederétne quispiam idolum istud etiam inter primos Christianos sua templa habuisse, suas aras, suos Sacrificulos? certè Apostolus tales aliquos etiam flens agnoscit, quorum Deus venter erat: quem locum explanans Tertullianus: *Deus, inquit, venter, pulmo templum, aqualiculus altare, quibus tota charitas in cacabis fervet, fides in culinis, spes tota in ferculis.* Et verò hic ventri-dæmon, habet adhuc aliquos mystas, & sacrorum ministros, atque
uti-

utinam nullos ex Sacerdotibus Christi, quibus istud Jeremiæ occlamandum sit. *O Pastor! O Idolum!* quid enim esset pastor ebrius aliud, quàm Idolum? oculos haberet, & non videret; aures, non audiret; nares, non odoraretur; man⁹, non palparet; pedes, non ambularet; larva pastoris est iste pastor, ac ne homo quidem: rectè enim Chrysológus: *Ebrietatem qui habet, homo non est, & Augustinus, eam qui habet, seipsum non habet.*

Agedum nunc; quid fiet isto pastore non pastore, homine non homine? an sine gravi gregis offensione præesse, an omnino officium facere poterit? si dicendum ad populum, si omnino loquendum erit, aut impeditâ linguâ amittet vocem, aut humanam non edet: frendebunt dentes, labia trement, nec manus, nec pedes obsequentur; errabit, labetur velut comitali morbo correptus, & quâ ratione homo ratione carens, horas Canonis

nonicas recitabit? quomodo stabit ad altare? quo ore Deum vocabit? quibus manibus tractabit? quâ temeritate in stomachum eructantem per impuras fauces transmittet? aut (si á sacrificio abstineat) in templo, vel non cantabit, vel submugiet.

Denique quanto non solùm cum scandalo, verùm etiam cum periculo Baptismum, Absolutionem, Eucharistiam, extremam unctionem balbutiens, titubans, vix sibi præsens, administrabit? Tamen ad sua munia ritè obeunda, ad Sacramenta sanctè ministranda, dies noctesque, ac prope modum omni temporis momento Parochi prompti, & expediti esse debent: nam plerùmque, ut fit in humanis, subiti, & inopinati casus accidunt, quibus necessitas aut comoditas populi, suo jure salutis auxilia deponentis, opem implorent, & quam Pastores exhibere teneantur. En tibi,

quàm necesse sit te, non modò nunquam

B

quam

quam ebrium, sed semper sobrium esse: nam ebrios Parochos credo jam nullos esse, aut certè paucos, at minùs sobrios, paulò plures. De conviviiis, popinis, & lusibus erat quoq; aliquid quod monerem: verùm alio postea loco fiet commodiùs.

CAPUT V.

Sit Prudens, Vigilans, Diligens.

NUM. I.

Regimen animarum singularem requirit prudentiam.

PRudentia cæterarũ virtutum moderatrix est: iis enim medium ponit, intra quod consistent, ne defectu, aut excessu à recto exorbitent. Principalis est hæc virtus, id est virorum principum, & Regum: sine qua regere velle insania est: Philosophi ea mens est, idque sapientes Ægypti oculo ad summitatem sceptri fixo hyeroglyphicè adumbrârunt; sed nulli prudentia necessaria magis, quàm Pastoribus

ribus animarum: est enim hoc regimen, ut eminent, ita perarduum, id eoque Christus, cum Apostolos ad salutem animarum ex officio procurandam emitteret, prudentiam nominatim commendavit. *Estote prudentes, sicut serpentes.* Quorum scilicet oculi & vigiles sunt, & ad pervidendum perspicaces. Quid hic ais, Neo-paroche: plurima sanè tibi erunt dicenda pro suggestu in concione, pro sacro tribunali, publicè, privatim; sæpe danda consilia petentibus; sæpe non petentibus suggerenda; subinde etiam ex tempore: Argum propterea te esse oportebit, centum oculis præditum: ut omnia longè latèque conspicias, & omnibus provideas. Profectò homo imprudens, & quem necdum magister usus docuit, tam multa, tamque varia atque perplexa, neque rectè, neque probè pervidebit, neq; verò conficiet. Quid inde? illud sequitur. *Si cæcus cæco, &c.* reliquum nôsti.

NUM. II.

Modi assequendi prudentiam in munere pastoralis.

AT ego inquires, neque argus, neque centoculus sum, neque per ætatem aut experientiam esse possum: & quam tu à me homine novo, ante annos, & usum, prudentiam quæris, aut requiris? neque enim Salomoni me comparo, qui in somno repente sapiens evadam. Rectè, ais; igitur Salomonis exemplo, qui juvenis, & parum expertus ad regendum vocatus est, ante omnia, multâ & ardenti prece sapientiam è cœlo accersere: ibi enim sedem habet. inde Salomon accerserebat. *Sciens, ait: quia (Sapientiæ, nam de ea loquitur) continens esse non possum, nisi Deus det, adij Dominum, & deprecatus sum. Emitte (ita enim orabat) Domine sedium tuarum assystricem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis, mittere illâ de sede magnitudinis tuæ: ut mecum sit, & mecum laboret, ut sciam, quid acceptum sit coram te omni-*

tem.

tempore. Aurea & flexanima est oratio :
 eam tu quoque usurpa, tunc potissimum,
 cum res dubiæ, & intricatæ inciderint.
 Ita Salomonis quoque parens David factitabat.
 nam cum difficilia, & obscura contingerent,
 adibat sacra templi adyta, atq; ad aram
 Divinæ Majestatis supplex ex propitiatorio
 divina responsa deposcebat.

Hoc primum, ut sapiens brevi evadas :
 alterum illud erit, ut quoniam homines
 Deus per homines erudit, (ideo enim
 Paulum, cum ex eo quæreret : *Domine, quid me vis facere?*
 ad Ananiam remisit (consilia expete à
 viris eruditis, & prudentibus, à quibus
 nullo negotio ediscas sapere, quod sibi
 illi magno sudore compararunt. Et quoniam
 non semper sunt ad manum vivi, quos
 consulas, age frequenter cum mortuis,
 virorum inquam, eruditorum, post mortem
 superstitem libros oculis, & manibus tere,
 ex quorum lucernis lumen accipias

cipias. Ita ferunt Alphonsum Arago-
 niæ Regem à familiari deprehensum,
 cùm librum identidem manu pulsa-
 ret, rogatum verò cur id faceret, re-
 spondisse, ex mortuo sana consilia se
 sciscitari: neque eum pudebat, etsi sa-
 pientissimus esset, ex illis discere, si
 quæ nesciret. Et vivos quidem habe-
 re poteris, si non præsentibus & coram,
 quos saltem scriptis litteris adeas, ne-
 que deerunt fortè, è vicinia aliqui te
 sapientiores, & subinde qui te adeant,
 & quos audias. Sin minùs, habe do-
 mi libros, quæ tibi præcipua sit su-
 pellex, eorùmque lectjoni incumbere:
 id Timotheum licèt Episcopum, atq;
 Doctorem monet Apostolus: *Attende,*
inquit, tibi, & doctrinæ, insta in illis: hoc
enim faciens, & te ipsum salvum facies, &
eos, qui te audiunt. Sed tu fortassis in
 eo errore versaris, in quo non pauci,
 qui sicut nautæ, cùm in portum se ap-
 pulisse putent, aut somnient, funes
 solvunt, vela contrahunt, anchoras fi-
 gunt:

gunt: ita nonnulli cùm in Academiis, scholis, seminariisque, velut in navigatione studia, librosque tractârint; jam Parochiam, quasi portum, quo tendebant, assecuti, studia remittunt, & lacertos; nihilque agunt, aut alia potius, quàm ut sese exercendo perficiant. Atqui conciones jam habendæ ad populum, fides rudibus applicanda, in adultioribus firmanda, contra hæreticos propugnanda; extirpanda vitia, virtutes inferendæ: hæc profectò non vulgarem eruditionem desiderant. Itaque Bibliorum volumina evolvenda, ingens opus; legendi interpretes, magnus labor; casus conscientiaë explicandi, labyrinthus est; controversiaë pertractandæ, difficile studium; Jus Canonicum consulendum, & SS. Patres interrogandi, vastum mare.

At, inquires, unde mihi locus, & tempus suppetunt, ut in istud me pistrinum compingas; unde sumptus,

ut mihi tam locupletem librorum suppellectilem comparem? Primò locus est Musæum tuum, quamvis angustum. Temporis sat erit, si otium fugias; si superfluo somno, inanibus negotiis aliquid subtrahas: sumptus abundè suppetent, si alibi, ubi opus non est, minuas. Neque peto, ut Alexandrinam, aut Vaticanam instruas Bibliothecam. Pauci sufficient libri, si selegeris, qui ad rem tuam facient. Sacram Scripturam, quam S. Ambrosius librum sacerdotalem, S. Dionysius substantiam Sacerdotum appellant, facilè comparabis; unum præterea, & alterum Bibliorum interpretem, aut Cornelium à lapide, aut brevior Commentatorem Sæ, & Mariani: ad conciones accommodatas populo faciet plurimùm Mathias Faber: controversias expediet Becanus: Casus conscientiae Layman, aut brevior Binsfeldi, aut Toletus, aut Basæus, & nuper editum Antuerpiæ

Com-

Compendium Dianæ. Ad multa utilis erit Jacobus Marchantius, & Joannes Baptista Possevinus. Concilium Tridentinum, cum librorum prohibitorum indice, non ultimum locum teneat, & ejusdem Concilij Catechismus. Juverit etiam Catechismus historialis Antonii Davrou-tij, Ac, ne te negligas, libri in promptu & manibus sint aliqui spirituales: Thomas à Kempis, Meditationes Ludov. de Ponte, opuscula Drexelii, Arias. Finio cum epilogo Thomæ Campensis: *Ecclesiasticus sine libris, quasi miles sine armis, equus sine freno, navis sine remis, scriptor sine pennis, avis sine alis, sutor sine subulis, faber sine malleo, sartor sine acu, viator sine baculo.*

NUM. III.

Vigilantia.

PARS prudentiæ vigilantia; uti hæc ad superandos hostes, victoriamq; reportandam in ducibus belli plurimum valet, cunctatio verò, aut som-

nolentia plurimum officit: ita in animarum negotio vigil cura, oportunitas captata, & arrepta occasio maximè ad rem faciunt: utque militiæ Præfectos dies, noctesq; vigilias agere, & excubare oportet, ne ex infidiis hostes aggrediantur: ita multò etiam magis, Rectoribus animarum invigilandum, ne Tartarei prædones involent. Et (ut dicamus istud è re accommodatiùs) uti pastores ovium vigilare debent super gregem, ne lupi, qui perpetuò prædæ inhiant, in oviculam, præsertim exgregem, irruant: ita animarum Pastoribus agendum, eoque magis, quòd animarum lupi ovinant pellem plerumq; induant: ut incautos cautiùs fallant, ac vorent. Hoc propè eòdem pertinet, speculatorem te esse oportet, qui in altiori loco positus attendas, si quis orthodoxæ doctrinæ, vel bonorum morum hostis irrumpat: ut veluti ad arma, & incendium clames, & quo poteris modo,

modo, malum depellas: alioqui scis, quid supremus Pastor minetur, *sanguinem ejus (qui perierit) de manu tua requiram.*

NUM. IV.

Diligentia.

PARS altera prudentiæ est diligentia, sedulitas, maturatio. Negligere, & lentiùs, quàm par sit, agere, aut cunctari multùm in bellis, & civilibus negotiis nocementi adfert: plus in cura animarum: occasiones hîc neglectæ, aut non arreptæ, quæruntur deinde cum lacrymis: sed jam frustra; cùm aufugerint, non redeunt. Scribit S. Gregorius *l. 1. dial. c. 12.* rem miram de Severo vitæ admirabilis, Ecclesiæ B. V. Sacerdote, quam historiam iisdem propè verbis subjicio, Sacerdotem illum quidam Paterfamilias, cùm ad extremum venisset diem, missis nuntiis rogârat, ut ad se quantocyùs veniret: inopinatò verò contingit; ut Sacerdos ad putandam vi-

tem esset occupatus, atque ad se venientibus diceret: antecedit, ecce subsequor; cumq; videret sibi in eodem opere parum superesse, paululum moram fecit: ut opus, quod minimum restabat, expleret: quo expleto, coepit ad agrum pergere. Eunti vero in itinere occurrentes, qui prius venerant, Pater, inquiunt, quare tardasti? noli fatigari, quia jam defunctus est: quo audito ille contremuit, & magnis vocibus se interfectorem illius clamare coepit: flens itaque pervenit ad corpus defuncti, seq; coram lecto illius cum lacrymis in terram dedit, cumque caput tunderet, seque reum mortis illius clamaret, repente is, qui defunctus fuerat, animum recepit, significavitq; iis, qui attoniti aderant, se à tetrīs hominibus, ex quorum ore, & naribus intolerabiles ignes exundabant, per obscura loca deductum, donec accurrens pulcherrimus Juvenis iussit reduci: quòd Severi presbyteri

teri lacrymis Deus illum vitæ, & saluti redonâsset: igitur vitæ redditus, cùm septem diebus pœnitentiam egisset, octavo die, tum scilicet ritè expiatus, iterum vivere desiit. Paucissimi, ô mi Neo-Paroche, sic redeunt, pauciores reperias Severos, qui lacrymis id suis impetrent. Et eheu! unius morulæ spatio quantæ res intervertuntur? antequam ille de vite surculum putaret, mors vitam isti amputat, neque hîc te juvat istud, *non putabam*: putare enim debueras: hinc illæ lacrymæ; illius sum interfector, reus mortis. Quid fiet, si qui ad baptizandos infantes, aut absolvendos infirmos vocati, hærent non in vineâ, sed tabernâ vinariâ; tergiversarētur, cunctarentur, procrastinarent? mortuum fortè revocare non poterunt ab inferis; sed sequi possunt: non fit, inquis: sed si fieret?

CAPUT VI.

Sit cultûs Divini studiosus.

NUM. I.

Hoc studium ad Parochos maxime pertinet.

Pietas, sive Religio virtutibus Theologicis proxima, Moralium facile princeps, veri Numinis cultum respicit, & ritè procurat. Est quidem ea virtus (ut sunt quæque cuique ætati suæ) propria Adolescentiæ: sed tamen in adolescentibus in flosculos ferè tantùm se induit, fructus necdum profert, saltem decoctos; crescente ætate crescere, roborari, & ad maturitatem perduci debet: debet autem maxime in iis, qui rerum sacrarum, & animarum curam sibi propriam sumunt: hi enim sancta sanctè tractare, & religionem procurare tenentur ex officio: atque ad hoc munus, sacris sunt ordinibus initiati. Itaque sacrilegium erit, si perfunctoriè, si oscitanter, & neglectim, si impiè res Divinas attrectent.

NUMERUS II.

*Quibus rebus in se ipsis pietatem
excolere debeant.*

Multa circa Religionis munia præscribenda essent, quæ paucis complectar: ne longiùs excurram. Primum tu te ipsum ad pietatem exerce, manè sub auroram, priusquam te cura gregis, & negotia avocent, tecum & cum Deo age, & ad consuetas præcatiunculas meditatiunculæ Divinarum rerum pauxillum temporis tribue: compendium istud diei erit, non dispendium: materiam meditandi in dies singulos abundè suppeditabit summarium meditationum Ludovici de Ponte, aut Busæi conscriptus de eo argumento libellus.

Vesperis ad reliquas preces concede aliquid examini conscientiæ, & diei exactè rationem accuratè à te exige, præsertim circa defectus in cura pastoralis commissos, & ex certa formula actum amoris Dei super omnia, &

per-

perfectæ contritionis elice: juvat id plurimum contra repentinos noctium & mortium casus.

Nocturnum, diurnumq; Officium, quia quotidianum pensum est, & Officium tuum, exactè persolve: multum in eo recitando peccatur, si nimis propteranter, si detruncando, vel mente alienâ, si indecenti corporis situ, aut loco, aut tempore: si non integrè: quo in genere maximè cavendum, ne ex culpa partem notabilem negligas: periculum autem majus est, cum itinera longiora suscipiuntur, dum convivii indulgetur, dum negotia, quæ temporis multum decerpunt, actitantur: ideo Parochis occupatioribus consultius erit, si impedimenta prævideant (& ferè inopinatò plurima accidunt) ut, quod licet, vel pridie ad vespere, matutinum & laudes recitent, vel sequenti die maturè ante omnia majorem Officij Divini partem, aut totum exsolvant, si postea se impedien-

diendos advertant. Sacra Confessione non dico labes, quod magis necessarium est, sed etiam labeculas, quod consilij est, sæpe expia, quò purior sacrifices. Sacerdotes Mosaici sacra tractaturi, quotidie lavabant: quam in rem prostabat vas æneum ex mulierum speculis: ut curiosè vel minimas labeculas inspicerent, eluerentque: quàm equius est te facere, qui diviniora tractas? Audi Augustinum in *Pf. 99.* *Semper confitere, quia semper habes, quod confitearis: difficile enim est in hac vita, ut sic homo mundetur, ut nihil inveniatur in eo, quod reprehendatur.* Vide pro exemplo Elephantem:

*Quotidie surgens vivo se perluit amne,
Ut solis radios orientis purus adoret.*

NUM. III.

Ministeria sacra ritè peragenda.

Nunc ad ministeria sacra attendamus. Obeunda tibi illa sunt: animum recollige, quæ agenda erunt, reverenter, exactè, & ritè pertracta: quæ

Quæ voce promenda, distinctè, & cum pietatis sensu pronuncientur, præsertim in Sacrificio, & administratione Sacramentorum: id postulat rerum ipsarum dignitas, & ædificatio præsentium, qui offenduntur alioqui, si irreligiøsè vident peragi Sacra à Sacerdotibus, neque credunt res sacras esse, quæ indignè à ministris tractantur. Cavendum tamen, ne nimiâ religione quid in hoc genere pecces: ut si affectes modulatam, aut nimium compositam pronuntiationem, si gestiunculis quasi Comicum agas, si longâ cunctatione, fastidium, & nauseam aliis crees: moderatio enim etiam in Sacris adhibenda.

NUM. IV.

Decor, & decorum in templo.

PORRÒ ædem sacram subeamus: hic enim locus præcipuè religioni, & cultui Divino sacer est; Deus non tantum intentos habet oculos, & aures in locum istum: sed Christus ipse
in

in Eucharistiâ præsens est, assistuntq; è cœlesti curiâ Angelicæ mentes supremo suo, tuoq; Principi: quare tibi sacrorum ministro incumbit: ut templo, quam basilicam, id est, regiam Græci vocant, accurentur, quæ ad ipsius dignitatem, splendorémque spectant: quo in genere multa tibi præscribuntur: ut templi sarta tecta servantur, parietes, & pavementum ab araneorum telis, & sordibus expurgentur, & si fieri potest, niteant: altaria integra sint, & decenter ornata, religiosè, quâ decet reverentiâ Venerabile Sacramentum & sacrum Chrisma, Aqua baptismalis, Oleumq; infirmorum suis locis asserventur, sacra suppellex, vasa, præsertim quæ altari, & sacrificio consecrantur, si non splendeant, saltem munda sint; vestes denique Sacerdotales puræ, neque obsoletæ.

In templis nostris aurum, argentum, gemmæ, tapetia pretiosa, & eximiam

miæ artis; ornamenta verò æquè pretio atque arte exquisitâ; Attalicæ deniq; opes decerent sanè magis, quàm in aulis Principum, Regum, Cæsarium: sed à te Neo-parocho summa non exigo: istud velim; ut curare saltem decorem illum velis, quem in Nepotiano laudat Hieronymus: erat, ait, sollicitus, si niterent Altaria, si parietes absque fuligine, si pavimenta tersa, si Sacrarium mundum, si vasa luculenta, & in omnes cæremonias pia sollicitudo disposita. Possumus & de illo dicere, qui Basilicam Ecclesiæ, & Martyrij conciliabula diversis floribus, & arborum comis, vitiumq; pampinis adumbrârit: ut quidquid placeret in Ecclesia tam dispositione, quàm visu, Presbyteri studium, & laborem testaretur: ita ille.

Verùm lacrymas hîc mihi erumpere sentio, sive doloris, & pudoris, propter prophanatam rerum sacrarum tractationem; sive justæ indignationis

nis (habet enim etiam ira suas lacrymas, cum se ulcisci non potest) ob nonnullorum propè, etiam mihi oculato testi perspectam, in rerum Divinarum violatione impietatem. Aliubi, ruri præsertim, tecta perpluunt, parietes non modò araneorum telis obtenduntur, sed squalent, & prope modum imbre pluvio suffodiuntur, denudantur Altaria, aut vix vili linteo obteguntur; pavimenta luto opplentur. Sacerdotum vestes aut fædæ detritæ visuntur, aut laceræ; corporalia, purificatoria, patenæ, calices, quæ Christi Corpus & Sanguinem vel continent, vel contingunt, inexpian- do scelere, non fordescunt modò, sed nonnunquam sordent. Pudet dicere, & narrare horreo: interim domus Pastoris, non tuguria, & nonnullorum oppidanorum etiam viles casæ, cum nundinæ, aut convivalia festa aguntur, nitent, mensæ splendent, supellex renidet, Dominus pagi, aut arcis
bibit

bibit argento, si non auro, & gem-
 meis conchis, certè è splendido vitro,
 aut chrystallino cyatho, adhibentur
 strophiola ad nares, & manus deter-
 gendas; in mensis mappæ, & manti-
 lia majoris operæ atq; sumptûs, quàm
 quæ serviunt templo, & Altaribus:
 fieret David Rex, si viveret, atque ista
 spectaret, qui olim, quando de tem-
 plo veteris legis, sacrificiis, ac ritibus
 ædificando cum Nathan agebat: *Vi-
 désne, inquit, quòd ego habitem in domo ce-
 drina, & arca Domini posita sit in medio pel-
 lium?* Jam quid si Aggæus Propheta
 nostra spectaret: nonne æquiùs, quàm
 in Judæos excandesceret? *Numquid
 tempus vobis est, ut habitetis in domibus la-
 queatis, & domus ista deserta? Domus mea
 deserta, & vos festinatis unusquisque in do-
 mum suam: propter hoc prohibiti sunt vobis
 cœli: ut darent rorem, & terra germen suum.*
 O dolor! nam nostrum hîc ulcus im-
 pacto ungue tangitur: qui studiosiùs
 indagant causas calamitatum, quas
 hæ-

hæreses, & per illas bella funestissima jam tot annis in Europam invexere: observant malorum initia à templorum, rerumque sacrarum incuriâ, & sacrilego neglectu cœpisse, easque pœnas, quæ secutæ sunt, divinitus immissas fuisse, ob prophanatam, templorum, altariumq; religionem: quæ res animos incessit, atque impulit eorum, qui cum hæreseon impietatem profligare laborarent, pulsamq; pressamque religionem revocare vellent, eò studia sua verterunt, ut suis redderetur templis, rebusq; sacris honos, ornatus, decor. Huc & tu, mi Neo-paroche, studium convertes, Salomonis, Davidis, Constantini, aliorumq;, quibus ea cura cordi fuit, exemplo: ut, cum oras, ex corde proferre possis illud Regii Psalmistæ, *Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.* Profectò si dilexeris, facies; amor enim efficax est: efficies autem apud Episcopum, Dominum loci, Parochianos

nos nonnihil opulentiores, & tu ex rebus tuis pro modulo tuo: neque enim plus aut ratio, aut Deus ipse exigit, tantum ne negligas; imò ut efficias, quantum potes, stude: non modò hæc res Deo honorem, rebusq; sacris venerationem: sed etiam tibi ingentem meritorum segetem, populo eximium devotionis fructum adferet.

CAPUT VII.

Sit denique zelo divinæ gloriæ, & salutis animarum ardens.

NUM. I.

Quid zelus, & quotuplex?

Zelus amor est animi, rei cujuscumque consequendæ, desiderio, & studio ardentis, odio rei contrariæ deflagrantis. Ignis est validissimum in alia, sui impotentissimum elementum, obvia quæque ambit, lambit, carpit, edit, vorat: si nihil assequitur, quod appetit, peritque, se ipsum depascitur, atque exedit.

Verum

Verùm non omnis zelus virtuti, aut laudi vertitur. Optimus ille, qui zelus est divinæ gloriæ, & salutis animarum, quamquam vix hæc distinguui possunt: Quippe cùm ad divinam Gloriam referatur animarum salus, qui divinæ Gloriæ, vehementer ardens, idem animarum salute flagret necessum est. Itaque, qui harum duarum rerum zelo incensus est, nihil non cogitat, nihil non loquitur, nihil non agit, quò Dei honorem, & salutem aliorum impatienter, impotentèrque procuret; ea verò, quæ adversantur, aut sunt inimica, hostiliter persequitur, neque cessat, quin in se convertat; nisi verò assequatur, languet, contabescit, & se depascendo extinguitur.

NUM. II.

Exempla.

COgita tu hîc mihi ex multis sancto zelo inflammatis, ex quibus erumpunt hæc flammæ, Jeremias, Da-

C

vides,

vides, Paulos. *Factus est in corde meo, quasi ignis exestuans; audivi enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu. Tabescere me fecit Zelus meus: vidi prævaricantes, & tabescebam: Vide jam ex illo igne liquescentes lacrymas: Exitus aquarum (id est, lacrymarum fontes) deduxerunt oculi mei, quia non custodièrunt legem tuam.* Moysen sileo. dic quæso, quis & qualis est Paulus? evolve Epistolas: ardent, singulæ sententiæ non ignes sunt, aut flammæ, sed incendia. Præterea vide Pauli sectatores Chrysostrum, Ambrosium, tres Gregorios, & recentioris memoriæ Carolum Borromæum. Hoc scilicet verè & propriè Pastoritium, zelare Domini gloriam & animas: ac te quidem, mi Neo-paroche adhuc, ut omnia initia solent, fervere arbitror: verùm si te cum summis illis viris conferas, tepidus es, ne dicam frigidus: suggeram igitur quasi malleolos, & faces, quibus te vehementiùs incendam.

NUMERUS III.

Incentiva.

PRIMUM expende suis momentis munus, quod suscepisti. Pastor es; Pastoris est vigilare, excubare, è specula omnia circumspicere, ne quà vel clam, vel aperte irruant lupi tartarei, qui perpetuò prædæ inhiant: vi obstitendum, ne gregem impetant: extrahendum ex ipsis faucibus, si oviculam rapuerint, etiam, si opus est, occumbendum: ita vigilabant, ita pugnabant Jacob, & David pastores: *Die noctuque (ait ille) aestu urebar, & gelu; somnusque fugiebat ab oculis meis.* Et alter: *Pascebat (inquit Sauli) servus tuus patris sui gregem: & veniebat leo, vel ursus, & tollebat arietem de medio gregis, & persequerbar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum, & illi consurgebant adversum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos.* Agnosce officium boni Pastoris, graphicè describit illud Ezech. c. 34. *Quod infirmum in gre-*

ge est, consolidare; quod egrotum, sanare; quod contractum, alligare; quod abjectum, reducere; quod perierat, querere. Hoc Princeps Pastorum Christus fecit: verè bonus Pastor, qui etiam animam posuit pro ovibus suis: supparia, munus, quod suscepisti, à te exigit: atqui ad ista animis opus est non remissis, aut tepidis: sed acribus, atque vehementer incensis.

Præterea incendere te debet operis suscepti magnitudo, atque præstantia. S. Gregorius, *nullum omnipotenti Deo par esse sacrificium zelo animarum*, pronuntiat; affirmat S. Chrysoft. quamvis perpetuum cum corpore bellum in eas, quantumvis jejunia producas, humili cubes, opes in egenos profuderis, his omnibus vel unum salutis alienæ zelum gratiorem esse: sed nihil ad commendationem, laudémque præstantiùs, quàm quòd, velut ex oraculo, effatus est S. Dionysius, *omnium divinorum operum divinissimum esse, cooperari*

Deo

Deo in salutem animarum. Et sanè quid potest esse divinius, quàm cum Paulo gloriari in Domino posse: *Christi factus sum ego minister, qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passioni Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia, cujus factus sum ego minister.* Valet præterea, ad ignem illum in te excitandum, dignitas, & pretium unius animæ, quam Deus tanti æstimat, ut Pater Æternus non dubitârit Filium Unigenitum dare, neque Filius detrectârit seipsum tradere crudelissimæ, & ignominiosissimæ morti, ut animas redimeret. *Redempti enim sumus, non corruptilibus auro & argento; sed sanguine Filij Dei; & quidem ad ultimam unciam profuso:* nam ideo aperiri sibi mortuo cordis latus voluit, ut si quæ gutta superesset: effunderetur. Neque ardentissimum hunc zelum frigida mors extinxit. Etiamnum in Cœlo nostræ salutis zelo ardet: etiamnum iterum, iterùmque

promptus, si opus foret, eosdem cruciatus subire, eandem in cruce mortem obire animarum causâ; idque in clarissima visione Carpo olim demonstravit; ut S. Dionysius scripsit Epistolâ ad Demophilum.

Denique cogitâ præmium, quod post hanc vitam manet eos, qui animas ab inferis extractas Cœlo adscribunt: *Fulgebunt illi, ex Danielis vaticinio, tamquam stelle in perpetuas æternitates; quæ aureola est eorum, qui alios ad Justitiâ erudiunt: & quantum putas fore gaudium, cùm eos in Gloria cœlesti triumphantes conspicient, quos ipsi suo studio, atque operâ è vitiis ad virtutes traductos ad eam meritorem segetem, meritique lauream triumpho provexerunt? Lætabuntur profectò coram Deo, sicut qui lætantur in messe; sicut exultant victores captâ prædâ.*

Verùm quid his diutiùs immoror?

Incentiva hæc sufficiant.

IN-

INSTITUTIONUM
PASTORALIUM,

PARS II.

Circa Sacramentorum
administrationem.

*Sic nos existimet homo ut ministros
Christi, & dispensatores mysteriorum Dei:
hic jam queritur inter dispensatores: ut fide-
lis quis inveniatur. I. Corinth. 4.*

CAPUT I.

De obligatione administrandi, &
residendi: item quædam generaliora
principia administrationis Sa-
cramentorum.

NUM. I.

Obligatio administrandi.

Partim ex officio ipso, partim di-
vino jure teneris gregem tuum
pascere exemplo, verbo; maximè au-

tem Sacramentis: quæ obligatio, utpote de re magnâ, de se gravis est, & nonnunquam cum vitæ tuæ periculo. Quapropter ne tu saltem tuis paribus desis, subinde, præsertim initio suscepti muneris, populum publicè moneas, te quidem promptum, ac facilem fore, ut Sacramenta administres: caveant ipsi, ne vocare negligant, præsertim in morbis; & tunc quidem, quantum fieri potest, tempestivè: tanti hoc esse, quanti est æterna salus. Et quoniam mortalibus sæpe casus repentini accidunt, hortaberis, ut præter annuam Confessionem, & Cômunionem in Paschate, mortis periculo, sæpius intra annum, diebus saltem sollennioribus, Sacramenta usurpent. Quod si moniti, nequidem, cùm teneantur, suscipiant, ipse per te vel alium, ut non negligant, urgebis, saltem ex lege charitatis, qua etiam alii intelligant, se teneri.

Cave-

Cavebis autem, cùm petuntur Sacramenta, etiam á sanis, ne morosus sis, aut sine rationabili causa neges: nam tergiversatio ista, & morositas, multò etiam magis repulsa, plurimùm ab usu rerum sacrarum avertit; damnatum verò majus accidit, & nonnunquam irreparabile, quando pro infirmis petuntur.

Sed tamen alter híc scopulus tibi vitandus, ne des sanctum canibus, ne, inquam, ministris incapaci, vel indigno. Incapax est præterquam Baptismi, quisquis nunquam rationis usum habuit, & ad reliqua Sacramenta, qui necdum baptizatus est. Ad Sacramenta vivorum, qualia sunt Confirmatio, Eucharistia, Extrema Unctio & Matrimonium, indignus est, qui accedit cum conscientia peccati adhuc mortalis: aut peccator, qui ad Sacramenta mortuorum, Baptismum scilicet & Pœnitentiam, sine attritione, se ingerit.

De requisitis in ministerio.

CUM gregem pascere actus quidam sit jurisdictionis, solis tuis Parochianis Sacramenta administres, non aliis, absque licentia proprij Pastoris, vel Superioris ipsius; quæ facultas in alienos concessa censetur in casu necessitatis: sine jurisdictione enim semper illicitè id usurpatur, imò in Sacramento Pœnitentiæ, etiam invalidè, hîc enim forma judicialis exercetur, quæ jurisdictionem requirit. A venialibus tamen, & mortalibus semel ritè absolutis quibuscumque licitè, & validè absolves, quia id Ecclesiæ usus concessit.

Præterea Sacramentorum aliquod administraturus, concipe in animo intentionem illud conferendi juxta institutionem Christi, aut intentionem Ecclesiæ: id enim etiam necessarium est; & licèt Parochis non facilè desit intentio, saltem implicita, & virtualis;

lis; consultius tamen est, excitare actualiorem intentionem, & devotionem cum brevi aliquâ oratiunculâ, quantum tempus patitur, præsertim antequam Confessiones audias.

Ad hæc cave maximè, ne unquam peccati mortalis conscius Sacramenta, quibus administrandis sacris ordinibus es initiatus, administres: ingens enim hoc piaculum foret. Quare prius confitere, aut saltem contritionem elice. Singulare tamen est ex præcepto Tridentini, ut ante Sacrificium propter fumendæ Evcharistiæ dignitatem, confessionem præmittas, si potes, & conscius sis peccati mortalis.

NUM. III.

De materiâ, formâ, cæremoniis.

IN unoquoq; Sacramento materiam & formam adhibe certam, quoad fieri potest: Si certam nequis, saltem probabilem: si neque hæc suppetit, adhibe dubiam, sub conditione ta-

men, ut minimùm animo retentâ. Quòd si deinde aliquid certius nancisci possis, eo utere, sub hac conditione, si priùs non valuit: quod maximè locum habet in Baptismo, & in Pœnitentiâ moribundorum, propter maximam necessitatem.

Denique cæremonias præscriptas in libro Rituali, de quâ re paulò post, ritè observa, etiamsi ad valorem non requirerentur; obligant enim, & quidem graviter, si notabiliter faciunt vel ad dignitatem Sacramenti, vel populi instructionem; neque ratio ab iis adhibendis hîc & nunc excuset. Quare ex Rituali lege, quæ legenda sunt, distinctè, clarè, devotè, ne memoria fallat: quæ verò agenda sunt, etiam decorè, ne assistentes offendas, Habitus sit decens, & Sacerdotalis: Locus communiter sacer. Si Sacramentum aliò deferendum, id age reverenter: indecora est nimia festinatio; si tamen necessitas urgeat, quantum

tum opus est, non tantum curre, sed
vola. Cum Evcharistiâ festinandum
lentiùs in publico; nunquam autem
opinor incidet tantæ festinationis
causa, ut non liceat vestem clericalem
saltem injicere, ne ut seminudus, vel
semifatuus prodire debeas: si quem
ex urgenti maturatione offendi ad-
verteres, causas ede, ut mirari desinat.

NUM. IV.

*De Stola, sive Stipendio ob Sacramenti
administrationem.*

QUibusdam in locis vetatur, ne ob
Sacramenti administrationem ali-
quid directè, vel indirectè exigatur,
ad tollendam Simoniacæ labis, vel
saltem avaritiæ suspicionem. Alicu-
bi istud permittitur, quantum scilicet
vel lege, vel consuetudine taxatum
est (stolam aliqui vocant) Tu si eo
loco sis, quia licitum, modo justum,
recipere poteris: sed exigere ante mi-
nisterium, sordes olet: imò etiam o-
perâ præstitâ altercari contentiosè ad
extor-

extorquendam solutionem, turpiculum est: convenientiùs deferes ad tribunal Episcopi eum, qui solvere recusaret pertinaciter, cum sit solvendo: à pauperibus oblatum etiam respue, iis gratis dandum, quod gratis accepisti. Decet nonnunquam mediocris fortunæ hominibus aliquid remittere, præsertim pro Sacramento necessitatis, si commodè pretium conficere non possint pro opera; neq; ea liberalitas propterea præjudicium adferet successori. Si nonnunquam ditiores supra consuetum offerant, acceptare potes, modò sponte sua donent.

NUM. V.

De Residentia.

EX dicta obligatione administrandi sequitur, habentem Beneficium curatum teneri ad Residentiam; quod etiam præcipit Tridentinum, & quidem personalem: id enim pastorale officium exigit, ut cuique, & quovis

tem-

tempore sit quasi ad manum, cum Parochiani, præsertim infirmi, Sacramenta petent: sæpe enim parva absentiaë mora æternum nocuit. Quare consultò ages, si domo exiens, præsertim longiusculè, licèt intra Parochiam, domesticos moneas, ubinam reperiendus sis, quando res urget, ut misso nuntio, vel signo certo campanæ evocari possis. Extra verò Parochiam ne pedem efferas facilè, nisi Sacerdotem habeas domi, aut Religiosum, aut aliquem alium in vicinia, ad quem sciant se posse recurrere, si quid repentinum occurrat. Imò etsi ejusmodi habeant, sine causa tamen, saltem ad dies aliquot, ne excurras, nisi quando, & quomodo tibi est concessum. Concedit autem tibi Tridentinum, annis singulis menses duos absentiaë, continuos, vel interpolatos, dummodo substituas tuo loco aliquem ab Episcopo approbatum; & ab eodem causa approbetur.

Con-

Consuetudo præterea permittit, ut absis, idoneo similiter substituto, si urgeat utilitas magna Ecclesiæ, vel Reipublicæ, vel tuum alioqui grave incommodum, vel obedientia Superioribus debita, vel similis causa gravis, neque possis ad Episcopum recurrere pro licentia. Quòd si ultra tempus concessum à Tridentino protrahas, præter peccatum, & pœnam extraordinariam Episcopi, amittis ipso facto fructus Beneficij, pro rata temporis, applicandos fabricæ Ecclesiæ, aut pauperibus loci, ante omnem iudicis condemnationem. Quod quomodo explicandum sit, consule Authores, neq; enim vacat his immorari.

NUM. VI.

Primum principium generale administrationis totius curæ Pastoralis.

Quæ in libro Rituali pro Sacramentis, aliisque pastoralibus functionibus præscribuntur, exactè observato.

PRæcipit Apostolus, ut in Ecclesiâ Dei

Dei omnia honestè, & secundùm ordinem fiant, idque ratio, & virtus Religionis docent: ut uniformitas autem sit, non modò in rebus credendis, sed etiam, quantum fieri potest, in ritibus, & cæremoniis sacris, præsertim in tractatione Sacramentorum, providendum fuit. Hinc Paulus Papa V. per Cardinales, pietate, doctrinâ, & prudentiâ eximios, adhibitis quoque eruditis aliis viris, & consultis tum veteribus, tum iis, qui circumferebantur, rituum libris, Rituale edidit Romanum, omnésque, ad quos spectaret, nominatim Parochos, hortatus est: ut imposterùm tanquam Ecclesiæ Romanæ filij, eo Rituali ejusdem Ecclesiæ omnium Matris, & Magistræ auctoritate edito, in sacris functionibus uterentur. Sed hortatus est tantùm Pontifex: non præcipit, ut opinor, eam ob causam, quòd omnium locorum diversitas non permittat ubique eadem omnino præcipi, præsertim in
solem-

solemnitate publica Sacramentorum, quòd quibusdam in partibus à primis Christianæ Religionis initiis instituti quidam ritus, sine gravi populi offensione, non viderentur aboleri potuisse: maluit igitur supremus sacrorum Antistes relinquere Episcoporum prudentiæ, ut ipsi, quod satius esset, pro suis Diœcesibus statuerent. Ita pridem Joannes Hanchinus Archiepiscopus Mechliniensis, ac deinde Mathias Hovius successor, Pastorale ad usum Romanum accommodatum e- didère idque conformiter decreto Patrum quartæ Synodi, quæ voluit, ut Parochis à Sacerdote, scilicet, Episcopo, Officialis liber traderetur, unde Pastoralium officiorum normam rationemq; acciperent, & sequerentur. Eodem modo simile Pastorale prodiit, quod Passaviense appellant, Reverendissimi & Serenissimi Leopoldi Episcopi jussu, & autoritate editum; sicut & Petri Pasmani Cardinalis Archie-

chie-
que
Ex
lib
ta J
edi
run
adr
isqu
dis
auc
Igi
cur
nar
fco
con
pri
fue

Com

F

chiepiscopi Strigoniensis recentius, quod Rituale Strigoniense appellatur. Extabat quoq; olim Agendarium Salisburgense ab annis facile septuaginta Joannis Jacobi Archiepiscopi jussu editum, itémque Manuale Parochorum, iisque uti jubentur Parochi in administratione Sacramentorum, aliisque Ecclesiasticis muneribus obeundis, idque sub gravibus pœnis, quod audio esse correctum alio substituto. Igitur, mi Neo-paroche, quamprimum curam susceperis, fac intelligas, quodnam pro tota Diœcesi Rituale ab Episcopo præscriptum sit, Romanumne commune, an aliquod Diœcesi proprium, & quodcumque præscriptum fuerit, ad unguem observa.

NUM. VII.

Secundum Principium generale.

Consuetudines quoq; circa rerum sacrarum tractationem in tua Parochia usurpatas, si adhuc vigent, retineto.

FIt subinde, ut præter cæremonias
statas,

statas, & in Rituali præscriptas, nonnullæ consuetudines in rebus, ad munus Parochiale pertinentibus, usurpentur: eas tu, si honestæ, & probæ sint, & adhuc vigeant, noli propriâ authoritate abolere: vim enim legis obtinent. Quòd si tamen nonnullæ (ut fit nonnunquam) uel superstitionem, vel mali speciem præferrent, vel quibus populus abuteretur, cum id habueris bene perspectum, serio mone populum de abusu: si nihil proficis per te, aut alios, tandem refer rem ad Episcopum, & exequere, quod iusserit. Huc etiam illud pertinet, ne tu novas leges, aut consuetudines inducas, quouis pietatis prætextu: cuiusmodi essent stata populi jejunia, vacatio à diurnis laboribus, publicæ Processiones extraordinariæ, &c. Tum quia novitates in communitate odiosæ esse solent, tum quia propriè spectant ista ad Episcopos.

NUMERUS VIII.

Tertium Principium generale.

Ubi res anxie inciderint, quæ tuum munus attingunt, neque libri Rituales, aut consuetudines resolvunt, ad Episcopum recurrito.

Incidunt non rarò res gravioris negotij, ac momenti, perplexæ, quibus te ex libris Ritualibus aut Consuetudinibus receptis expedire nequeas: recurre tunc ad Episcopum, sive ipsius in Spiritualibus Vicarium, aut ad Statuta Synodalia, si quæ de iis rebus extant, & juxta illa statue: responsa autem conscribe, annotato anno, mense, die, quidve executus fueris: ut si rationes reddendæ fuerint, habeas, quo te tuearis.

In hoc genere sunt, si quæ reliquiæ de novo exponendæ, aut indulgentiæ publicandæ, aut deprædicanda nova miracula; si ædificandum, aut pingendum in Ecclesia, antequam Episcopus ideam viderit, & approbârit.

Quòd

Quòd si verò Visitator, aut Commissarius veniat, qui se Apostolicum nominet, & adferat quædam fulminatoria, vel edicta statim exequenda sub excommunicatione, excipies, & habebis benevolè, si nullam fraudem deprehendis: & mox quàm citò fieri potest, monebis Episcopum, si ipsius consensum non habes: interim attende ad literas commissionis, quas ille Apostolicus ostendere debet; & cave, ne quid ultra mandatum, aut facultatem agat.

NUM. IX.

Quartum Præceptum generale.

Ubi predicta non juvant, in rebus perplexis rationem in consilium advoca.

FIt quoque non rarò, ut res graves, & perplexæ, neque ex Rituali, neque Consuetudine, neque ex Statutis Synodalib⁹, aut Episcopi rescripto resolvi possint, ergo cum Moyse recurre ad oraculum, ad preces, inquam, & ad Deum, ad Doctores præterea, sive libros Doctorum; aut in consilium ad-

voca

voca è vicinia alios Parochos, si qui sint expertiores, quòdque judicaveris rationi magis consentaneum sequere.

CAPUT II.

Instructiones circa Baptismum, & Confirmationem.

NUM. I.

De necessitate Baptismi, & curâ illius.

HÆC est janua reliquorum Sacramentorum, sine cujus re vel voto suscepti gratiâ, extra Martyrij privilegium, nulli salus obtingere potest. Hinc intelligis quanto studio, quâve diligentîâ incumbendum ex officio tibi sit, ne dum es absens, aut cunctaris, aut aliquid ex requisitis ad valorem præteris, infans, præsertim culpâ tuâ, æternùm pereat. Quia verò sæpe accidunt repentini casus, quibus ob necessitatem Laici baptizare debeant, populum datâ, captatâque occasione diligenter instrues de intentione, materiâ,

teriâ, & formâ, quam expedit, magis ut linguâ vernaculâ sciant; monebifque, ut simul eam proferant, cum aquam corpori ipsi affundunt, neque unus pronuntiet, alius abluat; si aqua glaciata fit, liquefaciant; si frigidior, quàm ut infans ob infirmitatem patiqueat nonnihil calefaciant; si benedictam aquam habent, eâ utantur, alioquin alia in necessitate sufficit. Præterea si infans necdum sit ex utero egressus, & tamen periclitetur, caput abluant: sin minùs, manum, aut pedem, aut quamcunque aliam partem corporis, si quid amplius non possint, cum intentione efficiendi, quantum eo casu possunt: sive manu, sive aliquo instrumento, quâvis denique arte aquam admoveant: ita tamen, ut postea, quid, & quomodo circa illum Baptismum fecerint, Parocho referant. Hæc verò omnia magis scire debent obstetrices, ideóque priusquam ad munus obstetricandi

admit-

admittantur, & aliàs subinde, interrogabis, an sciant ea, quæ ad ritè baptizandum necessaria sunt; præterea perito artis examinandæ, & instruendæ de iis, quæ ad illam artem pertinent: ut infantes ad baptismum perveniant, plurimum id refert; item, ut quantum fieri potest, Catholicæ sint, & probæ: nam hæreticæ minùs fortè de necessariis curant; improbæ verò subinde deprehensæ uti maleficiis aut superstitionibus.

NUM. II.

De matrum scissione.

VT infans utero clausus baptizari possit, mater vivens excindi non solet, nisi ob culpam eo supplicio dignam. Mortua debet, si foetus adhuc spiret, constare autem possit matrem exspirasse. Id exploratur; si cordis motus, pulsusve omnis cesset, si halius planè interclusus. Cessare motum deprehendes vitro aquâ pleno, si cordi superpositum sit, & nihil effun-

D

da-

datur: halitum verò defecisse, si plura mula ori admota nihil moveatur, aut si nitidum speculum ori applicitum, ne hilum quidem inficiatur: eò autem magis mors exploranda, quod parturientium deliquia subinde diuturniora sunt.

Porro infantes in utero non raro aliquamdiu supervivere matribus, docent Medici, & compertum olim in Cæsare, cui nomen ea res fecit, & non pridem in filiola Mariæ Augustæ, quæ sectâ matre tanto spatio superfuit, ut Christiana mori posset. An verò in utero supervivat foetus, obstetrices, & peritæ aliæ foeminae observant ex aliquo motu, quem diligenter explorent.

In toto hoc negotio primò attendendum est, ut moriente matre, clavis, vel lignello labiis dentibusq; obiecto, vel simili arte, caveatur, ne proles inclusa suffocetur, quod accidit facillimè: item in promptu adsit Chi-

rur

rurgus probè expertus, & aliquis cum aqua prompta; ille ut fecet, hic ut baptizet, nam hîc mora mors est. Locus non sit patens vehementi aëri, quem tener fœtus vix patiatur. Denique si de vita dubitetur, baptizans conditionem in baptizando apponat, *si vivis.*

Cura quidem, & procuratio sectionis, cum matre mortuâ, putatur superstitem esse fœtum, iudicio eorum, qui id nôrunt, explorare propriè pertinet ad patrem, domesticos, consanguineos, aut ad alios ex charitatis officio, si adsint: si tamen nemo alius id agat, tibi Parocho ex singulari causa incumbet: quare, si opus est auctoritate Magistratûs, aut côminatione delationis ad Episcopum, quoquo modo rem urge, hujusq; diligentiaë testes adhibe, ut de præstito tuo officio constet. Multa, inquires, mandas: verum est, sed tanti est, infanti extremè periclitanti Parochum non defuisse.

De partu monstroso.

SI partus provenit ex patre bruto, matre homine, ne baptiza; brutum est, non homo. Si bestia fœmella peperit ex viro, baptiza saltem sub conditione, *si es homo*: quòd si duo humana capita, vel humana pectora compareant, primò unum baptiza, & mox alterum: Sed hoc sub Conditione, *si due adsint animæ*. Verùm in portentosis ejusmodi fœtibus consultius est consulere Episcopum, audiréque Medicos, si tempus patitur; præsertim si caput aut pectus non sit humanum. Si res urget, & dubium remanet, baptiza; sed sub conditione, *si homo es*.

NUM. IV.

De rebaptizandis, à laicis, vel obstetricibus in necessitate baptizatis.

Neminem ritè baptizatum rebaptizes, ne fias sacrilegus, & irregularis; si tamen meritò dubites de valore prioris baptismi, & post dili-

gen-

gentem inquisitionem remaneat rationabile dubium, aliquid defuisse circa debitam intentionem, materiam aut formam, rebaptizare debes sub hac conditione, *si non es baptizatus*. Deprehensum est, non modò ab aliis rudioribus; sed etiam ab obstetricibus peccari in baptizandis infantibus; quòd multi, quæ necessaria sint, ignorant, quòd nonnullæ instinctu dæmonis, aut quod res sacras minùs æstiment, in necessariis errârint: accedit præterea in repentinis illis casibus tanta perturbatio; ut multa tumultuariè & confusè agantur etiam à peritis; & obstetrices quidem, etsi postea videant se errâsse, mentiri possent Parocho, ne de malè acto negotio acriùs reprehendantur. Ob has causas, & exempla, quæ errorem non rarò demonstrârunt; bonorum Authorû sententia fecit: ut multis in locis baptizati ab ejusmodi hominibus rebaptizentur sub conditione: idque ut fiat,

præscribit pastorale Passaviense, & multi sapienter usurpant: si jam adulti fuerint, fieri poterit privatim, author sum, ut sequaris, nisi de prioris Baptismi valore tibi planè constet.

NUM. V.

De pueris expositis.

Similiter, similesq; ob causas pueros ad januam templi, ad hospitale, vel alibi expositos baptiza, nisi de baptismo ritè collato aliunde tibi constiterit: nam plerumq; exponunt matres malæ vitæ, & rerum sacrarum ignaræ. Et licèt subinde scriptum collo appensum sit hâc formulâ, *baptizatus est*, tamen quia inde non constat, an validè Baptism⁹ sit collatus, tutiùs ages, si justam suspicionem aquâ baptismali diluas. Ita filii Christianorum parentum inter Turcas, aliósvè infideles nati, & educati, cùm è captivitate liberantur, nisi ritè baptizatos fuisse constet, sub conditione rebaptizantur.

NUM.

NUMERUS VI.

De baptizatis ab hæreticis.

Fide quidem constat, hæreticos validè baptizare, si debitam intentionem, materiam, & formam adhibuerint: sed an adhibuerint hîc & nunc, sæpe relinquitur incertum: præsertim in locis, ubi Catholici publicam religionis suæ professionem non habent. Deprehensum aliquando nobilium infantes ab hæreticis aquâ rosacèâ baptizari, aliquando aquam ita neglectim aspergi, ut dubium sit, an aliquam infantis partem attigerit: ministrum alicubi in concione de loco superiori protulisse formam, alium è plano infantem abluisse. Aliqui Calvinistæ, cùm teneant, ad infantium justificationem sufficere verbum concionatorium; an aquâ tangant, tingantve, nihil aut parum curant: Audivi ex viro fide digno, fuisse ex illis, qui habitâ concione affunderet aquam, nullâ prolatâ verborum formâ:

mâ: alium qui spurios à Baptismo repelleret: adeo parum sunt illi solliciti de necessitate hujus Sacramenti. Anabaptistæ verò parvulos ne baptizant quidem; quæ rationes monent, ut ab hæreticis baptizati, meritò sub conditione rebaptizentur, idq; in Belgio usurpant aliqui, & generatim præscribitur in pastorali Archiepiscopatus Mechliniensis: si tamen illi sint adulti, Baptismus Episcopo deferri solet. Hoc saltem expedit, ut in baptizatis ab hæretico, etsi constet esse validum, si tamen cæremoniæ omissæ fuerint, suppleantur illæ, omisâ materiâ, & formâ, si de iis constet fuisse ritè adhibita. Quanquam his in locis vix usus obtinet, ut adultis soli illi ritus adhibeantur, si priùs validè baptizati sint: fortè expediret usum induci, saltem templo occluso, nonnullis tamen præsentibus. Obiter hîc nota ex communi sententia, infantes, non modò Hæreticorum, sed etiam Judæorum reliquo-

quorumq; infidelium, certo existente periculo, posse baptizari, invitis etiam parentibus: quia tum censentur esse extra eorum potestatem, neque perversionis subesse periculum.

NUM. VII.

Tempus & locus Baptismi.

ALiqui differunt infantis Baptismum ad octavum à partu diem, aliqui diutiùs: causa ferè una, apparatus Baptismi, præsertim absentia Patrinatorum, cùm illustres viri expectantur, qui suscipiant: Et sunt, qui non culpent, modò interim diligenter caveatur, ne periculum aliquod vitæ, ac salutis incidat. Verùm ut vigilet nutrix, & famula excubet ad cunas; tamen grave malum est, animam infantis qui juvare se non potest, diutiùs detineri à parentibus labe originali infectam, & sub dæmonis potestate, cùm citiùs possis asserere in libertatem: quare suaderem, ne tam

procul accersant Paternos, qui diu expectandi sint.

Quod ad locum attinet, extra Ecclesiam ne baptiza, aut nonnisi consulto, & approbante Episcopo, aut certè, nisi necessitas cogat, vel privilegium, quale esset fortè pro virorum Principum filiis.

NUM. VIII.

*De Ceremoniis, præsertim de
Patris.*

CÆremonias Baptismi exactè observa juxta Rituale Diœcesanum, quibus ritè peractis consultum est, quod alicubi præscribitur; ut per obstetricem, vel illam, quæ infantem ad Baptismum detulit, parentes moneas, ne baptizatum nutriendum tradant Judææ, vel hæreticæ fœminæ, & ut suo tempore curent instrui, & imbui moribus Catholicis; caveant verò interim, ne eodem lecto cum infante ita dormiant, ut forsan casu dejiciant, aut opprimant, aut suffocent. Præcipue

puè inter ritus attende ad Patrinos, quos monebis de cognatione spirituali, quam inde contrahunt cum persona baptizata, & ipsius patre, ac matre, ratione cujus oritur impedimentum inter illos, matrimonium dirimens, & consequenter specialis incestus, si inter se aliquid contra Castitatem committant: ad hoc etiam pro se advertant Parochi baptizantes. Expediret foeminæ foeminam, masculo masculum dari in Patrinos, neque multos, quò minùs matrimonij impedimenta incurrantur. In Baptismo necessitatis non adhibetur necessariò Patrinus: si adhibeatur, contrahit cognationem spirituales: cùm autem post Baptismum collatum suppleantur cæremoniæ, & si adhiberi possint testes aliqui, non tamen propriè Patrini; quia tunc non suscipitur infans de sacro fonte, cùm priùs fuerit baptizatus. Si imponant nomina alicujus hominis non sancti, aut ita detorta, ut sine risu, vel

joco pronuntiari nequeant, ne admittas, neque facilè plura, quàm duo, nisi parentes essent illustres. Referes in libro baptizatorum nomina parentum, baptizantis, patrinorum, locum, annum, mensem, diem: neque tamen ex eo libro natalitias legitimitatis literas conficies, quæ pro certis habeantur; quia parentum subinde nomina confinguntur, præsertim cum proles illegitima est, ut eorum nomini, & famæ parcatur. Ut natalitiæ legitimæ sint, confici debent ex forma juridica autoritate Senatûs, & notarij jurati, convocatisque legitimis testibus, quo optimo modo fieri potest. Quærit Layman, an hæreticus admitti possit à Catholicis pro Patrino? non est omnino alienus, si gravis causa subesset, & abesset scandalum. Ego potiùs omitterem, quàm admitterem: aliud est, si Catholicus sine scandalo adhiberetur Patrinus in Baptismo, quem conferret hæreticus.

Num.

NUM. IX.

De procuranda Confirmatione.

Sacramentum Confirmationis quædam est perfectio, & velut complementum characteris baptismalis; ut fidem, quam Christiani accipiunt per baptismum, generosè & fortiter retinere possint tempore tentationum, aut persecutionum. Unde etsi confirmare tuum non sit; tuum tamen est curatoris animarum procurare, ut tui non negligent: proinde exhortaberis subinde populum, præsertim cùm Episcopus in tuo, vel vicino loco collaturus est, ut suscipiant hoc Sacramentum, neque post septennium ætatis nimiùm diu differant: quod magis urgendum est, in partibus hæreticâ lue infectis. Quam ob rem ex Catechismo Concilij Tridentini, vel aliunde eos instrues, quid sit hoc Sacramentum, & quam vim habeat, quæ materia, quæ forma, qui ritus, quid sibi velit alapa, quam Episcopus in-

frin-

fringit, cur frons ungetur? cur ligetur linteolo? & quid eo debeant agere, cum aliquamdiu gestârint: nam cognitio harum rerum devotionem excitat, & fructum majorem adfert. Docendi etiam sunt, cum hoc Sacramentum sit vivorum, si conscij sibi sint peccati gravioris, præmittant veram contritionem, vel quod certius est, sacram confessionem: decet, ut jejuni accedant, non est necesse: accedant autem modestè, reverenter, & piè, ut par est. Patrinus sufficit unus; is esse debet confirmatus, contrahitq; similem cognationem spirituales, & matrimonii impedimentum, prout de Baptismo dictum est.

CAPUT III.

Instructiones & praxes circa Sacramentum Pœnitentiæ.

SECTIO I.

Quædam generaliora.

NUM. I.

NUM. I.

*De Scientia, Loco & Habitu**Confessarij.*

SCIENTIÂ Casuum hîc opus est. Studebis præsertim, ut versatus sis in distinguendis peccatis mortalibus à venialibus, & quæ mortalia specie sint diversa, item, qui casus sint reservati, qui annexam habeant censuram, quod onus sit restitutionis. Sanos ordinariè audies in Ecclesia, nisi subinde ratio aliud exigat, & quidem loco patenti, neque obscuro: asserculus confessionalis ad audiendum perforatus; vultum tuum à pœnitentibus, fœminis præsertim, ita separe, ut audire, non item videre possis; neq; enim decet; ut minimum manu, & strophio interpositis coërceas aspectum. Decet, ubi, & quando mos est, Superpellicio, & stolâ convenienter, saltem veste Clericali indutum, confessiones excipere. Cùm ad Altare pro Sacrificio accesseris, non facilè aurem præbeas

beas confiteri volenti, tum ne Sacrificium interrumpas, tum ne longior fieri debeat mora, aut neganda sit Absolutio, non sine pœnitentis, & fortè aliorum perturbatione. Quod ad infirmos attinet, majori opus cautelâ, si in lecto jaceant, decenter sint cooperti, locus sit neque obscurus, neque planè obseratus, adsit præsens aliquis testis, neque nimia mora trahatur, præsertim cum fœminis, exulètque omnis levitas, aut familiaritas: latet hîc serpens: nihil proniùs, quam spargi, & hauriri venenum, & quanto tunc periculo salutis alterius?

NUM. II.

Qui audiendi?

TUos audies, non alienos, nisi horum superior eam tibi potestatem delegârit. Censetur id fecisse pro casu necessitatis, item pro iis, qui in tuam Parochiam religionis causâ peregrinationem suscipiunt, aut illac iter faciunt, modò non dolo malo, ut proprium

prium pastorem refugiant. Vagi, qui nusquam sedem certam habent, tui sunt, quamdiu inter tuas oves versantur. Religiosos audire potes, si facultatem à Prælato acceperint. Sacerdotibus sæcularibus consuetudo alicubi permittit, ut cuivis approbato confiteri possint, & absolvi à casibus ibi non reservatis. Monendus hîc mihi es obiter mi Neo-paroche, ne sine rationabili causâ miseris, & pauperibus nobiles, & divites præhabeas, illos extrudas, hos intrudas: offendit enim hæc indiscreta discretio: adverte etiam obiter, etsi delegare possis tuam jurisdictionem alteri ad tuos audiendos: debere illum esse ab Episcopo approbatum ad audiendas confessiones.

NUM. III.

De surdis, mutis, aut lingua ignaris.

Surdorum confessionem eo loco excipe, ubi cum iis loqui sic possis, ut alii audire non possint. Clamare solent

lent ipsi, quòd putent etiam cæteros malè audire: mone eos, ut modestius loquantur. Quòd si ita capti sint auribus, ut nihil omnino percipiant; signis, & nutibus agendum, insinuandumque gravium peccatorum numerum in digitis ostendant: pœnitentiam verò illis significa ostensione, v. g. Rosarii, vel alio signo. Si nòrunt legere & scribere: scripto interrogare, & quædam monere potes, & ipsi confiteri possunt scripto, si velint; nam saltem extra periculum mortis, nemo ad id tenetur, ob periculum sigilli frangendi: quam ob causam neque ignaro linguæ quis tenetur confiteri per interpretem, saltem extra articulum mortis. Parq; ratio est de mutis; nutibus tamen & signis uti debent; iisdémq; uti debebis; partim ut peccata cognoscas, aliquo modo, partim ut pœnitentiam injungas.

Quòd si nihil in particulari de peccatis exprimere possint, ostendant saltem

tem
quo
pect
ctior
vas;
tim
Eod
ferit
gua
eo u
falt
vis
tus,
cog
deo
vid
fici

S
nia
le:

tem voluntatem confitendi signo aliquo animi pœnitentis, ut tunctione pectoris, flexione poplitem, conjunctione manuum, sufficietque, ut absolvas, atque ad id illi tenentur, præsertim si periculum mortis id exigat. Eodem modo agendum tibi, si accesserit pœnitens planè ignarus tuæ linguæ, neque interpretem habeas, aut eo uti nolit: conabere tamen semper, saltem aliquod peccatum, quantumvis leve, extorquere. Planè simul mutus, & surdus à nativitate, cùm nihil cognoscat de hoc Sacramento, non video, quâ ratione absolvi possit. Tu vide, an ex gestu signum aliquod sufficiens deprehendere possis.

NUM. IV.

De accedentibus in habitu inconvenienti.

SI qui ad confessionem accedant habitu, ornatûve corporis malo, si venialis est vanitas, aut fastus, ne repelle: repelle autem, nisi dolorem præmit-

mittant, si habitus ille, vel ornatus sic mortaliter malus, vel quia vehementer libidinem excitat, aut gestatur animo libidinoso: quòd si pœnitens ornatum illum offerat in bonum Ecclesiæ, aut pauperum, ne sic quidem admitte, nisi saltem priorem formam destruas. Gladio accinctum confiteri, etsi minùs decet; de se tamen cum Sacramento non pugnat.

NUM. V.

*De pueris, aut adultis rudioribus,
præcipuè rusticanis.*

SI quos adeò rerum ad salutem necessariorum rudes deprehendas: ut ignorent esse unum DEUM mundi Creatorem & Governatorem, qui bonos post hanc vitam præmiet, malos puniat, ne priùs absolve, quàm id sciant: facile est, id paucis edocere: difficiliùs, ut intelligant esse trinum in personis, ex iis Filium natum ex Virgine, pro nobis redimendis passum, ac mortuum resurrexisse, quæ tamen omnino

mnino esse ad salutem necessaria aliqui Theologi existimant: itaque id etiam effice, ut hæc quoque, confuso saltem modo, credant. Reliqua mysteria, quæ ex præcepto addiscere tenentur, saltem quoad rei substantiam, & prout in Symbolo Apostolorum continentur, si discere neglexerint, se accusent, proponantque duros operam, ut addiscant, uti etiam Orationem saltem Dominicam, Præcepta Dei, & Ecclesiæ, & quæ sint Sacramenta. Scire in particulari debent, Sacramentum Pœnitentiæ unum esse ex septem à Christo institutis; prærequiri examen conscientiæ de peccatis; adferri debere detestationem & dolorem, cum proposito vitæ melioris; confessionem peccatorum mortalium debere esse, quantum fieri potest, integram: quæ omnia sigillatim explicare, tunc primùm, cùm ad confitendum accedunt, operosum foret. Quare, ubi plures sunt ejusmodi rudiores, ut
in

in pagis sunt pauperes, & qui pecoribus custodiendis vacant, itemq; pueri, & puellæ, qui neque in scholis, neque in lectione Catechistica erudiuntur, congregabis illorum plures simul, circa præcipuas anni Festivitates, ut per te, vel alium idoneum de credendis, sciendis, atque de ratione confitendi instruantur. Ne tamen imiteris nonnullos, qui pueros puellâsque convocant, & publicè confiteri jubent, ut ita instruant: sed si confessori sunt, privatim, & ad aurem excipere, & examina; tum quos videris capaces, absolve, ne gratiâ Sacramenti fraudentur: si dubitas, appone conditionem, *si capax sis, & dispositus.*

NUM. VI.

De indispositis propter excommunicationem.

EXcommunicatione majori innodatos non priùs à peccatis absolves, quàm eo vinculo absolveris, si potes: alioqui remitte ad Superiorem, penès quem

quem residet ea potestas, nisi urgere mortis periculum; tunc enim potes, & probabiliter eo saltem casu, quo annuæ Comunionis præceptum premeret, neque absque scandalo omitti, neque Superior adiri posset sine gravi admodum incommodo, essetque excommunicatio occulta (alioqui fieret scandalum) absolves autem cum onere, ut cum poterit, se sistat ei, penes quem propriè est potestas absolvendi ab excommunicatione, promittatq; seriò facere satis parti læsæ, si quæ læsa est.

NUM. VII.

*De indispositis defectu sufficientis
examinis conscientie.*

CERTUM est, ad confessionem prærequiri conscientie examen: censetur enim noluisse integrè confiteri, qui sine eo imparatus accedit. Sufficit tamen, quod prudentis judicio moraliter sufficere videtur, consideratis circumstantiis, ingenii, judicii, memorie

moriæ pœnitentis, temporis ab ultima confessione interjecti, consuetudinis peccandi gravius aut leuius, diligentia, vel negligentia in excutienda identidem conscientia, conscientia denique tenerioris, aut laxioris. Si deprehendis pœnitentem ex gravi culpâ neglexisse examen moraliter sufficiens, primùm monebis, ut hoc ipsum peccatum neglecti examinis, & indigni ad Sacramentum accessus confiteatur, remittesq; illum ad examen diligentius, si speres concessio tempore paratiorem rediturum: sin minus, mone, ut impostèrùm accedat paratior; interim interroga circa ea, quæ ab hominibus istius statûs, & conditionis peccari solent, ita enim suppleas examinis negligentiam; & sæpe fit, præsertim in rudibus, ut quò plus temporis in excutienda conscientia per se impendunt, eò se intricent magis: alii confusione repulsæ exacerbati ne redeunt quidem; itaque ne facile remitt-

mitt
tes:
resp
pto
bon
ve i
prox

D

N
cau
pue
ra, p
si qu
vel
rint
con
con
los
qui
pur
var

mittas, quando defectum supplere potes: mone tamen prius, ut temerè non respondeant ad interrogata, sed sumpto ad id brevi saltem morulâ, utque bona fide agant: & ut si aliquid grave in memoriam redeat postea, id in proxima confessione exponant.

NUM. VIII.

De indissolutis defectu debite integritatis.

Nonnulli, præsertim cum suo Parocho confitentur, licet ex nulla causa sufficienti, præ vano pudore, & puerili metu quædam celant graviora, præsertim in peccatis luxuriæ, aut si quam injuriam graviolem Parocho, vel Ecclesiæ Parochiali clam intulerint. Si quid tale suspiceris, sive ex conditione pœnitentis, sive ex modo confitendi, suggere animos, & stimulos suaviter admove, & hortare, ut quidquid conscientiam mordet, aut pungit, confidenter exonerent: ita levandam conscientiam, alioquin ex-

E

car-

carnificandam; nullum esse peccatum tam enorme, quod Deus non remittat cōfidenti, confessarios non offendi, imò eò magis benevolentiam affici erga eos, quos vident candidè, & sincerè suorum criminum pœnitentes; denique Deum non latere, quidquid in conscientia latet; & olim in die iudicij, apertis conscientiarum libris, omnes & ipsum confessarium de re tota cognituros. Ita pusillanimes illos animando paulatim, & quodam velut artificio ad liberè confitendum primum allicies, mox etiam elicies, quod silentio premebant, faciesq; , ut hoc etiam, quod celare voluerint, fateantur.

NUM. IX.

De indispositis ob defectum doloris.

IAm verò, si ex modo confitendi, aut aliunde vides, confessionem per modum cujusdam narrationis, aut historię fieri, neque proficisci ex dolore animi pœnitentis, proponentisq; vitam meliorem, alii erunt admovendi stimuli

mulii. Primò significabis dolorem verum, & intimum planè requiri ad peccati remissionem; confessionem alioqui non prodesse, imò fore sacrilegam. Deinde suggere ea, quæ ad dolorem de peccatis, vel cor saxeam movere debent: sunt autem summatim hæc, turpitude peccati, quod veluti quoddam monstrum est depravatæ voluntatis, cujus deformitatem si oculis cerneret peccator, horreret profectò, & cane pejùs, & angue detestaretur: præterea peccatum quidam est contemptus supremæ Divinæ Majestatis, & contra ipsius sanctissimam legem rebellio; quæ injuria eò haberi debet major, quòd sit conjuncta cum summa ingratitude, imò perfidia: ideòque meritò peccator privatur gratiâ, & amicitia Dei, fitq; ei exosus, reusq; æternæ damnationis, nisi resipiscat, interim subest potestati, & tyrannidi dæmonis, quo statu nil esse potest miserius.

Sed nihil magis excitare debet detestationem, & veram cordis contritionem, quàm quòd peccatum sit offensa summi boni, super omnia amabilis, & cui repugnat infinitâ quadam malitia peccatû saltem mortale. Habes mi Neo-Paroche, veluti in pharetra jam sagittas, quibus cor peccatoris impœnitentis atterere, imò conterere possis: utere his, illis, hoc, illóve modo, ut opportuniùs fore judicabis.

NUM. X.

De Proposito, Recidivo, Occasionum fugâ.

CUM dolore requisito includi debet propositum vitæ in posterum emendandæ, ad quod magni præsertim peccatores, minùs attendunt, id eoque tibi maximè laborandum, ut id efficaciter proponant, útque remedia adhibeant, quæ suggeres, urgebisque, ut occasiones fugiant, ne in eadem præcipites agantur, & per annos plurimos relabantur. Nihil molestius

con-

confessario, quàm cum canibus ad vomitum, & suibus ad volutabrum toties redeuntibus: quid enim agas isto homine, qui viginti, triginta, eoque amplius annis, gravia, & enormia, & quidem eadem confitetur, æquè semper remedia negligit, in easdem se occasiones volens induit: quomodo te, vel illum isto labyrintho expedies? Recidere in levia, humanum est; nonnunquam labi in graviora, tolerabile, præsertim si sponte non captantur occasiones propinquæ: facilius enim est ejusmodi absolvere, si recidant, modo eo sint animo, ut magis cavere velint. Labor, & opus cum iis, qui occasiones proximas, vel de se malas, vel quæ eos proximè ad malum inducunt, evitare negligunt. Sunt autem ejusmodi societates quædam, quæ ad relapsum impellunt, domi familiaritas cum lupa, contubernium cum uxore Putipharis, & ejusmodi. Quod si tamen eæ occasiones, neque sint quæ-

fitæ ultrò, neque de se malæ sint, neque sine gravi incommodo ex loco, aut periculo pœnitens exire possit, absolves, quoties redibit verè pœnitens; ita animo paratus, ut seriò consensum velit cohibere quantumcumque occasio impellat: item fugere, quantum poterit, seque contrà præmunire, atque obarmare precibus, jejuniis, elemosynis, aliisq; bonis operibus, præsertim frequenti usu Confessionis, & sacrae Communionis; minúsque eris difficilis, si advertas aliquam in dies fieri emendationem.

NUM. XI.

De Repetitione Confessionum.

Nonnunquam confessiones de tota vita instituuntur, aut de magna illius parte, ex honesta causa quidem, sed absq; necessitate, nimirum ad majorem sui confusionem, demissionem animi, atque intensiorem dolorem de prioribus peccatis, licèt ritè aliquando confessis; præterea ad quietem, & secu-

securitatē conscientiae in hora mortis. Hic tamen prudentiā opus est; neque enim semper id fieri expedit, scrupulosi ejusmodi Confessionibus se intricant magis, quā extricant; neque consulendae faciliē foeminis, quae impudicē vixerunt, si existimentur ritē confessae, quia majorem foetorem exhalant cloacae, quando moventur. Sunt, qui ex libris, quos specula Confessionum vocant, ad Confessiones ejusmodi generales utantur imprudenter, cum discernere aegrē possint, quae & quomodo ad se peccata in illis scripta pertineant; atq; ita & se, & Confessarios confundunt, & quaedam nar- rant, quae non patrārunt, aut supra modum exaggerant: addiscunt verò subinde, quae eos ignorare satius esset. Itaque non faciliē permittes Confessionum non necessariarum repetitiones, nisi diligenter causam cognōris, & poenitentis conditionem, judicium, prudentiam simulque instruxeris de

modo, & methodo, quæ servari debet; alioqui si rectè & prudenter suscipiantur, consulendæ sunt & laudandæ: minúsque tibi auditu molestæ, quòd ea jam ritè semel confessa minorem curam Confessarij permittant. Major molestia, & impensior cura à te exigitur, cùm Confessiones necessariae repetendæ erunt: quod accidere potest ex variis causis; si priores nihil valuerint; si gravia peccata omissa defectu examinis, nec ea negligentia suppleta sit: si pœnitens aliqua ejusmodi turpi pudore tacuit, quod fatendum erat: si de gravibus erratis non doluit, aut noluit in posterum emendare, aut certè ab eo Absolutionem petiit, qui impertiri non poterat. Qui errores cùm deprehenduntur, certum est, peccata sic confessa repeti debere, & inter illa exponendum, quoties sacrilegè sit confessus, & quoties communicarit indignè. Accidit tamen nonnunquam, præsertim in rudibus,

&

& oblivioſis, ut poſtea non recorden-
tur malarum Confefſionum, & dein-
ceps bonâ fide pergant confiteri: ſuf-
ficiet tunc, cùm in memoriam redibit
cogitatio Confefſionum, quæ malè fa-
ctæ fuerant, earum peccata mortalia
repetere, & de iis, ſacrilegióque com-
miſſo, ex indigna ſuſceptione Sacra-
menti, rurfum ſe accuſare. Negotium
ſanè implicatum, licebit tamen tibi,
ut te faciliùs expedias, ſequi ſenten-
tiam probabilem Scriptorum illorum,
qui docent quibuſdam caſibus, quos
apud illos leges, dari Sacramentum
pœnitentiæ informe: his enim caſi-
bus ajunt, confitendum aliquando ef-
ſe defectum, ob quem Sacramentum
impeditum fuerit, ne conferret gra-
tiam, peccata verò confefſa, in Sacra-
mento informi illis caſibus non eſſe
neceſſariò repetenda, ſed ſublato obi-
ce, vi prioris condonari: ego quidem
ab hac opinione diſſentio. Hoc mihi
probabiliùs; omitti poſſe ea peccata,

quæ pœnitens probabiliter existimat vel non esse mortalia, vel non esse à se commissa, vel esse ritè confessa; multò magis omittere poterit ea, de quibus solo scrupulo ex levi, neque rationabili suspicione angitur.

NUM. XII.

De ineundo mortalium numero.

EST omnino hic numerus exprimendus; longus, fateor, & permo-
lestus labor, præsertim in iis, qui pridem non sunt confessi, & scitent peccatis: nam longam illam telam retexere, & tot nodos dissolvere, quàm difficile pœnitenti, tam molestum Confessario. Evolves tamen quantum poteris, si mathematicè non poteris, conjicies saltem circiter, plus, minusve; prout & ipse pœnitens computabit: quâ in re monendus est, ut nonnihil pensiculatim numeret, bonâ fide, & certâ certò, dubia dubiè recenseat. Quòd si res tot, tamq; variæ sint implexæ, ut ne quidem probabi-

babilem numerum designare possit: utere tu artificio, ut summam conficias: inquire, quoties circiter, aut plus, minusve intra mensem, hebdomadamve solitus sit, & quando opus est, (ut ferè fit in peccato luxuriæ) quibus cum personis, modis, circumstantiis, quando hæc speciem peccati mutant: nam, quæ tantum iminuunt, aut aggravant inter eandem speciem, censent boni Theologi, nihil opus esse enucleatius explicari, præsertim in istâ rerû confusione, aut in materiâ luxuriæ: ubi nimia diligentia periculosa.

NUM. XIII.

De Confessionis interruptione, & dimidiatione.

CUM cœperis audire confitentem, perge, dum absolveris, nisi rationalis causa interruptionem aliquam suadeat: parum, pro nihilo est; plus moræ conceditur, si infirmus evocet, si persona illustris in loco interpellat, & res urgeat, de quâ monend^o est pœ-

nitens, ne offendatur. Subinde etiam recedendum tantisper, aut differendum, cum bonâ veniâ pœnitentis ad quærendam resolutionem dubii casus, quem ipse explicare non potes. Quòd si tamen malit redire postea pro resolutione, credâsque rediturum, absolvere poteris, si ritè & integrè sit confessus. Cùm interrupta est confessio, & deinde pergitur, nihil opus est ea repeti, quæ rectè confessæ sunt, modo saltem confusam memoriam retineas eorum; ut pro iis satisfactionem imponere possis. Consultius tamen est, in fine confessionis illa iterum subjici clavibus hac vel simili formâ: *de prius, & nunc confessis doleo, petoq; absolutionem.*

Porro dimidiare confessionem, id est, partem mortalium confiteri, à quâ absolvas, partem aliam relinquere, à qua tu, vel alius postea, non licet, nisi rationabilis causa subsit, qualis non est frequentia pœnitentium in magnâ cele-

celebritate Festi: fatius enim est paucos bene confitentes audire, quam multos malè: si tamen tantus est affluxus, aut alia ratio festinationem urgeat, mone pœnitentem, ut superflua refecet, mortalia sola recenseat, è venialibus paucula: juverit etiam uti interrogationibus succinctis, minùs necessaria pro remediis in aliud tempus rejicere, monito pœnitente, ut interim conquiescat, studeátque vitam corrigere. Specialis quæstio est, an aliquando ob casus reservatos confessio dimidiari possit: quod jam videbimus.

NUM. XIV.

De Casibus reservatis.

SOla mortalia reservantur; & summo quidem Pontifici sola illa, quæ annexam habent excõmunicationem ipsi reservatam: unde si excõmunicatio illi non reservatur, aut revera non fuit incurfa propter ignorantiam censuræ, vel certè fuit aliunde sublata, desi-

definit peccatum esse reservatum. Inter reservata Pontifici, & quæ ad omnes pertinent, maximè usui sunt, quæ in Bulla Cœnæ continentur, ubi, & quatenus ea est recepta: similiter percussio gravis Clerici aut Religiosi, simonia etiam illa, quæ confidentialis dicitur: præterea duellum, ubi Clementis VIII. Bulla in usu est; neque enim ubiq; viget: reliquas Excommunicationes Pontifici reservatas vide apud Auctores de Censuris: quia verò Excommunicatio requirit pertinaciam contra præceptum Ecclesiæ, imò & notitiam censuræ in pœnam adjectæ, plurimi, præsertim rudes, cùm ignorant, quænam sub Excommunicatione prohibeat Pontifex, eam non incurrunt, etsi peccent fortassis aliunde: ideóque, cùm tunc non reserventur, ea peccata à te absolvi poterunt.

Episcopi etiam certos casus sibi habent, à se vel prædecessoribus reservados; sed difficile est definire, quinam sint

sint illi de facto reservati, nam varij pro variis Diœcesibus reservantur; tu, cùm animarum curam suscipies, fac, ut ex Vicario Generali, quinam ex illis tibi reserventur, probè intelligas.

Igitur cùm ex Confessione, vel aliunde cognoveris, aliquem incidisse in casum Pontifici, vel Episcopo tuo reservatum; ne perge ulterius, sed remitte pœnitentem ad Superiorem, penes quem est ea facultas, nisi eam delegatam habeas, vel certè obtinere possis ante Absolutionem. In casibus Pontificiis quibusdam aliquid potest Nuntius Apostolicus, & pro foro conscientiae aliqui Religiosi ex privilegio, & Episcopus in quibusdam occultis peccatis, aut cùm adiri Pontifex non potest: In periculo mortis nihil reservatur. Probabile est, quòd si urgeat præceptum annuæ Confessionis, aut Communionis, & desit copia illius, qui reservata absolvat, possis audire ea, quæ habet non reservata, eo
cum

cum onere, ut deinde adeat eum, qui in alia jurisdictionem habet, à quibus absolvatur. Sunt, qui velint, ut etiam reservata eo casu audias; non video cur necesse sit, cum ab iis absolvere non possis, neq; cogi debeat pœnitens eadem bis fateri: Satisfactionem itaq; impones pro iis, à quibus directè absolvis: Superior pro iis quæ ad ipsum deferentur. Si peregrinus ad te deferat casus, in sua solùm Diœcesi reservatos non in tua, absolvere poteris: quia ibi, non tibi reservantur.

NUM. XV.

*De obligatione ad interrogandum
pœnitentem.*

Generatim obligat officium Confessarij, ut pœnitens ritè confiteatur: atque ad id attendere debet, si quem defectum in illo deprehendat. Itaq; primò, cum advertes, pœnitentem omittere grave peccatum, aut circumstantiam, quæ speciem mutat, aut aliter, quàm intelligas, aut numerum

tace-

tacere, sive id faciat malitiosè, sive
ignoranter, procurare debes, ut inte-
grè, & ritè Sacramentum administre-
tur, appositis ad rem interrogationi-
bus. Quare habebis animo compre-
hensam summam peccatorum, quæ
committi solent circa præcepta Deca-
logi, aut Ecclesiæ, ad quæ peccata et-
iam capitalia septem revocantur. Pla-
cent inter cæteros, resolutiones Pasto-
rales nuper editæ seorsim ex Horto
Pastorum Jacobi Marcantij. Verùm
hïc etiam, ut in cæteris, discretione o-
pus est: ea tantùm interrogas, quæ à
similis conditionis hominibus, cujus
est pœnitens, committi solent, caven-
dùmque, ne imprudenti inrerrogatio-
ne pœnitentem doceas peccare, quod
facilè accidit in materia luxuriæ, cùm
pueri aut puellæ, aut qualescumque
fœminæ confitentur: nam si honestæ
sint, mirantur, eam interrogationem
sibi fieri: si inhonestæ, undenam Sa-
cerdos ista tam exploratè nôrit? Po-
tius

tiùs excitandi pœnitentes in genere: ut si quid circa sextum præceptum, & nonum peccârint, liberè & sincerè aperiant, quidquid id est, quod conscientiam gravet. Si verò oblatâ occasione, aliquid interrogandum sit circa peccata luxuriæ, fiat verbis, quantum ea materia patitur, castis. Sicubi pœnitens contra, quàm sentias, non putet se peccâsse, sequi debes opinionem ipsius, non tuam; modò ille probabiliter sentiat.

NUM. XVI.

De obligatione ad docendum, cum pœnitens errat.

SI in rebus conscientiæ, aut ad Confessionem Sacramentalem pertinentibus, pœnitens tuus hallucinetur, erraret, aut aliquid eorum, quæ scire tenetur, ignoret, docere eum debes: sed id tunc faciendum, cum fructus speratur, neque majus incommodum, aut damnum times illi, vel alteri, vel bono communi. Subinde enim prudentiùs

tius tacentur, quàm doceantur quædam vitia contractuum, obligationes restitutionum, impedimenta matrimonij; quando pœnitens est in bonâ fide, & meritò timetur, ne, si doceatur, sciens peccaturus sit, præsertim si ex ignoratione non sit majus malum fecuturum. Verùm si ignorat culpabiliter, docend⁹ est, etsi non roget. Quòd si verò interroget, quantumvis timeatur, ne sciens peccet, veritatem negare non potes, nec omninò filere: fortè aliquando licebit tergiversari, aut prudenter dissimulare responsum, ne de bonæ fidei possessione majori damno deturbetur.

NUM. XVII.

De obligatione ad procurandam dispositionem pro absolutione, & ad restitutionem imponendam.

SI videris pœnitentem nimio metu dejectum, propositâ Dei misericordiâ erige; si timidum, animes; si præfidentem, inter spem, metumque statue;

tue; si effutire gravia scelera, suggere faces doloris, aut potiùs, qui dolorem moveat amoris, iis nimirum incentivis, quæ ad attritionem, vel potiùs veram contritionem excitent. Denique si peccatum obnoxium est restitutioni famæ, honoris, bonorum, aut damnorum compensationi, putesq; pœnitentem, vel sua culpa non advertere, vel certè non facturum, cùm sciat, & possit, tui quoque id muneris est, pœnitentem de obligatione monere, eamq; urgere, præsertim nisi aliunde prævideas majus malum secuturum. Quòd si verò neglexeris monere, etsi peccâris contra officium neglectu salutis tui pœnitentis; non tamen contra justitiam; qui ad procurandum bonum alterius ex officio confessarii non teneris, ideo neque ad reparandum damnum. Teneberis verò restituere pœnitenti (nisi aliunde excuseris) si absque probabili ratione, pronuntiaveris, eum teneri graviter, cùm
 non

non teneretur, nisi monueris ante solutionem. Similiter si pœnitentem docueris improbabiliter liberum esse ab onere restituendi, cum obligaretur graviter, teneberis dedocere pœnitentem, aut ipse alteri damnum compensare, si error tuus fuerit graviter culpabilis; si verò minus, debebis saltem amoliri damnū lege charitatis, si absque graviori tuo incommodo possis.

NUM. XVIII.

De imponenda pœnitentia, de absolutione à peccatis, de schedis confessionum.

PArs integrans Sacramentum pœnitentiæ, est pœna aliqua satisfactoria pro peccatis confessis, quæ simul medicina sit ad præcavendum in posterum. Eam tu nomine Dei impones ex officio, quod geris, tum Judicis, tum Medici eamque pœnitens tuus acceptare debet. Si plenarias indulgentias lucraturus est, omittere poteris satisfactionem, quæ in pœnam injungi solet; impones tamen saltem
ali-

aliquid per modum medicinæ præservativæ, si id exequi possit.

Convenit autem pœnitentiam injungi ante absolutionem; idque fieri solet: potest tamen postea, si prius neglectum sit, quamdiu adhuc censetur permanere idem judicium. Impositam ab alio non mutabis, nisi peccata, ob quæ injuncta est, ipse audias in confessione. Quod si ipse omiseris imponere, aut pœnitens fuerit illius oblitus, injungere nullam poteris, nisi saltem confusam notitiam priorum peccatorum retinueris. Quod ad quantitatem, & qualitatem attinet, Concilium Trid. *sess. 14. c. 8.* generatim præscribit, ut imponatur, quantum spiritus, & prudentia suggesserit; pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate. Igitur hinc considerabis multitudinem, & gravitatem peccatorum, inde quid pœnitentis humeri valeant, quid ferre recusent; ne aut mollius tractes, aut ne durius, quam par sit.

In

In hoc igitur genere peccant, qui vel
nimiùm, vel nimis parum; postulat ta-
men humana fragilitas, Confessarium
esse mitiorem potiùs, quàm duriorem.
Porro prudentiæ etiam tuæ erit, ut
non semper omnibus peccatis easdem
satisfactiones injungas, præsertim in
medicinam; neque enim iisdem re-
mediis omnes morbi curantur: Ava-
ros curant eleemosynæ; ambitiosos
exercitia quædam pietatis humiliora;
libidinosos castigationes corporis;
negligentes suæ salutis, preces, audi-
tiones Missæ, peregrinationes ad pia
loca; gravioribus peccatis assuetos
crebrior usus Confessionis, & sacræ
Communionis: ubi & istud pruden-
tia docet, ne imponas debilibus, quæ
laboriosa sunt, aut iis, qui laborant,
onerosa, ut jejunia: nec quidquam in-
jungas, unde alii veniant in suspicio-
nem, pœnitentem graviùs deliquisse.
Denique ne nimiùm variæ & multi-
plices, & in longum tempus pœniten-
tiæ

tia cumulentur, ita ut memoriam fugiant, aut nauseam procreent. Arrident poenitentibus, quas vident suo animo accommodatiores; quare iuvenit nonnunquam, cum difficiles se praebent, ex ipsis quaerere, quid malint, quidve possint? subinde proponere duo, aut tria, ut eligant; ut tu id, quod sibi elegerint, ex praeepto imponas. Cum, habitâ ratione infirmitatis corporis, vel animi injunges levius aliquid, quam alioquin oporteret; poenitentem admone, & excita, ut aliunde per opera bona, vel voluntarias poenitentias suppleat; offer ipse ex te aliquam partem satisfactionis subinde; mirum enim quantum haec humanitas acerbitatem poenitentiae emolliat, & benevolentiam conciliet. Praeterea aliqui Theologi putant hanc clausulam: *Passio Dñi nostri Jesu Christi, &c. Et quicquid boni feceris, & mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum.* elevari virtute clavium, ut ex opere operato remitt-

mit
est,
& f
poen
S
pua,
libr
licet
verb
à pec
tilla
prae
Indu
rae:
ego a
omi
dev
Dom
cau
tion
C
nis,
con
tam

mit.

mittant partem pœnæ: quod si verum est, neque id erit facilè negligendum, & faciliùs excusantur, qui minores pœnitentias injungunt.

Sequitur pars ultima, eaque præcipua, Absolutio. Formulam in Rituali libro præscriptam religiosè observa: licèt ad valorem satis sint hæc duo verba, *Absolvo te*, aut saltem si addas à peccatis. Illâ uti poteris, cùm res tantillam moram non patitur. Quæ præmitti solent, *Misereatur tui, &c.* & *Indulgentiam, &c.* preces sunt ferè liberæ: illud verò *Dñus noster Jesus, &c.* Et ego *authoritate ipsius, &c.* communiter ne omittas: facit enim ad dignitatem & devotionem; extremum illud: *Passio Domini, &c.* vim magnam habet, etsi ex causa etiam omitti possit. De absolute à Censuris, consule Rituale.

Cùm urget præceptum confessionis, si pœnitens petat facultatem alteri confitendi, ne facilè deneges; exigere tamen poteris schedam confessionis

alteri factæ testem: Formula ejusmodi schedarum esse hæc solet, Ego NN. *audiui sacramentalem confessionem NN. tali loco, die, mense, anno.* Non expedit addi hæc verba, & eum absolvi; neque hoc requiri debet: quia si non est ille absolutus, scheda mendacium continebit; mentiri autem non licet: si est absolutus, & illis folis hoc adscribas, quos absolveris; cum omittes, ingeres suspicionem malæ confessionis, & ita sigillum franges: satis cuique esse debet, si scheda testetur, illum sacramentaliter esse confessum: neque propterea suspectum aliquem reddes negatæ forsan absolutionis: si modò nulli omnino aliâ formulâ confessionis testimoniû concedas, ne iis quidem, quos absolveris.

NUM. XIX.

De supplendis defectibus in ipso Sacramento commissis.

SI per errorem, vel oblivionem dimiseris pœnitentem, alioqui ritè
dispo-

dispositum, non datâ absolute legitima à gravibus, neque ita procul à te absit, quin moraliter censerî possit adhuc præsens, & ritè dispositus, absolvet etiam nescientem; sin minus, si potes absque gravi incommodo, aut scandalo, roga prudenter, servato sigillo, ut tibi iterum confiteri velit; esse bonam causam, cur id roges: & tunc à prioribus, & iis, quæ de novo confessus est, absolvet. Si neque hoc possis sine gravi incommodo, vel offensione, filebis, & Deo comittes; præsertim si ab eo tempore receperit aliquod Sacramentum, vel credatur brevi recepturus; eo enim prior defectus supplebitur. Quòd si tamen mors immineret, neque ullum Sacramentum recipere posset tuus ille pœnitens, omnino monendus esset, ut confiteri velit, aperto, si opus sit, tuo defectu; ne cum vitâ de salute periclitetur. Similiter si defectus fuerit ex parte pœnitentis, vel quia sine causa peccatum mortale re-

ticuit, vel quia sine dolore sufficienti confessus est, eodem remedio, ut jam docui, utaris, si defectū postea cognōris; servatā tamen sigilli religione.

Alii defectus subinde non reddunt Sacramentum invalidum, sed tantū illicitum, si scienter admittantur: ut si absolveris à casu reservato inter alia, quæ absolvere poteras, aut ab excommunicatione, à qua non poteras, bonā tamen fide pœnitentis: si omiseris imponere pœnitentiam debitam; non erit tantæ molis, aut oneris eos emendare, cum absolutio valuerit: si tamen corrigere commodè defectum possis, corriges: attendes tamen semper, ut sigillum serves.

NUMERUS XX.

De Sigillo.

CAve ne directè, vel indirectè, ullo modo, vel unquam, ullòve casu, ne mortis quidem vitandæ causâ, aut prætextu cujusvis boni, etiam publici, sacrosanctum Sigillum confessionis

fran

frangas, aut occasionem præbeas, ne alii frangant; ideóque arcebis eos, qui propiùs accedunt confitenti: cavebis præterea, ne voce altiore, aut gestu, vel alio signo assistentes intelligant aliquid pertinens ad sigillum. Frangitur autem sigillum, vel revelando peccatum mortale, etiam in genere, vel veniale quodpiam in specie, vel quodcunque, quod pœnitens confessus est, tanquam pertinens ad suum peccatum in confessione explicandũ. Præterea censetur frangi, si ex ea notitia, sine venia pœnitentis, aliquid dicas, faciásve, quòd pœnitentib⁹ pudorem, horrorémque, atque ita ipsius Sacramenti incomòdum adferre possit. Facile in his impinges: nisi linguæ frœnum injicias: faciliusq; erit de auditis in confessione omnino tacere, quàm vel verbum loqui: cum pœnitente verò ita agas, ac si ex confessione non nõsses: nisi fortè de ipsius licentia. Res hæc lubrica est: iterum moneo,

cave: præsertim si de uxore cum marito, de liberis cum parentibus, quorum confessarius es, loquendū, agendumq; sit, de iis præsertim, quæ vitiosa sunt. In ipsa etiam confessione frangi potest sigillum, ut si pœnitenti aliquid narres, unde ille alterius, qui tibi confessus est, peccatum suspicetur, quod interrogationibus facile contingit per imprudentiam: Si extra confessionem noveris peccatum aliquod pœnitentis, de quo loqui te oporteat, significa unde vel quomodo id nôris; ne venias in suspicionem revelatę confessionis. Si quispiam te interroget de auditis in confessione: nega, pernega, te quicquam scire, adhibito etiam juramento, si opus est: nescis enim illa ex notitia quadam humana, quæ sola quæri potest, & reprehende tam imprudentem interrogationem: Sigillum quidem non frangis, cūm petis à pœnitente licentiam, ut cum eo de confessione agere possis, & ipse sponte

con-

consentiat: sed, nisi gravi de causa, ne
pete: nam ferè ruborem id incutit,
præsertim si urgeas, cùm negat.

SECTIO II.

Particularia quædam circa in-
firmos ac moribundos.

NUM. XXI.

*De preparandis infirmis ad non dif-
ferendam confessionem.*

SUPRÀ monui generatim, confessio-
nes esse excipiendas loco neque
clauso, neque obscuro; id maximè cu-
randum, cùm infirmi audiendi sunt,
præsertim fœminæ, curandùmque, si
fieri potest, ut aliquis sit præsens, qui
non quidem audire, sed videre possit,
quid agatur. Cavenda præterea levi-
tas omnis verborum, vel actionum:
quia hoc tempore, & loco est pericu-
losior. Inprimis pro concione, datâ,
vel arreptâ occasione monendus po-
pulus, & præmuniendus, ne in mor-
bis nimium differant vocare Confessa-

rium, aut confiteri; quâ ex re non pauci maximo cum salutis discrimine, vel moriuntur sine Sacramentis, vel ita serò suscipiunt, ut exiguum ex iis fructum referant.

Solet enim dæmon, in morbis præcipuè, peccatores fallacibus argumentis inducere; ut differendo, de die in diem procrastinent, atque ita vel malè, vel minori suo bono è vivis eripiantur. Fallaciæ autem sunt hæc, quas detege adhuc sanis, ne infirmi se decipi à dæmone patiantur. Igitur initio morbi hæc obtrudunt: nullum adhuc mortis esse periculum; molestiam frustra Sacerdoti esse creandam: timidi esse animi, mortem tam procul positam pertimescere; cras videndum, quid sit futurum. Ita primò procrastinatur: die sequenti invalescit morbus, advocantur Medici, medicinæ adhibentur, suggerit aliquis ægro, an Confessarium Medicum animæ, an ejusdem medicinam confessionem velit?

lit? non vacat, inquit, jam, nec lubet:
pharmaca me enecant, cras erit me-
lius: atque iterum procrastinatur; in-
terim malum cum die augetur, corpus
fit debilius, mens languidior, jam cibi,
jam hominum vox & aspectus nau-
seam, & tædium adferunt; caput, in-
quit, dolet, cor palpitat, finite me so-
mnium, & quietem capere, nemo me
interpellet; atque ita sensim abitur à
cura animæ, & salutis longius, ad
mortem verò propius; eò tandem de-
duxit ista procrastinatio. Has tu igi-
tur dæmonis fraudes tam perniciosas
tempestivè aperi, simulq; tartarei istius
sophistæ argumenta, quæ infirmis ob-
jicere solet, refutando dilue. Docebis
itaque periculosum esse, exspectare
mortis ipsius periculum, Sacerdotibus
molestum non fore, si tempori evocen-
tur, negotium enim fore expeditius;
non timidi, sed prudentis hominis esse
mortis periculum prævertere, ubi de
salute æternâ agitur: rem committen-

dam non esse incerto jactui aleæ, morbos sæpe fallere, & subito ingravescere: corvorum vocem esse illam, *cras, cras*, Domini vocem, *hodie*: Confessarios & confessionem aptè convenire cum Medicis, & medicinis; turpe autem esse Christiano, dum corpus curat, animam negligere, imò verò hanc ipsam incuriam animæ corpori plurimum nocere: nam si conscientia remordet, si mens angitur peccatorum aculeis, si ex eo metus mortis, & judicii animam turbat, & frangit, hi morsus, hi angores, hi aculei, & anxii metus, ipso Medicorum judicio, vim medicamentorum retundunt, atque impediunt, ideòque Medici infirmos soluto, & læto animo esse jubent: sed quomodo solutus, & lætus esse animus potest, si etiam ipse sit æger, & suis tormentis torqueatur?

Atque hæc pro concione valent: quæ sequuntur, tui privatim erunt muneris, tuæ curæ ac prudentiæ; pro-

ut

ut res ferent. Cùm graviùs ex morbo
jacere quemquam cognôris, inquire,
qui sit morbi, vel infirmi status. Quòd
si aliquid periculi deprehendas, adi-
ipse infirmum, aut aliquem mitte, qui
salutet, & his argumentis, quæ suprà
allata sunt, procrastinantem excitet,
simulq; fraudes procrastinantiũ pru-
denter, & amicè refutet, urgeatq; con-
fessionem. Idémque agere jubeantur
domestici, quibus incumbit ea cura,
cùm æger se negligit. Quòd si ipsi ne-
gligant, tunc pastorem age, oviculam
periclitantem quære, è faucibus lupi,
qui jam imminet, eripe; jam modos ha-
bes, quibus id efficias. Major erit cu-
ra adhibenda, & diligentius studium,
si jam infirmus sit obstinatio, & ma-
jori in periculo versetur; tunc enim
omnis mora suspecta esse debet. Hic
objiciet ille; nunc serò esse, & propè
actum, cerebrum diffluere in catarr-
hos, fauces strangulari, linguam hæ-
rere palato, memoriam esse turbatam,

mentem confusam; velle quidem, sed nunc non posse. Tu contra adhæc: abstine, mi bone vir, blasphema ferè vox ista est, sanè hominis minùs de Deo sentientis: seriò age: dum adhuc spiras, spera; necdum est serò, fatiùs jam, quàm nunquam: capitis, & linguæ fatis est; ut possis saltem graviora, quæ vel confuse menti occurrunt, paucis, confuse licèt, expromas, si audiam, facilè intelligam, neque ratio, nec Deus plus exigit, quàm morbus, & tempus hoc possit, confitere saltem aliquid, supplebo, aut tu ipse plura postea, cùm poteris; absolvam interim ab omnibus, quod possum. Quid times? Sacramenta morbi vim non augent, nec infirmos mactant; quid ultrà differs? Denique nihil omitte, quo persuadeas: juverit inter hæc, brevès precatiunculas ad Deum interponere, quas te præeunte infirmus per partes recitet, dare osculandum Crucifixum, aquam lustralem aspergere, pol-

polliceri quietem majorem, valetudinem corporis, si expediat; animæ salutem in tuto saltem locandam. His & similibus industriis sæpe contingit eos, qui respuebant, tandem ad saniora consilia ductos resipuisse. Subjiciam quædam postea, cum agetur de juvandis moribundis, quæ ad hunc quoque locum faciant, in quo diutiùs nonnihil versor, quòd hæc res sit maximi momenti, ex quo nimirum pendet æternitas.

NUM. XXII.

De peste, aliòve contagioso morbo infectis.

BONUS Pastor animam suam ponit pro ovibus suis: hoc Christus docuit, & fecit. Idem à te, cum opus est, requirit officium, quod suscepisti. Opus autem est infirmis vel maximè Sacramentum pœnitentiæ, si fortè sint in statu peccati mortalis, etsi autem perfecta contritio ex vero Dei amore concepta peccatorem Deo reconciliare possit,

possit, tamen difficilior est illa & rarior, quàm ut æternæ salutis discrimen exponi debeat periculo. Neq; defunt ex prudentia, & arte medica, etiam in morbis contagiosis, imò pestiferis industriæ, & remedia, quibus ut eorum animas serves, te, & alios sanos conservare possis, à Medicis hæc faciliora præscribuntur. Corpus nitidum sit, vestes tersæ, ne malum facile adhærescat: aures, oculos, nares, os aceto forti, quale est ex floribus Sambuci, &c. ablue: stomacho non sis jejuno: è collo sacculus pendeat cordi vicinus, in quo præservativa contineantur: similiter globulus sit in manu ita perforatus, ut in nares exspiret alexipharmaca, juvant Angelica, Zedoaria, &c. Prudentia hæc etiam dicat; ne subeas locum infectum, si ex limine, aut foribus, aut fenestrâ infirmum alloqui, & audire possis; si tecto subeundum, ne terreare; hic enim plurimum apprehensio mali nocet, lo-

eus fumo idoneo purificetur, declina-
oris halitum, neque propiùs accede,
& citò expedi: quare mone pœniten-
tem, esse tunc abundè satis, si paucula
ex iis, quæ graviùs conscientiam pre-
munt, breviter expromat, imò veniale
aliquod peccatū, quod infamiam non
creet, è vita priori fateri posse, si alii
præsentes sint, qui removeri non pos-
sint: imò verò suffecerit, ut saltem ex-
hibeat signa doloris, & iis se peccato-
rem ostendat, petatq; absolvi, si aliud
sine periculo infectionis, aut infamiæ
præstari non possit, paratusq; ille sit,
eùm licuerit, confiteri reliqua; imò
absolvere etiam poteris præsens, licèt
ea signa coram te non dederit, si ta-
men à fide digno data fuisse acceperis.

Cùm domum tuam redieris, vestem
superiorem ad ignem lustra, aut mu-
ta, donec illam aqua elueris. Ut mi-
nùs periculi subeas, hortare sanos, qui
sunt in loco infecto, ut foras prode-
ant, & aperto aëre confiteantur, prius-
quàm

quàm corripiantur eâdem lue. Sua-
dendum idem aliis, si pestis viciniam
infecerit; ita enim & ipsis, & Parocho
confuletur. Video, mi Neo-Paroche,
quid te angat: mortem times, ergo
depone officium. Nolo, inquis: ergo
perge animosè; præcave tamen, quan-
tum potes iis modis, quos suggessi. Si
vel sic moriêre, memineris in Romano
Martyrologio Sanctorû Martyrû nu-
mero accenseri eos, qui pro juvandis
pestiferis vitam suam exposuerunt.

NUM. XXIII.

De lethaliter vulneratis.

SI veneris ad læsum lethali vulne-
re; & Chirurghi, aut alii præsentés,
dum sanguinem sistunt, aut medica-
mentum, ne statim expiret, operosè
admovent, tibi nullam moram per-
mittant, ut excipere confessionem
possis: pete, ut unum alterúmve pec-
catum secretò jam aperiatur brevissimè;
vel saltem signa det doloris, & desi-
derii confitendi, iisq; habitis, absolute:
dein-

deinde capta tempus, & plusculum otii, ut si fieri possit, integrè confitentem audias, & prout tempus feret, de Viatico, & extremâ Unctione cura; imprimis autem age, ut iram ponat, offensam inimico condonet, Christi, Sanctorumque exemplo, sicut & ipse vult sibi à Deo ignosci; ita tamen, ut intelligat posse Judici rem committi, modò id velit ex zelo justitiæ, & boni publici, aut eorum, quorum id interest; non ex odio, & studio privatae vindictæ. Si ille, qui læsit, cupiat coram deprecari, Chirurgum, & rationem consule, an expediat; ne fortè bilis, aut alii humores ex aspectu, & verbis illius commoti vulnus exacerbent, & exulcerent animum: fortè satis fuerit, & tutius, per virum aliquem Ecclesiasticum, ejus, qui læsit nomine, istud peragi, & læso id satis esse debet.

Num.

*De periclitantibus, præsertim
ex partu.*

Mone populum, ut qui periculo-
sam navigationem, vel prælium,
vel periculum contagionis subeunt:
itemq; prægnantes tempestivè sibi de
Sacramento confessionis, & Eucharis-
tiæ provideant, priusquàm gravius
laborent; præsertim ex primo partu,
qui solet esse periculosior: quòd si id
neglexerint, aut in discrimine consti-
tutæ velint rursus confiteri, adeas:
quòd si fæminæ, quæ obstetricantur,
ita impediunt, ut contentem audire
non possis, vel res ipsa non patiatur,
contentus sis, pro absolutione, ut si-
gna doloris, & desiderium confitendi,
aut aliquod peccatum explicent, re-
motis iis, qui necessarij non sunt, iis
verò, qui abesse non possunt, monitis,
ut oculos auresq; contineant, & quo
casu aliquid intellexerint, sigillum
confessionis religiosè servent. Quod
idem

idem dici debet de pestiferis, & vulneratis, de quibus paulò antè. Juvant parturientes in periculo reliquie Sanctorum illis applicatæ, & vota ad Dei Matrem, & alios Sanctos concepta, non oberit consuluisse.

NUM. XXV.

*De morientibus excommunicatis,**Usurariis, Concubinariis.*

PER Tridentinum in probabili periculo mortis sive articulo, absolvere potes quemcunque ab omnibus casibus; quamvis alioquin Episcopo, vel Papæ reservatis sine onere, ut postea se sistant Superiori pro Sacramentali absolutione: ideòq; absolvere etiam potes ab omni excommunicatione, ut validè, & licitè absolvere possis à peccatis: curandum tamen, ut si pars sit læsa, damna priùs compenset, & re ipsa satisfaciat, quo optimo modo fieri possit; si non potest, absolve; ad impossibile enim nemo tenetur: valent ista maximè, si excommunicatio sit publica,

blica; admoneatur tamen semper ex-
 com̄unicatus, ut quàm primùm con-
 valuerit, & commodè poterit, sistat se
 per se, vel alium ei, à quo alioquin
 erat extra mortis articulum absolven-
 dus, quod nisi fecerit, sciat se reinca-
 surum in eandem excommunicatio-
 nem. In criminibus præterea horren-
 dis, ut falsarij, incendiarij, & similibus
 casibus Bullæ Cœnæ, percussoribus
 Clericorum, exigatur juramentum,
 quòd eadem postea non com̄ittet, sive
 quòd in posterum parebit Ecclesiæ; in
 casibus Bullæ præterea juret de satis-
 faciendo parti læsæ.

De usurariis par ferè est ratio, præ-
 fertim publicis; priusquàm absolvas,
 restituant: si non possunt, dent com-
 petentem cautionem fidejussoriã, aut
 pignoratitiam coram Notario; ut ea
 Episcopo, vel cujus intererit, consi-
 gnari possit: quòd si neque hoc possit
 præstare, promittant se, per se, si pos-
 sint, aut hæredes, quantum poterunt,
 factu-

factu-
 auc
 nar
 non
 cus
 casu
 gni
 scar
 illa
 ter
 sit
 que
 con
 me
 ven
 inc
 tur
 acc

De

C
 hu

facturos. Jam verò si Concubinarius audiendus sit, dimittat prius concubinam: si autem absque scandalo jam non possit, aut rationabilis causa excuset, promittat saltem proximâ occasione id se facturum, idque curet significari iis, qui crimen nôrunt, ne scandalizentur: deinceps verò neque illa sola cum illo sit, neque familiariter conversetur, & utriusq; animus ita sit constitutus, ut consentire in aliquod peccatum nolint; atque, ut non consentiant, velint precibus, aliisq; remediis se contra tentationes tueri. Si verò concubina, aut mulier peccatrix incidat in morbum, tuto loco separetur, caveaturque, ut nemo suspectus accedat.

NUM. XXVI.

De iis, qui amplius loqui non possunt, adhuc tamen retinent usum rationis.

QUando moribundus jam linguæ usum perdidit, videtur tamen adhuc compos mentis, & audire, vel adverte-

vertere, quæ dicuntur; imprimis pete, vel alium potiùs, cujus voci assueverit, monendus est adesse Sacerdotem, à quo possit absolvi, non minùs ac si loqui posset, modò det signum doloris, & voluntatis confitendi ore, si possit, & facere velit, cùm poterit; quæ voluntas in Catholico facillè præsumitur, cùm moribundus pœnitentię signa edit. Is igitur, qui ista monet, & deprehendit, ægrum difficiliùs audire, admoveat se propiùs ad aurem, & id distinctè, atque explicatè significet: caveat tamen, ne auditum obtundat, aut infirmi animum conturbet inconditis clamoribus: ideo autem monendi sunt de præsentia & potestate Sacerdotis, quòd aliqui ignorent, se confiteri posse aliter, quàm ore, aut non advertant præsentem esse Sacerdotem, ideòque petentibus, an velint confiteri, abnuant, quasi dicerent, non possum loqui: similiter molestâ nimium vociferatione interpellari respuen-

spuentis, vel renuentis signa adhibent, quasi dicerent, noli mihi obtundere, nimum molestus es.

Porro signa exigere, & dari possunt nutu capitis, vel oculorum conjectu in certam partem, v. g. Crucifixum, vel imaginem B. Virginis, item tunctione pectoris, appensione manuum constanti, &c. Quando signa exhibitata sunt, si mora, & locus patitur interroga de quibusdam peccatis breviter, & accommodatè ad statum infirmi, quibus ipse annuat, si fecit, renuat verò, si non fecit. Si numerum exprimere opus sit, digitis significetur, ita ut cæteri, si qui adsint, non advertant. Expediunt signa doloris, & voluntatis confitendi paulò antè allata, te præsentem, exhiberi; si tamen id jam fieri non possit, satis est, si exhibitata intellexeris à fide digno, sive adhuc præsens sit testis, sive jam absit; sed tu non nisi præsens absolves, absolves tamen, quia confessus est, quantum potu-

potuit: atque hæc ex Conciliis & ipso Rituali Rom. Pauli V. comunissimoq; usu plusquam satis constant. Difficilior est casus, qui sequitur.

NUM. XXVII.

De iis, qui neque prius in morbo ulla alia signa expresserint, neque jam exprimere possunt, quòd ratione careant.

Casus non infrequens. Labitur quis repente in apoplexiam, aut ex equo, aut ex improvise lethaliter vulneratur, neque petiit confessionem, nec ullum doloris sensum exhibere potest, voce destitutus, & usu rationis. Quid cum isto homine ages? in eo necessitatis casu absolvi posse, & debere, præsertim à Parocho, sub conditione, *si es capax*, eum, qui Catholicè vixerit eò usque, & de quo non constet esse adhuc in affectu ad peccatum mortale, docent ex professo non pauci, neq; obscuri authores apud Dianam tom. 3. de Sacram. c. 8. & 9. inter cæteros citantur Joan. à Literatis Romæ approba-

tus à Magistro Sacri Palatij, & Rituale
 Archiepiscopatus Bononiensis: ean-
 dem sententiam tenent multi alii,
 quos fusè recitat Walterus Streverf-
 dorfft, S. Theologiæ Doctor in sua
 Lampade; passimque plurimi jam u-
 surpant. Petis, quid sentiam; Istud
 publicè non docerem, neque tamen
 damnarem alios. Tu, qui Parochus
 es, in illa necessitate tuis provide,
 quantum, & quamdiu licet. Non du-
 bitarem licere, si prudenter putes sen-
 sibilem aliquè dolorem præcessisse in
 ordine ad Confessionem. Non expe-
 dit autem priorum Authorum senten-
 tiam populo in Concione evulgari, ne
 lentiores fiant in vocando Sacerdote,
 persuasi se etiam sic absolvi posse, cum
 linguæ, & rationis usu caruerint. Ve-
 rùm expedit eos scire, cum in eos ca-
 sus inciderint, ut subito Sacerdotem
 vocent, posse tum eos Sacramentis ju-
 vari, & iis modis, quos Sacerdotes
 nôrunt, saltem extremâ Unctione,

G

quæ

quæ talibus negari non debet: deprehenduntur enim multi in eo errore, qui putent, Sacerdotes nihil amplius posse, cum moriens linguâ, & ratione destituitur: qui error, cum periculosus sit, per te tolli debet.

De Pœnitentia morientibus imponenda, nihil est quod te moneam, res ipsa loquitur: si rationis sunt adhuc capaces, & morula patitur, impones saltem aliquam, ne Sacramentum maneat imperfectum, & quàm facilè, si ore non possint, corde saltem proferent has voculas: *JESUS, MARIA, aut fiat voluntas tua, aut credo Deus meus in te, spero in tua passione, amo te ex corde meo super omnia!* neq; operosum erit formare signum Crucis, exosculari Crucem, aut aliquid imponere in futurum, si convaluerint.

NUM. XXVIII.

*De facultate dispensandi in nonnullis
Ecclesie præceptis.*

REducitur hæc potestas ad potestatem

tem clavium: quare huc etiam pertinet. Duo aut tria sunt ejusmodi, circa quæ quibusdam ex justis causis aliquid potes, non tantum cum causa evidens est, declarando, & interpretando legem non obligare; sed etiam cum nonnihil dubia, in iis dispensando certis casibus; ut laborandi die festo, diebus abstinentiæ comedendi cibos alioquin vetitos, sumendi duas refectioes in die jejuniij; qui casus frequentes sunt, ideoque etsi dispensandi facultas resideat præcipue in Episcopo aut ejus Vicario; si tamen res urgeat, ut adiri, aut consuli non possit, ne animæ illaqueentur, censeatur ea potestas tibi communicari pro casu saltem urgente, modò causæ rationabiles subsint, ut necessitas, aut ingens utilitas communis plurium, vel privata alicujus, ad laborandum in agris pro messe vel vindemia, cum res postulat, aut cum repentè fit illuvies aquarum, aut cum hostis immi-

net. Pro usu aut esu carniū diebus prohibitis idem potes, si Episcopi auctoritas exspectari non possit; iudicium tamen Doctoris medici, aut morborū periti exquiri prius debet, quàm dispenses: nam quibusdam morbis carnes nocent, aut parum profunt: si medicus absit, rationem in consilium voca, & age, quod suadet, neque sis in hoc genere durior.

Quoad duas refectiōnes in die jejuniij faciendas ex cibis quadragesimalibus, modò aliqua causa subsit laboris corporis, aut morbi, idem potes longè facilius, cū id non sit tanti; imò etiam si in loco præsens sit Episcopus, aut Vicarius; consuetudo, & usus alicubi id Parochis concessit.

Mulctam verò pecuniariam pro tuis ejusmodi dispensationibus ne imponas in tuum lucrum; sordidum hoc est: facilius ferrem, si in aliquod opus pium sumptus moderatos pro personæ, & rei conditione injungas, nec ta-

men

men recipies ad manum, sed alteri viro bono committes, ne in suspicionem avaritiæ venias. Quamquam author essem potius, si quid in locis, præsertim ubi ea præcepta minùs servantur, exigendum sit pro præcepto opere, preces aliquas, aut pia opera alia, quàm pecuniam exigas, ut libertati saltem frœnum aliquod injiciatur.

CAPUT IV.

Institutiones & industriæ circa Sacramentum, & Sacramentum Eucharistiæ.

SECTIO I.

Circa Sacramentum.

NUM. I.

De obligatione ad Sacrificandum.

Sic vitam institue, ut quotidie Missam celebrare possis; teneris sanè sæpiùs, quàm alij, Dominicis saltem, & festis diebus, quibus Parochiani audire obligantur: itaq; per alium providebis, si ipse sacrificare non poteris:

imò etiam aliis quibusdam dieb⁹ Missam facies, si fundationes id requirere, vel ex tabulis Ecclesiæ, vel aliunde cognoveris; præterea toties, quoties mos benedicendi in nuptiis, aut sepe- liendi mortuum id ab officio postulat. Horam Missæ ordinariam, præsertim diebus Dominicis, & Festis, ne facillè immutes, nisi præmonito populo; alioquin oriuntur turbationes, & justæ nonnunquam querelæ.

Antequam accedas ad Altare, si tibi conscius sis peccati mortalis, quantumcumque tibi contritus videaris, priùs confitere, ex Tridentini præcepto, si adsit copia Confessarij, id est, si habere, aut adire sine gravi incommodo possis; alioqui si necessitas urget, conteraris saltem, & deinde quamprimum confitearis

NUM. II.

Pro quo Parochus debeat offerre

Sacrificium?

T Tridentinum *sess. 23. de reform. cap. 1.*

docet

docet, eos, quibus cura animarum commissa est, teneri pro suis ovibus Sacrificium offerre. Quare, ut minimum in Sacrificio orare pro tuo grege memineris, præsertim cum necessitates tum privatae, tum publicæ exigunt. Præterea si titulus foundationis beneficii tui singulares Missas ad intentionem fundatorum postulet, fideliter exsolves, præsertim si fructus sint opimi, & huic oneri pares. Pro reliquis Missis, quæ tibi liberae sunt, accipere poteris stipendium, lege vel consuetudine justum: cave hinc tamen forditiem; qualis est nonnullorum, qui cum stipendium consueto majus à liberali donatore acceperint, eam Missam per alium procurant pretio consueto, reliquum verò sibi servant; sapit enim hoc nescio quid nundinationis, & audio fuisse aliquando prohibitum: multò magis cave; ne pro una Missa, cujus justum stipendium acceperis, pro eadem ab alio aliquid re-

cipias: hoc dolosum est, quidquid alii qui olim in contrarium senserint.

NUM. III.

Quoties in die, & qua hora celebrandum?

SÆPIUS quàm semel intra diem non licet ordinariè: licet tamen in Natali Domini, semel media nocte, iterum in aurora, tertio de die: etsi privatus Sacerdos non teneatur, nisi ad unam ex tribus, & illas legere possit tempore sibi commodiore: tu Paroche, quia publicam Ecclesiæ personam agis, tres leges, & quidem suis competentibus horis, ut populo comòdes, nisi ratio, aut causa justa te excuset.

Præterea si plures Parochias administras, quibus unâ Missâ satisfacere non possis; sæpius inter diem celebrare poteris, si mos ferat, aut Episcopus consenserit. Referuntur quidem alii casus, quibus liceat Parocho celebrare in die pluries, verùm vix usus jam permittit. Porro cùm sæpius celebrandum

dum
Miss
erit f
celeb
loco
sa, s
suma
dum
alter
ego
gitor
tur i
rè se
adha
tur:
verb
teria
non
in N
Miss
liur
sum
pur
ider

dum est, purificatio calicis in prima Missa post sumptum Sanguinem non erit sumenda, ne sequentem Missam celebres non jejunus; sed in vase, & loco honesto reserva, ut in altera Missa, sumpto Sanguine, adhuc jejunus sumas. Ut autem serves consecrandum vinum purificati calicis in Missa altera, aliqui probant, quia faciunt; ego non facilè facerem, tum quia digitos eo vino ablueris, cum fundetur in calicem, tum quia in calice ferè semper aliquid consecrati liquoris adhæret, quod vino affuso permisceatur: non licet autem, certè non decet, verba Consecrationis proferri in materiam partim consecratam, partim non consecratam. Ob hanc causam in Natali Domini duarum priorum Missarum ablutionem effundo in alium Calicem; in tertia Missa post sumptionem Sanguinis vinum illud purificati calicis sumo. Suadeo tibi idem. Sunt tamen, qui primæ Missæ

purificationem in secunda consecrent, & ita deinceps; quod minùs probo: ut autem purificationes illæ populo pro ablutione distribuantur, aut in sacrarium projiciantur, improbo, ob reverentiam Sanguinis, si fortè ut fit, infuso vino sit admixtus.

Quod ad horam sacrificandi attinet, ordinaria est sub auroram, id est, sesquihora ferè ante solis ortum, ut saltem tunc finias; itaque incipere ferè poteris duabus horis ante orientem solem, etiam tempestiviùs, si mos ferat, pro famulis, operariis, itinerantibus. Imò si deesset hostia pro communicando infirmo moribundo, quia moram non pateretur, non video, cur ante duas horas solis orientis non possis succurrere necessitati infirmi. Permittit Victoria & Layman, si opus sit, etiam mediâ nocte: non licet consecrare extra Missam, aut sine ulla veste Sacerdotali, ne quidem pro Viatico, aut certè saltem nonnisi in urgentissimo

tissim
bet M
sa pe
hora
cium
mat
dabo
miss
suac
pon
Mat
sequ
lia
ut n
si m
alii

E
no
po
tia
be

tissimo aliquo casu. Finiri autem debet Missa ad meridiem, nisi gravis causa permittat differri ulterius ad unam horam. Legisse Primam ante Sacrificium diligentiae est, non praeccepti, imò matutinum, & laudes praemisisse laudaberis; non peccabis, si postponas missae, praesertim si causa rationabilis suadeat. Consulo, ut pridie ad horam 4. pomeridianam Matutinum, & Laudes, Matutinum saltem persolvas: ut sis die sequenti ad reliqua munia Parochialia expeditior, similemque ob causam, ut manè totum officium diei expleas, si meritò times, ne reliquus dies te aliis graviter impeditum detineat.

NUM. IV.

Sacrificaturus sis jejunus.

ECclesiae hoc praecceptum est, & strictum, & stricti jejunii: ut à media nocte nihil cibi, potusve sumpseris: postulat id tanti Sacramenti reverentia. Excusabere, si necessitas incumberet perficiendi Sacrificium, quod alius

vel post Canonem; vel multò maxime post consecrationem ante consumptionem complere non potuit, neque alius adesset jejunos, qui id posset; aut si (quod facile non accidet) hostia nulla esset consecrata, & dandum esset viaticum moribundo, neque aliter succurri ei posset; sunt, qui permittant non jejunum sacrificare pro communicando tali infirmo; sed alii melius negant, quòd illi aliunde consuli possit, tum confessione sacrâ, tum extremâ unctiõne: ut non videatur necessitas non jejunum, sicut neque extra Missæ sacrificium consecrare. Id ne tibi contingat, providebis, ut in pyxide, aut intra corporale loco decenti, & nitido religiosè asserves hostias aliquot consecratas, pro communicandis moribundis, habitâ ratione multitudinis tui gregis: attende præterea, ne locus, ubi asservas, pateat animalculis, aut sordibus: quare lustra subinde, & cum adverteris aliquam ex

refer-

reservatis tempore, vel alio vitio cor-
rumpi, sume jejunus, quod commodè
fiet in sacrificio ante purificationem
Calicis, & novas consecra. Decet por-
rò ad locum, ubi asservantur, lucere
lampadem; quam in rem, si Ecclesiæ
ærarium non suppetit, vide, an colli-
gere annuatim aliquam pecuniam e-
mendo oleo possis: tanti non erunt
sumptus, tantum verò est hoc Sacra-
mentum.

NUM. V.

*De intentione consecrandi, præsertim
quoad minores hostias pro com-
municaturis.*

QUoad primariam sacrificantis Ho-
stiam consecrandam, facile est ne-
gotiù: nam sufficienter intendis eam
consecrare, eo ipso, quod te ad sacri-
ficiu accingis, aut ad altare accedis,
& rem sacram inchoas; neque diffi-
cultas est, si etiam tum cogitaveris, &
intenderis, si quæ apponentur mino-
res, eas unà consecrare, modò tempore
con-

consecrationis tibi sint moraliter præsentes; suadeo tamen, ut intentionem in animo renoves: cum jam jamque es consecraturus, super corporale honoris causa, & super aram sacrificii locari decet: si in pyxide sint, expedit cooperculum tempore consecrationis removeri: id tamen non est necesse, cum præsentes fiant per pyxidem, in qua continentur: secus est, si in Tabernaculo tunc essent inclusæ: non enim Tabernaculum censetur vas continens, sed arcula occludens.

Si deferantur ad Altare minores post oblationem primariæ hostiæ, non est necesse repetere verbaliter oblationem, modò intendas earum consecrationem; etsi alij tunc eas recusent admittere, saltem cum nulla est necessitas comunicaturis: procurandum verò est, ut minores illæ, quæ consecrandæ erunt, nitidæ sint, integræ, & à minutiis diligenter expurgatæ, ne post consecrationem particulae facile
deci-

decidant, aut dispareant. Non placet cum hostiis minoribus jam ante consecratis alias non consecratis in pyxidem conjici, & ita permixtas consecrari: tum quòd sacras non sacris attingi & permisceri indecens: tum quia non satis tutum formam consecrationis proferri unâ vice in materiam consecratam, & non consecratam; cum non consecratæ à consecratis, quibus permixtæ sunt, sensu discerni nequeunt. Pyxis, aut Ciborium sacris hostiis non ita ad summum impleantur, ut facilè inter comunicandum excidere, aut efflari possint: eandem ob causam ne plures in patena feras, alios comunicaturus. Perplexitas incidit nonnullis circa guttas vini, quæ vel extra, vel intra cuppam calicis adhærent discontinuæ ab aliis: similiter de particulis panis, quæ sunt à continuo sejunctæ, an consecratæ sint ex intentione generali priori; & an consecratæ censerì debeant, si de intentione

non

non constet: primò non decet intentionem ferri circa particulas ab hostiis integris discontinuas, aut guttas vini extra cuppam Calicis adhærescentes: cùm enim sit periculosum, ne ejusmodi particulae aut guttulæ excidant, non videtur id conforme menti Ecclesiæ, Si tamen intenderis consecrare, consecrasti: consultius esset ante consecrationem detergere. De guttis intra cuppam, nisi eas consecrare expressè intenderis, major est dubitandi causa, quia videtur conforme menti Christi, & Ecclesiæ: ut per pronomen *Hic* in consecratione, id totum intelligatur, quod est in Calice consecrabile: saltem nisi restrinxis mentem ad solum id, quod in Calice continetur per modum continui. Ego intendo circa contentum in Calice me conformare menti Christi, & Ecclesiæ. Si mecum sentias, extricabis te eâ molestiâ: quidquid sit, particulas ejusmodi, & guttas simul cum aliis consecratis ante puri-

fiat
cau

Qua

SI

co
sum
licis
con
enir
jam
non
part
con
teri
rean
sum
mo
licè
con
per
ver
jeju

ficationem Calicis sume, ad majorem
cautelam.

NUM. VI.

*Quid agendum cum minutis parti-
culis consecratis.*

SI ejusmodi fragmenta consecrata
compareant adhuc jejuno, constat
sumenda esse ante purificationem ca-
licis, vel saltem cum illa: si modò sint
consecrata in tuo Sacrificio; eodem
enim pertinent. Sed quid ages, si vel
jam jejunus, sumptâ purificatione,
non sis; vel certè deprehendas, esse
particulas alterius Sacrificii antea
completi? Si adhuc es jejunus, etsi al-
terius sint Sacrificii, sume, ne malè pe-
reant: si verò sint tui Sacrificii, etiam
sume, quamvis jam non sis jejunus;
modò ab altari necdum recesseris, imò
licet interim populum aliquamdiu
comunicaveris: censetur enim adhuc
persistere idem Sacrificium: quòd si
verò prioris Sacrificii fuerint, neque sis
jejunus, ne sume: sicut neque, licet tui
sint

fint Sacrificii, si ab altari recesseris. Quid ergo cum his agam? inquires: reconde sacro loco in tutum, donec in alio Sacrificio, à te, vel ab altero jejuno sumi possint: si tamen tam minutulæ essent particulæ, ut asservari sine periculo minimè possint, fume etiam non jejunus, ne malè pereant.

Si quando dubium incidat, sintne tui, an prioris Sacrificii, reputa pro tuis: non enim est suspicandum alterum neglexisse, nisi constet. Cùm communicandus est populus, id facies ante sumptam purificationem calicis: nam cùm remansurus sis jejunus, ejusmodi particulas quascunq; sumere poteris, sicut fit, cùm ciborium à minutis ejusmodi particulis expurgandum erit.

NUM. VII.

De interruptione Missæ.

SAcrificium inchoatum interrumpi fas non est, nisi graves causæ excusent, excusant aliquæ: si ante oblationem superveniat Episcopus, vel vir

Prin-

Prin-
tium
pote-
audi-
ptism-
tiæ, a
peric-
patia
perac-
tas v-
popu-
statu-
Euch-
tur.
gelii
obla-
oper-
dien-
conc-
mitt-
fessio
præt-
sam
niter
alior

Princeps, vel multitudo iter facientium die, quo ad Missam obligantur, potes ab initio repetere, ut integram audiant: si ab altari evoceris ad Baptismum, aut Sacramentum Pœnitentiæ, aut Viaticum conferendum ei, qui periclitatur, neque periculum moram patiatur, relinque Sacrificium etiam peracta consecratione, & quò necessitas vocat, propera: monebis tamen populum de causa, ne offendatur, & statues ad altare, qui observet, ne quod Eucharistiæ periculum interim creetur. Usus quoque fert, ut post Evangelium concio interponi possit ante oblationem: interim depositâ Casulâ, operam dare potes confessionibus audiendis, non procul ab altari: extra concionem verò cùm sacrificas, ne permittas te interpellari cujusquam confessione, nisi necessitas imperet; quia præterquam quòd interrumpere Missam indecens est, fortè diutiùs te pœnitens detinebit, quàm velles cum aliorum offensione.

Num.

NUM. VIII.

*De quibus monendus populus pro
Concione, & de Quæstuariis, exter-
nisve Sacerdotibus.*

DEnuntianda erunt festa, & jejunia, quæ intra hebdomadam incident, itemq; si quæ publicæ preces, aut processiones instituendæ, si quæ alia Episcopi, vel Pontificis jussu evulganda, si publicandæ indulgentiæ, & alia ejusmodi. Bannorum præterea nuptialium proclamationes faciendæ: ut si quæ impedimenta aliqui nôrint, tempestivè deferant. Res inventas, aut perditas publicari in concione non probo, multò minùs venditiones, aut locationes domorum: ad januam templi ista decentiùs remittuntur: nisi res sacræ inventæ, aut perditæ sint, aut venditiones, locationesve sint rerum ad Ecclesiam pertinentium. Pium verò est, pias causas, moribundos, & mortuos populi precibus comendare, eleëmofynis verò pauperes, præsertim qui-

quidem Parochianos; sed eos etiam, qui aliunde veniunt, modò de sua paupertate, & probitate testimonium exhibuerint: si exhibere non possint, permitti saltem pro necessario victu mendicare tamquam peregrinos, modò se expediant, neque vivant improbè. Quæstuariis attende, litteras subinde falsas proferunt, fictis nonnunquam nominibus, & sigillis: prætendunt interim piissimas causas pro vastato, aut incenso Monasterio, pro extruendo hospitali, pro redimendis captivis ex Turcia, aut triremibus: cave, ne tibi imponant; cave etiam, ne omnes repellas; loca, tempora, & quæ ratio dicat, expende, ne aut veri pauperes mendaciis aliorum defraudentur, aut quia aliqui decipiunt, innocentes ob aliorum improbitatem luant. Ordines Mendicantes cum post messem, vel vindemiam eleëmofynas collecturi veniunt, ubi Episcopi consensus, aut consuetudo fert, benevolè admit-

mitte, imò etiam comènda. Eos, qui inter mendicandum Imagines, aut Reliquias exosculandas populo obtrudunt, aut Reliquias, & quasdam superstitiosas preces venditando pietatem quæstum faciunt, citò citius esse jube. Sacerdotes, qui sive in religioso, sive sæculari habitu, se ad Missam faciendam in tua Parochia ingerunt, sine literis testimonialibus sui sacerdotij, & probitatis ne admitte; nisi ex aliis circumstantiis prudenter, & Sacerdotes, & probæ vitæ esse cognõris. Episcopi pridem prohibuerunt.

NUM. IX.

De requisitis ad celebrationem.

CUjusmodi debeat esse altare, quibusq; rebus instructum, qualis calix, patena, corporale, vinum, panis, in quibus vestibus fieri oporteat Sacrificium, qui ritus adhibendi, & quâ ratione supplendi defectus, si qui acciderint, exactè præscribit Missale Romanum. Sine sacris vestibus sacrificare,

care
occur
qua
mè
qua
tari
que
nito

De A

E
e
mæ
sing
obea
rum
ut,
nion
tum

care, piaculum est, neque facile casus
occurreret, quo id liceat. Denique in iis,
quæ in Missali præscribuntur, appri-
mè sis versatus. Lege, relege: ea verò,
quæ *i. p. c. 6.* te monui circa templi, al-
tarium, vasorum, vestium, cæterarum-
que rerum sacrarum munditiam, ac
nitorem, sanctè observa.

SECTIO II.

De Communione populi
generatim.

NUM. X.

*De pueris & rudibus ad sacram com-
munionem parandis, & instruendis.*

EXpedit plurimùm, ut vel anno in-
eunte, vel sub initium quadragesi-
mæ cum Ædituo, aut viro alio gravi
singulas ædes Parochianorum tuorum
obeas, & catalogum conficias tum eo-
rum, qui aliquando communicârunt;
ut, an satisfaciant præcepto commu-
nionis Paschalis, rationem inire possis:
tum eorum, qui necdum quidem ad
sacram

sacram mensam accesserunt; videntur tamen reddi posse capaces, atque idonei. Sunt autem hæc ferè, de quibus diligenter instruendi sunt, ut in templo, cùm doctrina Christiana traditur, vel privatim in scholis à Magistris, aut domi à parentibus. 1. Quid sit Sacramentum Eucharistiæ; quid contineat; quòd in illa cõmunicantes non jam panem aliquem profanũ, sed sub specie panis Christum sumant. 2. Sub una specie totum Christum, totumq; Sacramentum sumi. 3. Id, quod Laicis sumptâ sacrâ Hostiâ præbetur, non esse Christi sanguinem, sed vinum non consecratum, ut eo liquore facilius sacra Hostia per fauces in stomachum trajiciatur. 4. Cavendum, ne vel minimam particulam Hostiæ excidere sinant, nimirum totum Christum æquè in particula minima, atque in magna Hostia contineri. Monendi præterea, ut cum conscientia peccati mortalis accedere minimè audeant; pro-

dito

dito
ideò
fessio
sint j
nino
trans
& sit
par e
veren
capit
ter e
hian
stiam
dotis
teriu
non
temp
mox
conf
dum
rebu
tran
tant
bus,

ditoris Judæ hoc sacrilegium fuisse: ideoque probent se antè, & sacrâ confessione, si opus sit, expient. 5. Ita sint jejuni, ut à media nocte, nihil omnino aut cibi, aut potûs ad stomachû transmiserint. 6. Corporis habitu, & situ ad pietatem composito, & quâ par est, fide, humilitate, modestiâ, reverentiâ ad Mensam sacram accedant; capite non abjectè demisso, sed decenter erecto, oculis submissis, ore non hianse, neque occluso; in sacram Hostiam non irruant, sed è manu Sacerdotis linguâ nonnihil ad labium exterius protensâ excipiant, dentibus non terant: eâ verò sumptâ, aliquid temporis permittant orationi, neque mox excreent, neque statim foras ad confabulationes, aut cibum sumendum exeant: eum denique diem in rebus divinis, ac sacris operibus piè transigant. Multa in hoc genere non tantùm à pueris, sed etiam grandioribus, præsertim rusticis, & ineruditibus,

H

pec-

peccantur: duo præsertim inculcanda; unum ut foeminæ, præsertim puellæ ditiores non veniant comptulæ, & ad vanitatem compositæ, sed velatæ, & in modesto vestitu; multò minus cervicem, aut pectus denudent; non decet: neque cautum est, si casu Hostia sacra, vel particula illius decideret. Alterum est, ut communicaturi manus junctas teneant, neq; ori, aut illas, aut strophium, sumptâ hostiâ, admoveant: deprehensi enim, qui Eucharistiam ore receptam ad horrenda flagitia extulerint: quodsi ori manus admoverint, non ægrè pati debent, si abstinere ab ea re jubeantur. Multum autem refert, primùm communicaturos ista omnino diligenter prænosse; ferè enim ita pergunt, ut cœperint.

Porrò certa ætas definiri non potest, quâ, qui adoleverint, ad sacram Communionem admitti debeant, aut ex præcepto Ecclesiæ ad eam teneantur.

tur.

tur.
saria
scret
dicij
aliis
decim
cimo
aut à
cent
rum
huc
long
men
quir
ad Sa
tibi
mer
sus,
nio
ros
sias
nis
artic
sed

tur. Expectanda enim præter necessariam hujus Mysterij notitiam, discretio & maturitas quædam tum judicij, tum morum; quæ aliis citius, aliis tardius obvenit: quidam anno decimo maturescunt, alii ne duodecimo quidem: alij educati honestius, aut à Parentibus, aut à Magistris edocentur; alij Parentum, vel Magistrorum incuriâ, aut inscitiâ hebetes ad huc sunt, egentq; ætate, & eruditione longiore. Hoc certum est, plus ad sumendum dignè hoc Sacramentum requiri prudentiæ & gravitatis, quàm ad Sacramentum Pœnitentiæ. Si puer tibi ignotus se ad Communionem temerè præsentet: quære an sit confessus, & instructus. Apud Dianam opinio est nonnullorum, non teneri pueros ante pubertatem præcepto Ecclesiastico: verùm præceptum Confessionis mortalium, & Communionis in articulo mortis, non Ecclesiasticum, sed divinum est; ideóque pro eo tem-

pore, qui capaces sunt, etiam ante pu-
bertatem tenentur.

NUM. XI.

*Ad quid communicans attendere
debeat.*

SÆpe in administratione hujus Sa-
cramenti errores graves accidunt,
si minister ad eam non sit valde atten-
tus; nihil enim facilius, quàm ut par-
ticulæ sacræ defiliant, aut excutian-
tur, præsertim cùm simul multis ad-
ministrandum, iisq; rudibus, & inat-
tentis: quo tibi incumbendum magis,
ne aut præcipitanter, aut temerè ne-
gotium tam serium tractes. Adver-
tendum igitur, ne dum sacram Ho-
stiam porrigis, ad labia, aut dentes al-
lidas, aut ne digitos salivâ inficias;
si madefeceris, purificatorio deterge;
priùs tamen vide, ne quid sacræ Ho-
stiae tibi adhærescat, quod tibi exci-
dat: eandem cautelam adhibe, cùm
finitâ cõmunicatione digitos in vas-
culo abluis: si autem adhærescentem
digi-

digitis particulam adverteris, vel fume, si es jejunus, vel repone in Ciborium, si non es jejunus: Multum facit, ne particulæ excidant, si (quod superius monui) cures hostias minores, priusquam consecrentur, esse mundas, atque à minutiis cohærescentibus diligenter perpurgatas, uti Ciborium; quod propterea expurgare subinde debebis, cùm fragmenta in eo deprehendes, aut ejusmodi minutiores particulas. Expurgandi autem hic modus esse potest: Hostias integras sepone interim post sumptionem calicis; vinum accipies in Ciborium, vel Pyxidem, in qua eæ sunt particularum minutia; eam ablutionem primam, & deinde secundam effundes in calicem pro ablutione illius, & fumes; & tùm si quas integras seposuisti, repone in Pyxidem, sive Ciborium. Porrò si qui defectus acciderint inter comunicandum, Missale Romanum consule, & errores emenda.

De Hostia tui Sacrificij majore, ne partem communicaturo divides, mos Ecclesiæ non patitur, nisi gravis aliqua causa excusaret: neque pro tuo Sacrificio particulam consecres, æquè mos repugnat, & populus offenderetur, si in Missa particulam elevares adorandam.

NUM. XII.

*Quibus danda, aut neganda
Communio.*

AMentes à nativitate, & pueros alios, necdum sufficienter instructos, arce ab hac Mensa: nam mos, particulas sacrarum Hostiarum remanentes distribuendi pueris, jam exolevit; curandum tamen, ut pueri, si de vita periclitentur, instruantur, & præcepto divino satisfaciant. Omnino fatui, etsi aliquando ratione usi sunt, repelluntur, nisi in intervallo lucido deprehendantur, & modò credantur ad sumendam Eucharistiam dignè dispositi; neq; periculum sub-
sit

fit irreverentiæ. Semifatuos admittes, si petant, & utcunque instructi de mysterio hujus Sacramenti, & ritè similiter dispositi videantur, saltem cum urget præceptum, vel Ecclesiæ circa Pascha, aut Divinum in mortis articulo.

A dæmone obsessis, nisi quid aliud obstet, cum res postulabit, Eucharistiam imperties, itémque damnatis ad supplicium mortis: indecentia præcaveri potest, si aliquot horis ante supplicium prævertas, & des jejuno: si neq; ista prævisa, aut provisa sint, non video, quid magis illos jejunium fractum impediatur, quàm alios è morbo moribundos. Carnifices, Liçtores, Leprâ, Cancro, alióque morbo contagioso, vel horrido infectos, malim, ut privatim communices, aut saltem è singulari vasculo ablutionem accipiant, ne aliis periculum, aut saltem horrorem, & stomachum moveant.

NUM. XIII.

De arcendis publicis Peccatoribus.

SI quis notorius adhuc peccator, id est, publicè habitus pro homine existente in statu peccati mortalis, publicè Eucharistiam petat, nega: indignus est, quamdiu publicè constat esse impœnitentem: multò magis si privatim petat peccator, sive notorius aliis, sive tibi privatim sit notus; modò id ex sola Confessione Sacramentali non acceperis: si verò occultus peccator publicè petat, permitte, ut famæ illius parcas, aut ut hominum perturbationi, & scandalo obvies. *Dabo, inquires, Sanctum canibus?* viderit ille: ita Christus ipse Judam sui proditorem, quia occultus adhuc erat, & publicè petebat, admisit: exemplo præivit, ut idem faceres. Porrò peccatores hoc loco non vocantur, qui eousque peccârint graviter, etsi id notorium sit; sed qui vitam improbam viuunt, & improbitatem suam quasi pro-

profitentur, ut sunt præcipuè Usurarij, Concubinarij, Meretrices, Histriones, qui ex professo turpia exhibent, Parasiti, qui dicteriis jocosis alienam famam rodunt, aut peccatoribus adulantur, exercentes torneamenta periculosa, & ejusmodi: Item qui in excommunicatione rebelles Ecclesiæ persistunt. Jure notorij habentur illi, qui vel crimen suum in judicio confessi, vel de eo convicti fuerint; publici autem facti, qui eo loco, tempore, ac modo flagitium suum perpetrârunt, ut celare objicienti, aut tergiversari non possint: vel tam violentam suspicionem aliis moverunt, ut quasi certò commissum crimen constet. Hos itaque optimo modo, quo poteris, si publicè petunt, donec iis, coram quibus petunt, tibiq; ministro, de pœnitentiâ & emendatione cõstiterit, facessere jube. Si autem privatim petant, quamvis privatim nôris, ne tunc quidem admitte, neque ullum alium priva-

tim petentem, quem meritò putes, aliunde, quàm ex sigillo confessionis adhuc in statu esse peccati mortalis: nam indignis, quantum fieri potest, Sacramenta conferre non debes, ne sis minister infidelis.

SECTIO III.

De Communionem graviter infirmorum, seu, quod idem est, de Viatico.

NUM. XIV.

De morbo contagioso infectis.

Pestiferâ lue periclitanti Viaticum ne denega: hîc iterum habet locum illud boni Pastoris: *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*: nam licet hoc Sacramentum minùs sit necessarium, quàm Baptismus aut Pœnitentia; maximum tamen momentum habet ad bene, feliciterq; moriendum: ex quo momento pender æternum. Quamquam non usque adeò præsens tibi inde periculum, neq; magnoperè
per-

peritescendum video: si (quod facile fieri potest) diligentiam, curamq; adhibeas, ut malum prævertas, aut amoliaris. In primis si iis remediis, & modis utâre, quos ex medicorum, & prudentiæ præscripto recensui, cum de pestiferorum Confessione agerem: si utaris tersâ veste, neque laneâ, quæ venenum faciliùs attrahit, & servat; si non jejunos, si munitus alexipharmacis, quæ facile haberi possunt, ad infirmum accedas; si ad limen deportari is possit, ubi ad mensulam è sacro linteolo, aut patenâ sacram Hostiam ore quasi lambendo sumat: verùm nescio, an id in usu sit; & fortè erunt, qui improbent; linteum illud deinde comburi, patenam ablui curandum foret. Expeditiùs etiam fiet, si Hostiæ sacram particulam liquori immittas, quem infirmus hauriat, ex sua alienave manu. Certè constat primos Christianos Eucharistiam linteolo excepisse, ac secum domum deportâsse, &

per se sumpsisse tempore persecutio-
nis: quæ tunc, eadem hîc excusare
potest necessitas; sed vereor, ne quis
hoc etiam improbet. Sunt, qui utan-
tur bacillo oblongo, in cujus extre-
mitate lunula argentea, sacram Ho-
stiam ori infirmi admoveat, aliquo, si
opus sit, dirigente, ut tutò excipiat: *me*
eo tamen instrumento ut tu prior u-
taris, non admodum consulo, ut neq;
modis suprâ allatis, inconsulto Epi-
scopo: malim, quod religiosius, & ma-
gis in usu est, converso vultu ad eam
infirmi partem, unde aura minùs af-
flat, & nonnihil averso à contagioso
halitu, face ardente ab alio admotâ
ipse extremis digitis Eucharistiam ori
comunicaturi admoveas, mox digitos
ad flammam lustres, aut probè aquâ
diluas: cùm verò domum reverteris,
vestem muta, & vel ad ignem, vel in
aqua venenum, si quod contraxit, ex-
pies, priusquàm ipse contrahas. Quòd
si verò ne istis quidem remediis, &
me

mediis satis tuæ vitæ cautum existimes, plurimoq; te metu agni sentias, sunt qui tibi indulgent, ut propius non accedas, præsertim si tuo ex periculo periclitentur plures, quibus consuli per alium Sacerdotem non nisi tardè, aut ægrè poteris: quod eo casu minùs ægrè consenserim; si infirmus peccati gravioris minimè sibi sit conscius, aut quòd faciliori viâ, & minori periculo fit, si eminùs absolvi à peccatis possit, & Viaticum acceperit.

NUM. XV.

De Phreneticis, & usu rationis carentibus in vita periculo constitutis, & iis, qui sine Sacramenti irreverentiâ non videntur Viaticum sumpturi.

Semper attendendum Parocho, ne fiat irreverentia Sacramento: ut si periculum sit vomitûs ex medicina, vel aliunde; aut expuitionis; aut ne species deglutiantur. Igitur Phreneticis, aliisq; ratione carentibus, si Eucharistiam petierint pro viatico, modo

dò credantur dispositi, neque spes sit fanioris mentis, negare non debes, si modò sine irreverentia Sacramenti accipere posse videantur. Subest autem hoc periculum, si meritò timetur, ne expuant; ut facilè Phreneticis accidit; aut ne evomant, ut facilè accidit iis, quibus stomachus omnia respuit, aut qui continuò vehementer extuffiunt, aut sanguinem ex intimis excreant; aut si periculum, ne trajiciant; ut fieri ajunt iis, qui à rabido cane fuerint demorfi. Vitandum tamen hìc alterum extremum; ne plus æquo scrupulosè judices. Non enim qui aliquando expuunt, omnia, & semper expuunt: neq; quibus stomachus respuit cibos, aut potum, statim illam speciei panis particulam ejiciet, etsi fortiter extuffiat, aut sanguinem excreat: nam quod in stomacho est tantillum, non æquè abit cum tussi, aut sanguine: si aliunde, quàm de stomacho effluat: medicorum & domesticorum

rum

rum sensus explorandus. Juvat etiam experiri in dubio, particulâ panis communis prius datâ, & sumptâ; ut de sacra particula idem iudicium feras pro Viatico; item si à majore particula metuis, minimam divide, & cum liquore modico, quo infirmus ad potum utitur, de cochleari præbe: multis usus docuit istud successisse, quod ne fieret, metuebant. In dubio persistente, cenfeo potiùs Sacramenti rationem habendam. Non censetur irreverentia illius, si infirmus jaceat loco immundo, aut malè olenti, cum efferri aliò, aut locus decentior haberi non potest: non probo deferri Eucharistiam, cum nulla spes concipitur illius sumendæ ab infirmo: sed eâ tantùm causâ, ut ad solatium duntaxat Christum præsentem adoret: imò prohibitum est, ne Eucharistia solius adorationis causâ ad infirmum deferatur; satis erit desiderium Communionis. Quòd si fortè præter spem
con-

conceptam, aut exspuatur, aut evomatur Sacramentum, quid eo agendum; docet Missale Romanum de defectibus in Missa occurrentibus; si accidat, ut infirmus moriatur, cum adhuc hostia, vel pars ejus in ore est necdum transmissa, extrahes quâ arte, & quantâ reverentiâ poteris, & vel fumes in Sacrificio jejunus, si non abhorres, vel loco sacro diligenter asservabis, donec species ita alterentur, ut alia planè substantia appareat, quam combures, cinerésque projicies in sacrarium.

Si verò Hostia transmissa quidem sit, sed necdum putetur consumpta, nihil movebis: nam quid ageres? moribundus voluit confiteri, indignum reperis, non absolvis: petit Communionem, da indigno, si aliunde indignitatem ipsius non noveris: mone tamen prius, & obtestare iterum, iterumque, ne indignus sumat. Non petit ipse, sed petunt domestici; quid dices?

dices? dic te paratum, si ipse desiderat: si ajunt desiderare, redi, roga an petat: si annuit, postula facultatem, ut tibi liceat verbum facere de Confessione facta; si renuat, & tamen communicare omnino velit, præbe non vitam, sed mortem volenti, neq; jam tergiversari potes extra confessionem, ne sigillum frangas: miserum hominem! sed non tuâ culpâ, vitio perit suo. Stude tamen efficere, quantum potes pro illius salute.

NUM. XVI.

Modus disponendi infirmum ad recipiendum Viaticum.

SI aliquando in vita, profectò in periculo mortis maximè res, tempusque, atque jus ipsum divinum postulat, ut Christiani Sacramento se Eucharistico obarment, cùm vires corporis, & animi ex vi morbi elanguescunt, cùm longum æternitatis iter truculentissimis hostib⁹ obsessum ingrediendum est: nam quid alioquin miles

miles in decretorio agone aget, aut tam periculosa viæ se committet, nisi tempori arma, necessariûmque com-
 meatum compararit? hoc autem est homini in periculo constituto Eucha-
 ristia, Clypeus, Hasta, Viaticum; ideò-
 que Nicæna Synodus sanctissimè de-
 crevit in hæc verba: *Cum iis qui ad ex-
 trema veniunt, lex antiqua seruetur: ut ulti-
 mo, & necessario viatico non defraudentur,*
 Quibus verbis significatur, legem il-
 lam & divinam esse, & illius usum ad
 ipsius nascentis Ecclesiæ incunabula
 referendum. Sunt tamen non pauci,
 licet mortem non procul abesse sen-
 tiant, qui à tam necessario (ut Conci-
 lium loquitur) Viatico abhorrent, &
 quantum possunt, vel omnino refu-
 giunt, vel ad extremum tempus reji-
 ciunt, quo fit, ut non pauci sine Viati-
 co discedant. Ea scilicet ars est atque
 fraus dæmonis; id verò agit cavilla-
 tionibus & fallacib⁹ argumentis, non
 absimilibus iis, quæ ad procrastinan-
 dam

dam Confessionem supra vidimus, & refutavimus: operæ pretium est, de ea quoque nôsse, & populo pro concione proponere, ne iis se in morbis eludi sinant. Hæc autem ferè sunt, quæ ab infirmis objici solent. Ergo de vita actum est, si contra mortem armari jubemur: abeundum, de Viatico agitur: atqui anima adhuc tota est in me, mens integra, necdum oculi caligant, aut cervix labat, aut manus languent, aut pedes rigent; stomachus etiamnum officium facit: cras, aut post cras videbimus: finite nunc me vivere. Deus meus humile hoc testum subeat? non decet; exspectabo, aut ipse propediem adibo; nam qui erunt hominum sermones & concursus, si Sacerdos solenni pompâ, & pulsu huc cum certo mortis nuntio advenerit? amici veluti ad naufragium, aut incendium accurrent, molestam opem delaturi; creditores petitione & asssecuratione debitorum enecabunt; alij am-

ambient officia, & honores, quibus cum vitâ defungi me credent: quid me ante tempus occiditis; finite me. Ita dum procrastinatur, extrema, & mors imminet. Quid tandem? Jam verò, inquit procrastinator ille, serum est, vix sum mihi præfens, & catarrhus, & tuffis, & stomachi nausea impediunt, ne quo deberem pietatis sensu sumam, jam vix possum, ac nec possum quidem; non sum jejunos. Vereor præterea, ut per fauces transmittam, aut fortè exspuam aut evomam. At tu contra ad populum pro concione publicè; privatim verò, cùm ad ejusmodi animo magis, quàm corpore infirmum accesseris, hæc oppones: Christi corpus vitam animæ, non corpori mortem adferre, aut accelerare: Hæmorrhoidiam duodennio laborantem, unico tactu simbriæ vestimenti Christi fuisse sanatam; multos, de quorum vita conclamabatur, ex hujus arboris vitæ fructu valetudinem

recu-

recu
gna
ipse
Auc
Veni
intr
nes.
lint
ra:
toti
xim
ami
sint
gan
jube
tem
stian
Hor
sim
amb
dior
bati
mac
tibi

recuperâsse: Christum minimè dignari subire etiam humiles casus, cùm ipse adiri per valetudinem non potest. Audito morbo de puero Centurionis: *Veniam, inquit, & curabo eum.* Venit, intravit, curavit. Verùm quid homines, ais, dicturi sunt? dicant quod velint: quia parum te curant, nihil cura: non illorum, sed res tua imò summa totius rei agitur: age, quod vel maximè tuâ interest. Si concursum aut amicorum, qui molesti consolatores sint, aut creditorum, qui debita exigant, refugis; modus in promptu est: jube abesse, quod somnum, aut quietem captes; roga, ne ad morbi molestiam importunos sermones adjiciant. Honoribus tuis non patientur, donec simul vitâ fungaris, quantumcumque ambient; quid te eâ re angis? Impedior inquiebas tu, à jejunio, perturbatione mentis, à catarrho, tussi, stomacho. De jejunio quid te vexas? fasti tibi est, quantumvis jejunium solveris;

ris; quando necessitas id exigit. Mens verò si necdum amota, aut implacida, aut sit per intervalla interlucens, fatis sana, valensque est; ut, quantum vis morbi finit, sis ad susceptionem Sacramenti comparatus: Dic ex intimo animi sensu: *Deus meus, credo tibi, spero in te, amo te ex toto corde*: plurimum orâsti: Medici & alij prudentes de Sacramenti transmissione, de periculo expuitionis, aut vomitûs discernent, fortè particula sacra consecratæ Hostiæ cum modico quopiam liquore trajici poterit: aliorum potiùs, quàm tuo iudicio acquiesce, cur plus æquò trepidas? Ex his, mi Neo-Paroche, habes, quæ usui tuo esse cùm publicè, tùm privatim possint. Utere.

NUM. XVII.

Modus deferendi Viaticum.

MOneas populum, ut cùm Viaticum deferendum est, locum, in quo infirmus jacet emundent, & pro suo modulo exornent, mensulamque

coopertā decenti linteo, effigie Christi in cruce pendentis, cereo uno alteroꝝve lucente, vasculo aquæ lustralis, & altero ad ablutionem oris infirmi, post sumptam sacram hostiam, ritè instruant, dum interim infirmus se per actus Fidei, Spei, Amoris, desiderij suscipiendi Christum; ad dignam denique Communionem per internas, aut vocales preces præparat, aut ab aliis si per se non possit, piè disponitur. Deferes autem indutus veste Clericali, superpelliceo, & stolâ, præeunte uno saltem ministro cum lumine, & campanulâ, sequentibus aliquibus è populo, si comòdè haberi possint; quam in rem, ut sint faciles, & prompti, pro concione exhortaberis. Modus procedendi is sit, quem requirit tanti Sacramenti fides, & dignitas. Quare deferendo solennitatem omnem religiosè serva, quam liber Ritualis præscribit, nisi aliud suadeat, & permittat itineris, aut festinationis urgens ratio: si

si morbus urget, festina quidem, sed lentè: imò etiam contende celerius, adhibito tamen semper studio reverentiæ Sacramenti, & vitandæ aliorum offensiois. Si locus longius distet, si sit arduus, cœnosus, lubricus, è collo corporali sacram Hostiam bursulâ inclusam gestare poteris, ne aut lasseris nimium ferendo, aut ne periculum sit, ut cadens Sacramento injuriam inferas: equo etiam uti licitum erit, si opus sit, modò is non sit indomitus, aut sternax. Si per loca periculosa, aut infesta sit incedendû, ubi hostis aut latè grassatur, aut ii, quibuscum habes inimicitias, vitæ tuæ insidiantur, neque armatos habere possis, qui te tueantur; clam arma gestare potes, quibus vitam tuearis contra invasorem: Sanctius facies tamen, si tu ab armis abstineas: juverit populum moneri, ut cum pericula subsunt tibi, & Sacramento, de die, & tempestivè potius vocent, quàm noctu, & tardè: si tamen

aut

aut
nion
sista
quâ

C
bi ra
ris,
pon
an
scie
nen
liqu
dies
qui
fior
ver
Sed
sult
teq
rò
mu

aut neglexerint, aut necessitas opinionone citius oppresserit, ne vocare desistant: te quidvis passurum potius, quàm ut officio desis.

NUM. XVIII.

Modus conferendi Viatici.

CÆremonias Ritualis exactè observabis, quantum temporis, & morbi ratio patietur. Mox ut lecto subieris, Christum adorandum infirmo propone, scissitare, an sumere desideret, an nihil occurrat, quod de re ad conscientiam pertinente, ante sumptionem tibi dicendum putet: quòd si aliquid gravius infirmo occurrat, audies, quantum fieri potest, breviter quidem, si præsentibus longiori Confessionis morâ scandalizarentur: deinde verò captes occasionem, ut suppleas. Sed ut hæc incoñmoda vitentur, consultius est, præmitti confessionem antequam Viaticum deferatur: tum verò brevi exhortatiunculâ excita infirmum ad Fidem, Spem, Charitatem,

devotionem erga Christum præsentem: deinde communica, digitos lustra, si quid fortassis sacræ Hostiæ adhærescat, id vel ori illius decenter impone, vel cum ablutione præbe, vel sume, si sis jejunus, neque dein sis sacrificaturus, vel in pyxidem depone. Attende, ut Hostiam deglutiat; subinde enim difficile est ob palati & linguæ siccitatem; ideoq; consultum est, ut quibus exsuccum est os, antequam Sacerdos adsit, proluât, & humectent. Quod de ablutione reliquum erit, postquam digitos, etsi nihil adhæserit, reverentiæ tamen causâ intinxeris, & Purificatorio deterferis; Religionis quoque causâ, vel fumi, vel in ignem aut locum sanè mundum, immitti jube: non autem in terram, veluti aliquid profanum abjici. Ante discessum hortatiunculâ brevi mone infirmum, ut tanto hospiti pro tam divino beneficio gratias agat, in relationem gratiæ se ei totum tradat, atq; resignet: deinde

deinceps verò in ipsius gratia se diligenter conservet, neque ulli aut tentationi impatientiæ, aut peccato graviori consentiat, sed contrà protestetur, ac se obfirmet orationibus suis, & aliorum; crebrâ exosulatione Crucifixi, & aspersione aquæ lustralis: præterea identidem à viris bonis, & si fieri potest, Ecclesiasticis, ac Religiosis se visitari curet: deniq; , ut si necdum de rebus suis disposuerit, disponat, & testamentum condat, invocato Dei auxilio, & animo ita constituto, ut sepositis odiis, aut humanis respectibus purè & sincerè hæredem scribat, & legata pia pro anima sua in pias causas ita jubeat, uti in die judicij sui Deo rationem reddere statuit. Ante omnia jubeat, ut debita solvantur, aliena restituantur: tùm præscribat, ut Missæ, eleëmofynæ, preces, aliaq; pia opera pro animæ salute exsolvantur: si hæredes habet, de Jure & juxta Leges dividat: item claris, & apertis ver-

I 2 bis,

bis, ut litibus janua præcludatur: habeat autem specialem rationem, quantum æquitas finit, consanguineorum pauperiorum: denique executores testamenti constituat, adhibeâtque notarios, & testes, & peritos, & probos. Commodum enim est hoc tempus, cum creditur adhuc esse compos mentis, sumptâ Eucharistiâ conscientia suæ rationem habiturus; estq; id ad majus meritum, si tunc testetur, cum est in statu gratiæ, atque ex hoc opere tanti momenti apud Deum plurimû mereri potest: unde si deprehenderetur testamentum fecisse, cum excidisset Dei gratiâ, suadendum esset, ut ratificet coram Deo post Sacramentalem Confessionem, ne eo merito careat. Porrò quod ad testamenti solennitatem pertinet, scies, quid eò loci leges, aut consuetudines requirant. Hæc res cum plurimûm valeat ad vitandas post mortem rixas, lites, scandala; aliena à cura tua non est, imò tibi spe-

cia-

cialiter incumbit; ideoque cum aliter fieri non potest, ex officio, adscito publico Notario, aut testibus aliquot, conscribere testamentum fas usque finit; expedit tamen potius a testatorum condendorum peritis id agi: constat enim ex neglectis iis, quae jure inesse debent, in formula testamenti, plurima deinde incommoda nasci. Ubi haec tum infirmo, tum, cum expediet, domesticis, & amicis commendaveris, speciatim, ut attendant, ne si infirmus gravius periclitetur, extremam Unctionem negligant, aut si advertant egere, ne omittant Sacerdotem ad solatium animae, & ad preces pro felici exitu faciendas revocare. Valedices datâ benedictione, & pacem apprecatus: ut tamen curam omnem non dimittas, inquires subinde, qui cum infirmo agetur, & cum è re judicabis, revises, praesertim cum intelliges de vita periclitari.

*Quo tempore, quoties debeat dari
Viaticum, durante morbo.*

QUâvis horâ, etiam noctis, etiam non jejuno Viaticum porrige, si infirmus horam commodiorem, aut jejuno stomacho exspectare non potest, sine periculo præoccupaturæ mortis; neque verò exspectanda est ultima vitæ periodus: censetur autem versari in mortis articulo, qui judicio Medici, aut viri prudentis de vita periclitatur; is enim est in procinctu ad iter æternitatis; eget igitur Viatico: neque uno satis est, si diutiùs supervivat: quare si ab eo sumpto interfluxerint sex aut octo dies, boni Theologi censent, iterum dari posse, si petat etiam non jejunos, si modò jejunos accipere non possit, & sit in præsentis vitæ discrimine. Nam si infirmus sit jejunos, toties sacrâ Eucharistiâ refici potest, quoties rationabiliter desiderat, & petit: ut verò frequentius id fiat

fiat à jejuno, & majoris est meriti, & solatij, præsertim si domi vel in vicina sit templum, vel sacra ædicula, unde sine tanta molestia, & strepitu conferri possit.

CAPUT V.

Circa Extremam Uñtionem.

NUM. I.

De quibus populus instruendus.

Quia hoc Sacramentum ferè non nisi semel, & quidem in extremo vitæ confertur; & plerique non modò è plebe, sed etiam ex optimatum numero non satis intelligunt, quid rei sit, quantum valeat, & quando, quòve ritu conferatur: non pauci negligunt, aliqui etiam ab eo abhorrent: quo fit, ut plurimi sine eo Sacramento moriantur, ingenti nonnunquam animarum damno. Proinde captabis occasiones subinde, sive in concione sive in Catechismo disertè, ac luculenter populum instruendi, & ad hoc Sa-

eramentum adhortandi. Instructio-
nis hæc sunt capita. *Primò.* Verum
ac propriè dictum esse Sacramentum à
Christo institutum, à S. Jacobo pro-
mulgatum clarissimis verbis *c. 5. Infirmatur quis in vobis, &c.* atque inde per-
petuo usu hucusque inter Catholicos
usurpatum. *Secundò.* Conferri à Sa-
cerdote omnibus iis, qui ex morbo de
vita periclitantur; neq; nisi semel, du-
rante eodem morbo, conferri. *Tertiò.*
Præter preces Ecclesiæ, sacro oleo un-
gi præcipuè quinque sensuum organa,
quòd per eas potentias anima tenta-
tionum, & peccandi occasiones hau-
riat, ideoq; inter unctiones sacra hæc
verba proferri: *per hanc sanctam Unctio-
nem, &c.* Quia verò Oleum istud be-
nedictum fuit, & adhibitum ad Sacra-
mentalem unctionem, partes unctæ
deterguntur vel bombaceo, vel stupâ
aut, si ea defint, linteolo mundo: di-
giti verò Sacerdotis sale cum crusta
panis fricentur, & aquâ laventur: ea
ma-

materia, quia oleo imbuta, incendatur, aqua verò in locum mundum effundatur, ob reuerentiam rei sacræ: quare qui vocant Sacerdotem, curent, ut ista in mensula cum lustrali aqua, & Crucifixo parata sint. Porrò ex his finem hujus Sacramenti, & quid, quântumque in extremo illo agone, vel valeat, vel efficiat, facile deduci, & intelligi potest. *Quartò.* Tres illius effectus S. Jacobus loco citato expressit; unus, isque primarius, qui per Olei sancti unctiõnem significatur, est corroboratio animæ ad fortiter, constanterq; decertandum in extrema illa lucta contra vim morbi, tunc maximè sævientis; horrorem imminentis divortii animæ à corpore; insultus, majoresque machinas, quibus dæmon videns sibi parum temporis superesse, extrema tentat, ut animam in peccatum aliquod gravius præcipitet, victorque evadat; quæ pugna, quàm gravis, acerbâque sit, vident, qui spe-

ctant: hinc enim illi gemitus, suspi-
 ria, ejulatus, vociferationes, sudores,
 lacrymæ, agitationes, succussiones,
 deliquia. Hic quid ageret homuncio,
 præsertim jam propemodum exani-
 mis, nisi divinâ gratiâ, quæ per hanc
 sacram unctiõnem ex meritis Christi
 confertur, animos, virésque acciperet,
 quibus velut unctus Athleta istas
 morbi molestias, horrorem mortis,
 dæmonum tentationes superaret? ut
 verò superet, tanti refert, quanti est
 æterna salus. Alter effectus hujus Sa-
 cramenti est remissio peccatorum ve-
 nialium, & pœnæ alicujus ex commis-
 sis peccatis relicta; atque ita animæ
 egredientis è corpore expeditior in
 cœlum ingressus, qui fructus sanè non
 est contemnendus. Denique si expe-
 diat, per eam Extremam Unctiõnem
 salus etiam corpori adfertur: hinc
 multi sacro oleo uncti valetudinem
 pristinam recuperant, plurésque recu-
 perarent, si citiùs se ungi curarent;

tunc

tunc scilicet, cum natura nondum est ita prostrata, ut nonnisi miraculo restitui possit: quod Cardinalis Bellarminus observat. Ultimò instruendus est populus; hoc Sacramentum non esse ad redimenda per se peccata mortalia; ideoq; suscipiens, si sit sibi conscius peccati mortalis, & possit, debet confiteri, aut saltem conteri. Hæc si disertè, loculenterq; populum edoceas, diligentiores, & ferventiores in procurando sibi tam salubri ad bene moriendum remedio experière.

NUM. II.

Refutatio argumentorū, quibus nonnulli utuntur, ut Extremam Uñtionem differant, aut nonnulli etiam recusent.

AT nullum, inquiunt, exstat præceptum, neque Christi, neque Ecclesiæ, quo ad Extremam illam Uñtionem adstringar: alii admittant; nihil prohibeo: mihi verò homini jam omnia nauseanti non sapit. oleum,

imò etiam bilem movet; quia certam jam, & vicinam mortem denuntiat: itaque ille fatalis nuntius, illa fax funesta, illæ mortuariæ præces, omnis illa sensuum unctio, adstantium gemitus, luctus, pallor, aut silentium, aut valedicentium voces conturbant: jam confessus sum, jam Eucharistiam sumpsi; debui: cætera ista, cæremoniæ sunt minùs necessariæ, neque jam opportunæ; quid me urgetis? Jam me habebunt omnes ipsius Medici, & Ecclesiæ opinione deploratum, atque post pauculas animæ spirantis reliquias exspirantem. Itaque ululabunt domestici; proles, & uxor complorabunt: & quasi me mortuo convolabunt creditores, arculas occludent, & tantùm non pernecebunt. Hæc illi qui utcumque sibi sapere videntur. Sunt etiam nonnulli ex rudioribus, qui recusent, quòd sibi, cùm convalescerint posthac nefas fore ducant, nudo pede humum attingere, ornatis vesti-

vestibus indui, choreas ducere. At tu levia hæc argumenta sic dissolves. Quid agis, bone vir? nam ita loqui mihi videris, ac si contemneres: hoc autem piaculare est: non teneris fuscipere; sed aspernari non debes. Non aspernor, inquis, sed tamen horreo desperatæ vitæ nuntium. At quid horres? periculum ipse sentis, neque mortem adferet istud, neque accelerabit, imò si expediet, restituet sanitatem; si non expedit, cur vitam amas? domesticorum luctus tibi minùs erit acerbus: si ad bene moriendum te omnibus Sacramentis munitum viderint. Confessus es, bene habet: communicâsti, hoc melius: optimum erit, si præsentis hoc quoque præsidio te ad extrema comparâris: rogo te, cogita, quot bonis animam defraudes, quot, inquam, divinis auxiliis eùm ad superandas morbi molestias, tum ad vincendos dæmonis assultus, qui tunc maximè hominem dejectum

ctum impugnant, tum ad augendam Dei gratiam, & ad majorem in cœlo gloriam: certè negligentia notâ non vacat, nec specie quadam spiritualis prodigalitatis, spontè abjicere tot salutis emolumenta, cùmque possis in tuo lucro reponere, tamen nolis. Id, quod Nicolaus de Nisa, Ordinis Minorum, in Gemma prædicantium scribit, ad hanc rem facit. Refert ille, quendam magni cæteroquin meriti interrogatum, an vellet ungi, renuisse: Nolite, inquit, obsecro: quia omnes, qui ungentur, moriuntur: atque in his verbis obiisse. Cùm verò linteaminibus involveretur, aperuisse oculos, & hæc dixisse: quia Extremæ unctiois salutare Sacramentum abhorui, centum annis in purgatorio, justo Dei judicio, torquebor: si unctus fuisset de ægritudine convaluisset; sacra enim Unctio non est acceleratio mortis, sed dilatio: atque his dictis iterum exspirasse.

Quo

Quoad illa reliqua quarumdam a-
nicularum deliria, de nudo pede, de
ornatis vestibus, de saltu, & si quæ e-
jusmodi fabulæ objiciantur, risu sol-
venda erunt; sunt enim perridicula.
Verùm hæc tu non uti à me hîc pro-
ponuntur, uno veluti spiritu propi-
nabis egredienti isti animæ, sed per
partes, ut res tulerit, & illita melle a-
liquo lenitatis, ut infirmis nauseanti-
bus pocula instillari solent. Est verò,
quod hâc occasione te moneam, ne ex
eo, quòd nullum exstet præceptum
infirmis de suscipiendo hoc Sacramen-
to, putes, neque te ad conferendum
teneri, ideóque parum tibi videatur,
si negligas, aut cuncteris: nam Pasto-
rale officium te obligat, ut petenti sal-
tem aut egenti eo remedio non desis.
S. Malachias (ut est apud Surium)
vesperi rogatus, distulit in sequentis
diei manè: obiit interim mulier illa,
quæ petierat: quantum flevit, quan-
tum oravit Malachias, ut mortuam
susci-

fuscitaret? Major igitur cura hujus rei tibi incumbit, quam putas.

NUM. III.

Quibus neganda, & quando danda

Extrema Unctio.

IN primis non ministrabis iis, qui nunquam usi sunt ratione; neque iis, qui aliunde de vita periclitantur, quam ex morbo, veneno, vulnere, aut causâ simili intrinsecâ. Præterea negabis cuicumque peccatori, quem scies esse in statu, aut affectu peccati mortalis. Si is tamen dolorem, aut Sacramenti alicujus desiderium ostendisset, præsumeretur esse verè pœnitens, ideóque absolvi, ac deinde ungi posset. Phreneticis, furiosis, à cane rabido morsis conferes, si prudenter putes esse ritè dispositos, isti tamen ligari, aut potius remotâ turbâ teneri debent, ne Sacramento irreverentiam, aut aliis scandalum adferant à rabido autem cane morsu cave, ne salivâ aut sputo te attingant, ideóque vicinam
poti-

potiùs ori partem attinge; ajunt enim, illius salivâ, aut sputo rabiosum virus affundi.

Quicumq; Catholicè vixerunt, neque noscuntur in statu peccati mortalis versari, ungi debent: quia Catholici (quamdiu contrarium non constat) præsumuntur petiisse omnia opportuna suæ salutis, præsertim pro illo extremo vitæ periculo Unde miror, cùm de ungendis iis, qui Catholicè vixerint, tam disertè in Rituali Romano, & aliis libris Ritualibus præscribatur, repertos Sacerdotes tam rudes, atque hujus rei tam ignaros, ut iis, quos audiebant non petiisse expressè, & jam ita rationis usu privatos, ut petere non possint, sacrum Oleum denegârint: nam quòd è vulgo ita aliqui sentiant, minùs miror, dedocendi tamen sunt pro concione; quia gravis, & salutis animarû perniciosus est iste error: accidere enim potest, ut per hoc Sacramentum aliquis

sal-

salvetur, qui sine illo periret. Pueri, qui rationis usum habuere, & absolvi potuere, ungi possunt; etsi necdum communicarunt.

Porro conferes hoc Sacramentum non ante, quam prudenter iudices adesse periculum; neque tamen expectandum, donec mors ipsa jam ita præoccupet, ut infirmus à sensibus, & ratione sit alienus: nam licet tunc etiam ungi possit, tamen conducibilius est, si intelligat, quid agatur, & pietatis sensum aliquem adhuc conferre possit. Olim Extrema unctio ante Eucharistiam collata, nunc solet postponi: nihil tamen refert, datâ Extremâ unctio, Eucharistiam administrari.

In eadem infirmitate semel tantum conferri debet; si tamen morbus cesserit, ac deinde redeat, iterum ungere poteris: imò si durante eadem infirmitate æger periculum evaserit, & deinde in novum vitæ discrimen relabatur

tur, poterit secundò ungi; quia perinde est, ac si novus morbus invasisset.

NUM. IV.

De administratione hujus Sacramenti.

PRÆscriptas cæremonias diligenter observa eo modo, quo in tuâ Diœcesi receptæ fuerint. Pro reverentia, nisi aliud quid obsit, deferes è templo veste clericali, superpelliceo, & stolâ indutus, præcedente ministro, qui lumen honoris deferat causâ. Verùm si causa subsit, ut privatus sine solennitate ad infirmum te conferas, saltem in loco, sacro illo habitu te indues: neque minister est necessarius; ipse respondere poteris, si nemo possit ex iis, qui aderunt.

Psalmi Pœnitentiales omittuntur sine culpa: reliquæ preces non sunt prætermittendæ, quantum tempus, morbus, & ratio permittit. Initiò, si res moram patitur, saluta infirmum, & paucis significa, quid sit, & quos
ob

ob fines institutum sit hoc Sacramentum: quære, an quid in conscientia habeat, quod fructum hujus Sacramenti impediat; si quid sit, audi confitentem, & absolve; simulq; eum excita ad devotionem, quò fructum uberiores capiat: brevis esse debet hæc monitio, si terrorem, aut tædium pariat. Singula organa sensuum diligenter inunge, & quidem si bina sint, ut sunt, oculorum, aurium, manuum, pedum, bina: si desint; unge partes viciniore: cùm bina autem sensuum organa ungis, formam verborum partire cum partiali unaquaque unctione. Renes aut pectus foeminis ne ungit, ac ne pedes quidem, cùm è partu laborant, aut indecentia dissuadet.

Cùm necessitas urget, statim rem ipsam aggredere, aliis postpositis; & cùm festinandum videretur, in facie unum oculum, unam aurem, narem, os, & pro organo tactûs, genam, aut aliam vultûs partem unge, sub una integra

tegra hac forma: *Per hanc sanctam Unctionem indulgeat tibi Dominus, quidquid peccasti per visum, auditum, odoratum, gustum, tactum: cruce licet omisâ; ista enim sola ad essentiam hujus Sacramenti sufficiunt: Si dubitas, an supervivat, qui ungendus est, explora, quâ arte potes; manente dubio, unge sub conditione, si vivis adhuc. Finitâ Unctione, partes inunctas deterges panno, stupâ, aut quod decentius est, bom-baceo: digitos absterges sale, pane, aquâ, quæ igni dabis, reverentiæ causâ. Pueris habentibus sufficientem usum ad peccandum, etsi nondum ad communicandum, non est neganda Extrema Unctio, præsertim si nullum aliud Sacramentum accipere possint: quia semper juvat; tunc autem fortè necessaria est.*

NUM. V.

An, & quomodo ungenti, qui peste, aut contagione sunt infecti.

QUÆ superiùs suis locis circa pesti-

pestiferorum confessionem excipien-
dam, & Viaticum diximus, huc suo
modo etiam spectant, nam licet con-
fessionis maxima in moribundis,
communione verò sacrae major ratio
sit habenda, quam sacrae Unctionis;
quòd ista duo priora moribundis gra-
viter praecepta sint, magisq; ad salu-
tem necessaria: tamen quia semper
maximum momentum positum est in
Extremæ Unctionis Sacramento, ad
bonam beatamq; mortem: non com-
mittes facilè, ut tui gregis ullus tuâ
culpâ tam salutari auxilio careat:
praesertim si neq; prius confessus fue-
rit, neque viatico munitus, neq; jam
aliter juvari possit; nam tunc hoc Sa-
cramentum, quod unum reliquum
est, esse potest ad salutem pernecessa-
rium. Quare nunquam quidem, præ-
sertim rogatus, negabis ulli de vita
periclitanti, ne peste quidem aut con-
tagione infecto. Hic enim valet, et-
iam istud, *Bonus Pastor animam suam dat*

pro

pro ovibus suis: quanquam non video adeo periculosum ungere pestiferos, si ea ferves, de quibus supra monui de impedienda vi pestifera, nitore & mutatione vestium, facilibus alexipharmacis, & aliquâ cautelâ ad non excipiendum halitum infecti; præsertim si deferri æger possit propiùs ad auram liberam, aut limen ædium: si, quod licet, breviter unctionem unam ad singulos sensus (prout paulò antè docui) sub una interim totali forma adhibeas: quam in rem alicubi usui est bacillus oblongus, cum nodo argenteo ad extremitatem, quem aliquis apud infectum è propinquo dirigat ad ungendos sensus, & quem deinde vel bombaceo comburendo detergas, vel ad ignem lustres, præsertim si Episcopus eo instrumento uti permittat. Singulare est boni Pastoris in hoc genere exemplum S. Caroli Borromæi, qui in ea contagione, quæ Mediolanum depopulata est anno 1576. non modò

modò temporalia ex sua etiam supellectili, sed propriis quoque manibus lue infectis Confirmationem, Viaticum, Extremam denique Unctionem administrabat.

NUM. VI.

De quibus monendus moribundus post sacram Unctionem.

Finitis Unctionibus, & iis precibus, quæ in Rituali præscribuntur, si personæ, morbi, temporis ratio patiatur; quædam perpaucis, ne infirmus defatigetur, mone. 1. Ut Deo gratias agat, quòd hujus Sacramenti beneficio, & gratiâ sit præmunitus. 2. Ut gratiam acceptam magno studio, & curâ conservet. 3. Ut proinde tentationibus, si quæ obvenient, fortiter resistat; non enim coronabitur, nisi qui legitimè certaverit: Et, qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. 4. Imposterum sæpe eliciat actus Fidei, protesteturque, se in ea velle vivere, & mori; item eliciat actus Spei

cre-

crebros; confitendo, se vitam æternam consecuturū, non suis, sed Christi meritis. Præterea formet actus frequentes amoris Dei super omnia, propter quem resignet se totum, conformetque divinæ voluntati; simul vitam, mortemque suam, omnesq; morbi molestias DEO offerat, in memoriam Passionis Christi, & satisfactionem suorum peccatorum. Denique moneas, ut Sanctorum quoq; preces, & auxilium imploret; præsertim Matris Dei, Angeli Custodis, reliquorumque Patronorum: ab eo verò descendens præbeas osculandum Crucifixum, asperge aquâ lustrali; si quod habes numisma sacrum, aut granum benedictum cum indulgentiis, pro articulo mortis, illi commodes, ut utatur; quem in usum semper deferes, cum adibis moribundos. Ad extremum bene valere jube, & promptum te offer in quodcunq; temp^o; si quando præsentiam tuam sibi solatio fore

existimabit. In discessu ab infirmo, de iisdem rebus instrue domesticos, ut in tuâ absentia eadem præstent, neq; negligant te revocare, si opus, vel commodum viderint; interim precibus vacent: si verò necdum testamentum scriptum sit id fieri optimo modo curent.

CAPUT VI.

De juvandis morientibus, & mortuorum sepultura.

NUM. I.

De visitandis infirmis.

PAstoris ovium est, non tantum vigilare, ut gregem à lupis incolumentem servet; sed ut iis etiam, quæ morbo, vel præsentis periculo expositæ sunt, opem suam impendat; eò majori curâ, quò magis nôrit, in graviore discrimine versari, & minùs jam posse sibi cavere: ita Parocho semper quidem excubandum, & incumbendum, ut Gregi suo bene sit; maximè verò, si quæ ex oviculis morbidæ sint, atq;

atq; in vitæ periculo constitutæ: plerumque enim tunc, cum corpore, salus animæ in discrimen vocatur: quare non sufficiet, sanos generatim pro concione excitâsse ad petenda Sacramenta; sed cùm cognoveris malè valere, præsertim ægrius, licet non voceris, adire debes, per te aut alium, si nemo adsit, eumque solari, & prout morbus exiget, excitare ad Sacramenta, tum sacræ Confessionis, tum deinceps reliqua suscipienda: quâ in re tamen magnâ prudentiâ opus erit, ne quid temerè & infulsè agas: si fuerit necesse, ut fortiter; memineris, ut & suaviter. In hoc genere peccant Pastores, qui putant se officio non defuisse, si qui sine Sacramentis decedant, qui eos non vocârint: non fuimus, inquiunt, vocati: at scivisti periculum, aut attendere debueras: quænam est ista Pastoris excusatio, Hero objicienti; cur permisisti ovem, quam nôras esse morbidam, perire, aut sanè

à lupo devorari? si respondeat, ovis non balavit, nemo opem imploravit: atqui officium tuum opem tuam efflagitabat; imò implorabat. An non meritò Dominus animam ejus ex manu tua requiret? est profectò hic error gravis, sed alter æquè perniciosus, eorum scilicet, qui se omnem erga infirmos pastoralis officij parté explevisse existimant, si Sacramenta Pœnitentiæ, Viatici, Extremæ unctionis administrârint. Itaque nihil ultrà movent: recepit, inquiunt, sua Sacramenta; nihil mihi istic superest negotij, præsertim si me revocat nemo. Sed agendum, dic, quæso, quid isti homini proderit, à te accepisse Sacramentorum gratiam, si ante mortem eam perdidit? quàm autem hoc fit facile? urgent enim tunc graviores assultus dæmonum, vis morbi fit acrior, animus fractior; heu quàm sæpe, & quàm fœda in ipso portu naufragia à latentibus scopulis, angustis faucibus, irruen-

ru
na
de
eti
gn
inf
mi

A
pra
mi
ben
cep
de
Lau
Cas
fola
den
tan
præ
mar

ruentibus procellis? dum Magister navis vel abest, vel dormit, quasi jam de re sua tota securus. Adibis igitur etiam non vocatus, præsertim si cognoveris, à morbo, aut tentationibus infirmum in præsentiori salutis discrimine versari.

NUM. II.

De Arte juvandi graviter Infirmos.

AT quid istic agam? inquires; juvabis ad bene moriendū. Multa hinc præscriberem, nisi memor essem promissæ brevitatis; nam ut longa est ars bene moriendi, ita multa sunt præcepta bene juvandi moribundos; quâ de re extant, qui accuratè scripserint. Laudatur Joannis Polanci Methodus, Caspar Loartius de afflictorum consolatione, & Amicus fidelis non pridem editus; extat etiam modus visitandi, & juvandi infirmos à Paulo V. præscriptus, quo utâris, si habes ad manum. Ex quibus, ut tibi sim com-

modus, rem totam ad pauca capita huc revocabo.

Primum; ardebis zelo juvandi animam illam, quæ inter confinia vitæ & mortis, properat ad æternitatem: is enim zelus non modò te alacrem reddet ad ferendas molestias, quæ subinde in morientium cura subeundæ sunt; sed etiam reddet attentum, & vigilem, ut nihil omittas eorum, quæ solatium, & opem adferre possint. Deinde studebis, ut infirmum tibi benevolum reddas, significatione tuæ erga eum benevolentia, oblatione officiorum, quibus ille putet, te posse cum illi, tum suis gratificari; ita tamen, ut intelligat, nihil te omnino agere velle proprii commodi, aut lucri gratiâ, sed solam Dei gloriam & salutem ipsius intendere. Porrò cavebis, sive in adeundo, sive in loquendo, agendove, ne quid imprudenti tibi excidar, quod offendat aut fastidium adferat; quare considerandæ erunt

cir-

cir
æg
qua
di,
lon
clar
sta
hin
cræ
xim
que
cilè
ciar
ret
nur
lent
ber
le, c
mor
und
pos
Sacr
fion
met

circumstantiæ loci, temporis, morbi, ægroti, eorum, qui adsunt; & rerum, quæ in colloquium adferentur; modi, quo proferentur. Sermo non sit longus, neque concionatorius, neque clamorosus, neque asper; pauca, & selecta cum aliqua suavitate condiantur; hinc, inde aspergatur locus aliquis sacræ Scripturæ è re nata. Delectant maximè similitudines & exempla, simulque movent. Cavebis autem, ne facile mortem imminere denunties; faciant hoc alij potiùs, nisi cum expediret saluti infirmi negligentis, & alij nuntiare vel non auderent, vel nolent; jam enim tibi hoc onus incumberet. Facies igitur tunc, sed cum sale, ducto longiùs exordio, à qualitate morbi, diuturnitate, graviq; molestiâ, unde majus fortè periculum imminere posset: tutius esse prævertere Ecclesiæ Sacramentis, sacrâ in primis confessione, & reliquis, præsertim cum timeatur delirium aut deliquium (ut fa-

cilè fit in acutis febribus) aut cettè suffocatio à catarrhis. Tum res ipsa agenda, præparatio scilicet ad bene, feliciterq; obeundum, quantumcunq; videatur spes aliqua vitæ. Ubi primum minuendus metus, & horror mortis; quippe omnibus moriendum esse, etiam Christo mortem fuisse subeundam, postquam homo mortalis esse cœpit: tum inducendus mundi, rerumque mundanarum contemptus; hanc vallem esse malorum, & miseriarum, plenum periculis, & naufragiis mare; Beatos, qui fœliciter in portum cœlestem enavigaverint: aspirandum potiùs ad res cœlestes, & Divinas; maximè omnium procuranda Ecclesiæ Sacramenta, quibus animus muniatur contra dæmonum impugnationes: tum virtutum actus ferventer, & sæpe exercendi, præsertim Fidei, Spei, Amoris Dei, & proximi, Contritionis, Resignationis in divinam voluntatem, ad extremum constantis

Patien-

Patientiæ. Hanc in rem istarum virtutum formulam tenebis ipse, & docebis infirmum, verbis præeundo, ut ipse vel ore si possit, vel saltem animo sequatur. Pro fidei protestatione recitabis infirmo sigillatim per articulos Symbolum Apostolorum, ut ad singulos ipse respondeat, vel annuat: Tecum tandem sic concludet: *Ego in hac fide Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ, extrâ quam salvus nemo esse potest, protestor me velle vivere, & mori: quod si aliquid contrarium huic meæ protestationi dæmon mihi quomodocunque ingesserit; ex nunc, dum adhuc mihi sum præsens, & mentis compos, abhorreo pro tunc, ex animo, & detestor.*

Porro quia spes nostra nititur bonitate Dei, & morte Christi Redemptoris, simulq; petitione mediolorum ad vitam æternam consequendam; subijcietur hæc oratiuncula, ad actum spei formandum: *Domine JESU, uti par est, & jubes: ita de te summo bono in bonitate, & misericordia sentio: quòd me non*

creâsti, ut æternùm perderes. Confido itaq; in te, & in Passione, Cruce, morte, & meritis Christi Jesu, mei Redemptoris, & in ipsius Sacramentis, quæ instituit, non in meis meritis, aut operibus, quæ sine gratia Christi scio nullius esse valoris: da mihi, bone JESU, per tua illa merita, da omnia, quæ scis mihi necessaria, ut perseverem in tua gratia, & ut te in cælo potiar, Amen. Subjungatur in fine Oratio Dominica, & Angelica Salutatio.

Inflammabis deinde maximè infirmum ad frequentem actum Charitatis, Amoris Dei, & proximi propter Deum, simulq; perfectæ Contritionis, cum resignatione & oblatione animi parati ad omnia agenda, & ferenda fortiter, juxta sanctissimam Dei voluntatem: qui omnes actus comprehenduntur expressâ sequentis Orationis formulâ: O DEUS mi, bonitas infinita, ego te amo super omnia, te ex toto corde meo, ex tota anima, ex totis viribus diligo; ideoq; volo omnia tua præcepta implere, & me semper conformare sanctissima tue vo-

lun-

luntati, quia dignus es super omnia amari, & plus infinities, quàm amare possim. Doleo ex intimo corde, quòd Majestatem tuam, ac bonitatem peccatis meis offenderim, quam debeo, & nunc volo amare, amoq₃ super omnia; idque, quia tu es DEUS infinitè potens, sapiens, sanctus, & bonus, cui peccatum supra, quàm dici potest, sumè displicet & adversatur. Quare propter hunc tui amorem firmiter statuo, non amplius te offendere, omnes peccandi occasiones fugere, ritè confiteri, poenitentiam implere, omne id, ad quod obligor, facere; imò ut plenius satisfaciam, remitto nunc ex animo, si quis me unquam offenderit, meq₃ totum tibi offero, simulq₃ omnia, quæ mihi toleranda erunt, vel agenda; utq₃ suppliciter peto veniam delictorum meorum, ita spero fore per meritum pretiosissimi sanguinis tui, bone JESU, ut impetrem, quod peto, tuaq₃ adjuvante gratiâ vitam corrigam, & ad mortem usque in tuo servitio perseverem, Amen. JESU.

Hanc formulam amoris DEI super omnia, & perfectæ contritionis, quam clavem cœli auream appellant, variis

linguis prælo datam, & per tot centena hominum millia in orbe Christiano dispersam, expediret te habere in multis exemplaribus scriptis, aut impressis, ut infirmis usui esse possint, præsertim circa finem vitæ; quam ipsi devotè legerent identidem, aut à suis sibi legi curarent. Nam plurimùm valent isti actus ad felicem mortem, & gratiam Dei, aut recuperandam, aut augendam: quæ causa est, cur Parochi plurimi in scholis, & publicis Catechismis, aut Concionib⁹ curent præeunte uno à cæteris omnibus clarè recitari per partes, atque ita memoriter addisci, saltem quoad sensum; ut tum sani, tum maximè infirmi, eos tam necessarios, & salutare actus eliciant. Tu quæso istos imitare: fructum non pænitendum experieris. Providendum etiam, ut si quibus debitis, aut votis teneatur, & præstare possit infirmus, ea exsolvat eo modo, quo est obligatus. Præterea familiam rectè componat,

ponat, quantum potest, si in ea discordiæ sint, aut odia: denique eam hortetur ad fidem in Deum, & bonam vitam, suisq; exemplum piæ mortis relinquat.

NUM. III.

Modus iuvandi jam in extremis constitutos.

Hic jam plus operis, ac laboris est, ubi ex uno jactu de tota re luditur, tanti res momenti, ut ex eo pendeat æternitas: ferè in hoc tempus quadrant eadem, quæ paulò antè pro graviter infirmis attulimus; nisi quòd majori utendum sit compendio, & nonnullâ aliâ praxi, & cùm jam magis vires, & animi morientem deficient, vide, an tibi arrideat hæc praxis. Ostende agonizanti Crucifixi effigiem: *Hoc est, inquires, Vexillum Christianæ militiæ, hic est Dux noster, JESUS Crucifixus*: tum mone, ut tecum ore, vel saltem mente hæc proferat: *O mi JESU, credo in te* (hic præbe exosculandum
Cru-

Crucifixum) mox: O mi JESU, spero in tua passione, & tuis vulneribus, ubi me recondo (osculanda hîc quinque Christi vulnera.) Denique posito Crucifixo supra pectus: O mi JESU, amo te ex toto corde meo super omnia, ideoque doleo, quod divinam tuam Majestatem, & bonitatem infinitam toties in vita mea offenderim: dimitte universa peccata mea mihi, sicut ego ex animo condono omnibus, qui quoquo modo me offenderint, simulque veniam peto ab omnibus, quos offendi.

Præter hæc habebis in promptu breves, & appositas oratiunculas, quas jaculatorias vocant. Ejusmodi sunt hæc: JESU, esto mihi JESUS, id est, Salvator. Sancta MARIA Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ. Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & horam mortis suscipe. Ad Angelum Custodem, aliosque sanctos Patronos, & inter hos nominatim ad S. Josephum, & S. Barbaram pro felici morte, similes precatiuncu-

las

las suggeres. Monend⁹ erit præterea infirmus, ut in agone sæpe ore, vel saltem corde piè invocet Sanctissima illa nomina, JESUS, MARIA, præsertim pro lucrands indulgentiis, si sit de aliqua Confraternitate; quem etiam in usum monui, ut semper penes te habeas aliquod numisma, aut granum benedictum, quo ille uti possit: monendus denique, ut oblatam, imò captatam ultrò occasionem arripiat, sæpius impetrandi à Sacerdote absolutionem: præsertim si quid conscientiam perturbet, imò etsi nihil gravius occurrat, intelligat sufficere, si nihil aliud conscientiam urgeat, leve aliquod peccatum confiteri, saltem de vita præterita; sæpius enim id fieri, cum morbus est gravior, expedit tum ad majus meritum, & robur contra tentationes; tum, ut si quid fortassis memoriâ exciderit (quod fit facile in iis, qui subinde delirant) simul absolvi possit; huc etiam hoc pertinet, sufficere

ficere, ut in ultimo agone constitutus à quocunque Sacerdote præfente absolvi possit (quod maximi est beneficij) si dum est sibi præfens, significet se cupere in extrema illa vitæ periodo de suis peccatis absolvi; absolvi enim poterit, cùm Sacerdos aderit, idque cognõrit se ipso, aut si aliter fieri non potest, ex aliis, modò non sciatur voluntatem priorem mutasse. Ante discessum asperge aquâ lultrali, & præbe Crucifixum ad osculandum: domesticos verò mone, ut si infirmus, vel res ipsa exigat, tē revocent, facilēque te præbe. Interim subinde, præfertim in extremis, aquâ benedictâ aspergant, Crucifixum oculis objiciant, sancta nomina pronuntient, & pias preces fundant: caveant tamen, ne obtundant, aut molestent, multò magis ne intrò subeant, qui conscientiam perturbent, aut ne ipsi inconditis gemitibus, aut vociferationib⁹ affligant: denique cùm jam animam exhalaturus

rus

rus videtur, in agonizantis manu unâ Cereum lucentem; in altera Crucifixum teneant: ubi expirârit, non tam ejulatibus, quàm precibus, & juvandæ animæ vacent: attendant verò maximè, ne statim oculos, vel ora præsertim ocludant: fit enim non raro, ut qui expirâsse creduntur, aliquoties respirent, seque comoveant; unde præproperâ illâ occlusione præ suffocari possent, quod crudele est, & impium. Dent igitur sibi orando aliquam moram, & vel speculo, vel plumulâ, an omnis halitus defecerit, diligenter explorent: quia verò maximè Missæ sacrificium defunctis prodest, quanto citius procurent illud celebrari, præsertim in Altari aliquo privilegiato, pro liberatione animæ ex purgatorij ignibus, si ibi crucietur defunctus.

Quæres fortassis: an tenearis ipse moribundo die noctûque adesse, donec expirârit, & animam deinde Deo commendare? probè id feceris, si feceris;

ceris; imò si necessitas salutis deposceret, & per alium non possis, teneris ipse non deserere, tentaréque extrema omnia, vel in ipsis extremis; etsi fortassis minori fructu: istud tamen non erit exiguum, quod officio boni Pastoris perfunctus videbere: orationes, quæ à te, tanquam Ecclesiæ ministro, pro comendatione animæ funduntur, plurimum valent: ideoq; etiam cum jam sensu, aut ratione carent, non negligendæ: neq; rarò fit, ut morientes, etsi nihil sensib⁹ externis percipere videantur, tamen quæ dicuntur, agunturve, intelligant: ut nonnulli, cum ad se redierunt, sunt testati, ideóque neque tunc prætereunda, quæ paulò superiùs attulimus de morientibus juvandis: brevius tamen jam, & per quædam intervalla.

NUM. IV.

Quando sepeliendus mortuus?

CAveant ii, quibus exequiarum, & funeris cura incumbit, ne statim à
mor-

morte obita sepeliant; minùs humanum, aut urbanum est, corpus exanime mox in sepulchrum projici, aut humo tegi, & subinde periculofum. Novi puer hominem, qui ex vino combusto largius sumpto ita refrixerat, & impalluerat, ut pro mortuo findoni infuëretur: at cùm primùm se acupungi sensit, corpus moveri cœpit, & paulò post occlamare. Audivi præterea quendam extremo supplicio affectum, cùm obtentâ sacrâ sepulturâ delatus effet ad locum, repente se cõmoviffe, & aliquamdiu vixiffe. Annales Reftorum hujus Universitatis referunt, alium è patibulo à carnifice fufpensum, cùm post quinque, vel sex horas, à fufpendio delatum cadaver ad anatomiam in calido loco depositum, se moviffe, & planè sibi redditum. Ob hanc, opinor, rem, & cujusdam in mortuum pietatis causâ, alibi per viginti quatuor horas, alibi saltem per duodecim, defunctorum

corpora loco honesto, & à bestiis, quæ infestare possent, securo, asservantur cum cruce, & lumine, nonnullis etiam orantibus. Excusare possunt has moras aliquæ nonnunquam causæ:

Tu observabis receptam tuo loco consuetudinem, & cum opus fuerit aliquâ maturatione, à prudentia consilium petes.

Jam quod ad diem, & horam sepulturæ attinet, non video, quid vetet etiam diebus Dominicis, & Festis, imò die ipso Paschæ mortuos sepeliri, si ratio id exigat, neque propterea celebritas Festi diei impediatur. Die tamen Veneris sancto si sepelias, abstinendum erit à pulsu Campanæ, qui tunc est prohibitus. De nocte privatim sepelire quibusdam locis prohibent Episcopi; quibus tunc parendum est: nam publica sepultura ritus est Religionis Christianæ, & honor Christiani defuncti, atque immortalitatis animæ publica professio. Con-

sue-

suetudo quibusdam in locis fert, ut Missa, præsentè corpore, ante sepulturam celebretur; eam tu observa, si apud te recepta est. Non convenit tamen Festis, præsertim solennioribus, fieri Missam de Requiem, nisi Missa altera haberi possit de Festo.

NUM. V.

De Exequiis, loco sepulturæ, & functione funebri.

EXequias fieri, & corpus duci honestè, & decenter, sacrosq; ritus observari, juxta receptam tuæ Parochiæ consuetudinem, Christianæ pietati consentaneum est. Cavebis autem, ne novæ consuetudines in deducendo funere inducantur; multò etiam magis, ne quid, quod sapiat superstitionem: eos, qui jure à sepultura Ecclesiastica non excluduntur, ne sepelias loco profano, nisi ex causa gravi, ad tempus. Si Medici corpus petant ad Anatomiam, & illi, quorum
in-

interest, consentiant, permittes pro bono communi.

Turpe est, neque satis Christianum, pauperes mortuos nullo ritu sacro duci, aut projici in locum non sacrum; & repugnat Rituale Romanum Pauli V. his verbis: *Pauperes, quibus mortuis nihil, aut tam parum superest, ut propriis expensis humari non possint, gratis sepeliantur, ac debita lumina, suis expensis, si opus fuerit, adhibeant Sacerdotes, vel aliqua pia Confraternitas.* Profectò offenduntur nonnulli, cum vident pauperes nullo ritu efferrì, & temerè abjici, vel sordidè conquiri pro funere eleëmofynas; adsit unus saltem Sacerdos, qui brevi prece leviter humo tegat. Idem Rituale prohibet, ne Parochi, aliive Sacerdotes quidquam pro functione funebri de pretio pacifcantur; aut tanquam debitum exigant pro suo libitu; sed iis eleëmofynis sint contenti, quas consuetudo, aut Ordinarius concesserit. Igitur ita te geres: rogatus mortuum, nullâ

nullâ pretij mentione factâ, absque molestia, aut tergiversatione sepelies; si ii, qui sumptus facere debent, id, quod consuetudine, vel statuto Episcopi justum est, non offerant, exigere poteris post aliquot dies funeris: si negent, experire omnem aliam viam; si neque sic, age jure coram tribunali Episcopi.

Hic verò etiam istud memineris, prohibitum sub gravi culpa, & pœna Excommunicationis, ne Parochi aliquem inducant ad promittendum, aut jurandum, se accepturum sepulturam in tua Ecclesia, aut quam antea elegisset, minimè mutaturum: aded in sacris avaritiæ sordes cavendæ.

NUM. VI.

Quibus neganda sepultura juxta Sacros Canones.

Primò. Nemini concedes, qui Baptismum vel fluminis, vel saltem sanguinis, reipsa non acceperit; ne quidem infanti Christianorum mortuo
abf-

absque Baptismo, nisi fortè adhuc esset in visceribus maternis, tunc enim censeretur adhuc quasi pars matris, ideóque cum illa sepeliri posset. Si dubitas de valore Baptismi, ob materiam vel formam dubiam, vel an infans viveret, cum baptizaretur; remanente dubio sepeliri potest in favorem Baptismi: alioqui sepultura non baptizati violatur locus sacer, extractóque cadavere, si pars ejus superfit, reconciliandus est.

Secundò. Arcebis Apostatas à Fide, Schismaticos, verè Hereticos, eorumq; Fautores, si in pœnitentes mortui sint.

Tertiò. Ratione excõmunicationis majoris hæc observa juxta Canones: si mortuus est quicumque excõmunicatus vitandus, ut sunt excõmunicati nominatim, & percussores alicujus Clerici; quamvis dederit signa pœnitentiæ ante mortem, ne sepelias, nisi sit absolutus, vel absolvatur ab excõmunicatione ab eo, penes quem

ea est potestas; alioquin violatur locus sacer, ut jam dictum est de non baptizatis. Quoad excommunicatos autem toleratos aliqui censent, posse communicare cum aliis in loci sacri sepultura. Dubitaret tamen aliquis; quia hoc facto videretur impensus illis favor. Interdictos nominatim, aut in loco interdicto mortuos, etsi poenitentes mortui sint, ne sepelias, nisi similiter relaxatâ poenâ per legitimum Superiorem.

Quarto. Caveas sepelire mortuum in ipso duello, saltem si in loco occubuerit; quantumvis signa poenitentiae ediderit; id enim prohibet specialiter Tridentinum, in detestationem tam perniciosi criminis.

Quinto. Præter supra dictos etiam excludes illos, qui ex desperatione, vel ira voluntaria sibi mortem intulerint: nisi antequam exspirarent, signa poenitentiae ediderint, aut nisi prudenter putentur fuisse à mente a-

lieni. Idem age cum iis, qui moriendo blasphemias voces emisserint: nisi similiter fecerint à mente alienati, aut per inadvertentiam; aut nisi pœnituerint, antequàm animam efflarent.

Sextò. Privabis sepulturâ eos, de quibus publicè constat, intra annum non fuisse confessos, aut ad Pascha non comunicâsse absq; causâ probabili, aut nisi ante mortem pœnituerint.

Denique generatim neminem admittes, de quo publicè constet, mortuum in statu peccati mortalis. Quoties autem in particulari dubium erit crimen, vel factum, ob quod Canones negant sepulturam, referes ad Episcopum; cùm hæc res sit gravis.

Adverte autem, eum, qui est sepultus, cùm per Canones non posset, exhumandum esse, nisi majora mala timeantur: de qua re consulendus Episcopus, præsertim circa cadavera Hæreticorum; de quib⁹ numero sequenti. Interim hîc obiter monendus es.

I.
pro
tho
tus
quã
rit c
& R

2

PE
lo
Hæ
mitt
tici
accid
rum
rent
thol
res,
stitu
dum
mal
linc

1. Ne ignotos sepelias, priusquam probabilia indicia habeas vixisse Catholicos. 2. Si quiscunque mactatus jaceat, ne prius terræ mandes, quam Magistratus de facta cæde fuerit conscius; id enim postulat Ordo, & Ratio Juris.

NUM. VII.

Quid igitur agendum cum Hæreticis sepultis?

PEculiaris est hæc difficultas in his locis, & similibus, ubi promiscuè Hæretici cum Catholicis vivere permittuntur, quando præsertim Hæretici sunt potentes: frequenter enim accidit, ut templa fuerint hæreticorum, & deinde à Catholicis recuperentur; interim verò Principes Catholici sive Ecclesiastici, sive Sæculares, multa contra Ecclesiasticas Constitutiones iis permittant, ad vitandum majus Ecclesiæ, & Religionis malum, imò aliquando usurpare velint Hæretici sepulturam loco sacro,

ubi Catholicus est Parochus. In hac perplexitate quid agere debeas, mi Neo-Paroche, si me consulas, nescio quid consulam: variæ enim circumstantiæ expendendæ, ex loco, tempore, personis, & discrimine majoris mali. Hoc monere te possum: vide, quid tuo loco consuetum sit. Inquire, si dubitas, quæ mens sit Episcopi; & ita age, ut neque sis contra sacros Canones facilior, neque contra bonum publicum difficilior.

CAPUT VII.

Circa Sacramentum Matrimonij.

SI unquam, sanè attendere debes in administratione hujus Sacramenti, ne quid tu, vel alij peccent; præsertim circa impedimenta, quæ Matrimonium dirimunt: inde enim proveniunt infaustissimæ nuptiæ, & trices ac laquei animarum postea propemodum inextricabiles: quare ipse probè
 nôris,

nôris, quæ & qualia sint ejusmodi impedimenta, & modos prævertendi; neque enim unquam occurrunt tot casus, tam perplexi, quàm in causis Matrimonialib⁹, quibus maximè Episcoporum tribunalia agitantur; ideòque sæpe ad Vicarium Generalem, vel tibi erit recurrendū, vel alii ad alium remittendi, cùm dubium accidet. Ero in fusissima alioquin hac materia brevis, & veluti compendium proponam, ut summam habeas ad manus.

NUM. I.

De inquirendis ante Denuntiationes.

PRiusquam Banna (ut vocant) sine ineunda inter certas personas matrimonia, publicè denunties; consultissimum est, ut vel ex ipsis, qui contrahere volunt, vel iis, qui eorum causâ te adeunt, diligentius inquiras:

Primò. An fortè castitatis voto non sint obstricti. Contingit enim non raro, ut Adolescentes pueri, vel puellæ

in prima ætate immatura, & imprudenti, tamen sufficienti, ad castitatis votum profilierint, unde à Matrimonio contrahendo impediuntur. Nam *in illis* (inquit ex Apostolo Augustinus) *quæ voverant castitatem, non solum capessere nuptias, sed etiam nubere velle damnabile est; vel quia non valet Matrimonium, si votum fuerit solemne; aut si fuerit simplex saltem illicitum est contrahere, & conjugale debitum exigere, ante dispensationem.*

Secundo. Interrogabis, an futuri Sponsi fidem alteri non dederint, quâ adhuc teneantur; alioquin perfidus est, qui fallit. Quare subinde populum pro Concione moneas, ut sibi caveant puellæ à Juvenibus insolentibus, ut sit, qui fallacibus promissis, & illecebris, fide etiam juratâ Nuptiarum, eas seducunt. Non rarò enim illi quærunt aliud nihil, quàm ut deturpent, ac deinde deserant, quanto cum dedecore, & quib⁹ nonnunquam

lacry-

lacrymis? Caveant quoque juvenes à puellis inconstantibus, quæ & ipsæ subinde alliciunt, & æquè (ut sunt inconstantes) aliò amores, & nuptias transferunt.

Tertiò. Inquires, an Parentes consenserint; eorum enim est prolibus consulere, præsertim in tam gravi negotio; ideoq; licèt Matrimonium secus initum valeat; tamen iis rationaliter invitis, illum vitæ statum eligere, non modò irreverentiæ est, sed etiam injuriæ erga patriam potestatem. Ingressûs in Religionem alia est ratio; hîc enim Deus magis, quàm parentes, consulendus. Expedit igitur de iis pro concione populum edoceri, simul tamen gravissimè reprehendi parentes, qui metu gravi, vehementibus minis, aut etiam verberibus, proles ad ineundas nuptias cogunt, cum statum castitatis, aut Religionis elegerint; aut cum inire Matrimonium decreverint, nimium urgent, ut in Mo-

nasterium se intrudi sinant; aut certè ut cum iis contrahant, quas nollent: quibus ex rebus quæ scandala, & damna animarum sequantur, satis dici & defleri non potest.

NUM. II.

Denuntiationes.

TRidentinum *sess. 24. de reform. Matrim. c. 1.* ut impedimenta & gravissima incommoda præcaveri possint, vult tres denuntiationes à proprio contrahentium Parocho, tribus cuntinuis festivis diebus in Ecclesia, inter Missarum solennia, publicè fieri; quæ res, cum de se gravis sit, graviter obligat, nisi quid excuset. Igitur id exactè observabis.

Si tamen clara, & gravis necessitas urgeret contractum matrimonialem, nec denuntiationibus locum, vel tempus daret, ob imminens grave damnum; ut si periclitans de morte vellet ducere concubinam ad legitimandam prolem, neque adiri Episcopus possit,

conferis habere consensum. Si probabiliter timeatur, ne Matrimonium, præmissis denuntiationibus malitiosè impediatur, neque tempus patiatur Episcopum consuli; sunt, qui consent, banna posse tuâ authoritate differri, modò fiant, priusquam Matrimonium consummetur.

Episcopus ex justa causa, eaq; multiplici dispensare potest in occurrentibus causis: adeundus erit, si fieri possit. Consuetudo, & interpretatio Doctorum circa interpolationem, aut trinam denuntiationem, itémque circa tempus, & locum denuntiationum quædam mitigat, de quibus consule Casistas. Non expedit autem eodem die, quo fit tertia denuntiatio, Matrimonium celebrari, ne subtrahatur eî tempus, qui vellet revelare impedimentum: quantum verò differri possint nuptiæ, post trinas denuntiationes, vide quid statutum, vel consuetum sit. Si alteruter futurorum Con-

jugum ad te non pertineat, vel in tua Parochia non admodum diu habitavit, cures denuntiationes fieri eo loco, ubi habitant, vel diutiùs habitârint, non in loco nativitatis, ideò tantùm, quòd ibi nati sint: quâ in re aliqui falluntur.

NUM. III.

De Impedimentis revelandis.

Qui denuntiationibus factis novit aliquod impedimentum, tenetur sub culpa gravi illud manifestare, quamvis sit occultum, ut fert cõmunior sententia; imò etiamsi juratò novit, modò non id nôrit ex Sacramento Confessionis, idque tum, ut pareat Ecclesiæ præcipienti, tum ut grave aliorum damnum impediatur; modò id aperire possit absque magno suo incoñmodo, aut absque probabili scandalo ex ea revelatione secuturo. Probabilius autem est, revelandum, etiam cum impedimentum ita occultum sit, ut probari non possit, modò morali-

ter sit certum subesse: quare si tantum nôris ex auditu ab homine fide indigno, vel nihil certò sciente, non teneris: secùs, si persona fide digna sit, & certò asseveravit. Hic autem sufficit unus testis fide dignus, quia non agitur de pœna infligenda, sed de damno avertendo. Adverte, si impedimentum ex peccato occulto oritur, priùs fraternè admonendum esse eum, qui eo impedimento laborat, ut desistat, modò sit spes profuturæ monitionis, alioqui denuntiandum; quia impedimenta dirimentia reddunt Matrimonium nullum, quamvis occulta. Sis tu igitur ad hæc attentus. Cùm primùm autem impedimentum sufficiens ad te delatum fuerit (quod expedit scripto ipsius deferentis excipi) desistes à progressu ulteriori, quantumvis unus solus detulerit quicumque, modò fide dignus; aut si ipse sufficienter nôris (modò non ex Confessionis Sacramento.) Negotium au-

tem hoc remittes ad Episcopum; neque enim ad te spectat discernere de impedimentis, sed ad Superiorem, qui Jurisdictionem habet in foro externo.

NUM. IV.

De impedimentis Consanguinitatis, Affinitatis, & Cognationis spiritualis; que tria Impedimenta sepe & facile occurrunt.

Consanguinitas est vinculum personarum, ab eodem propinquo stipite descendentium, vel ascendentium, carnali propagatione contractum. Distinguitur per lineas, & gradus: Lineæ sunt personæ tam ascendentes, quàm descendentes, vel rectè, vel transversè: Gradus dicitur Mensura personarum, quâ cognoscitur, quàm sint propinqui, vel distantes in linea. Linea alia est recta ascendentium, aut descendentium ab uno, ita ut una persona mediatè, vel immediatè sit gignens, alia genita: Ascendentium est respectu Filij, Pater, Avus, Pro-

Proavus, Abavus: Descendentium verò à Patre, Filius, Nepos, Pronepos, Abnepos. Alia linea dicitur Collateralis, cùm personæ ab uno quidem stipite communi immediatè, vel mediatè procedunt, non verò ex se invicem; ut fratres, horum filij. Stipes est persona illa, unde illi, de quorum consanguinitate tractatur, originem ducunt. Porrò ad discernendum gradus, tres regulæ assignantur.

Prima est: In linea recta tot sunt gradus, quot sunt personæ, dempto stipite communi; sic Pater & Filius, sunt in primo gradu, quia dempto Patre remanet unus, filius scilicet: Pater verò, & nepos in secundo: quia sunt hîc personæ tres, Pater, Filius, & Nepos: deme Patrem remanent duo.

Secunda regula est: Personæ verò in transversa linea æquali existentes, tantùm distant inter se, quantum distant à communi stipite proximo; ita duo fratres distant in primo gradu, inter

inter se; quia singuli uno tantum distant à Parente. Filij autem duorum fratrum in secundo; quia ita distant à communi stipite proximo, qui est avus.

Tertia regula: Si autem personæ distent in linea transversa inæqualiter à communi stipite; habenda est ratio gradûs magis remoti: sic Patruus & filius ex fratre, distant inæqualiter ab avo, in quo uniuntur; ideo licet Patruus distet à communi stipite in primo gradu, tamquam filius; quia tamen filius ex fratre, ab eodem stipite distat in secundo gradu, quippe illius nepos, censentur distare inter se in secundo gradu. Aliter quidem numerat Jus Civile; sed cum causa matrimonialis propriè pertineat ad tribunal Ecclesiasticum, gradus numerandi sunt juxta ejus dispositionem. Porrò jure Ecclesiastico Consanguinitas intra quartum gradum inclusivè tam lineæ rectæ, quàm transversalis,
red-

reddit Matrimonium inter consanguineos invalidum. Nota, cum petitur dispensatio, juxta stylum Romanum explicari debent lineæ, & gradus, & quidem cum in linea transversa inæquales sunt gradus, etsi remotioris ratio potior habeatur; tamen etiam declarari debet iste, qui est propinquior stipiti communi; quia istud facit ad faciliorem vel difficiliorem dispensationem.

SCHEMA

Jam verò Affinitas est propinquitatis proveniens ex carnali copula sive licita, sive illicita, omni carens parentela. Ejus lineæ, & gradus numerantur, sicut consanguinitatis: nam quanto gradu quis consanguineus est viri, qui cognovit aliquam; eodem fit affinis fœminæ ab eo cognitæ: & quanto gradu quis est consanguineus huic fœminæ; fit in eodem affinis viro, qui eam cognovit. Ex quo enim duo illi facti sunt per copulam carnalem una caro; consanguinei unius reputantur Affines alterius. Ad hoc autem requiritur, ut copula fuerit consummata, ex qua scilicet sequi poterit generatio. Porrò affinitas reddit Matrimonium invalidum usque ad quartum gradum inclusivè, si copula fuerit licita, sive ex legitimo Matrimonio. Si verò illicita fuerit, tantum usque ad secundum inclusivè: Schema sive Arbor Affinitatis eadem erit, quæ Consanguinitatis, si loco Pater &

& Mater in trunco arboris substitua-
tur vir & mulier, quæ inter se habuê-
re copulam; si quidem omnes Con-
sanguinei viri, sunt Affines mulieris,
& è contrà Consanguinei mulieris,
sunt affines viri in pari gradu. At-
tende, incurri ipso facto excommu-
nicationem ab iis, qui scientes audent
contrahere in gradibus consanguini-
tatis, vel affinitatis prohibitis. Cave
autem, ne putes, consanguineos Ma-
tri fieri affines consanguineis fœmi-
næ, vel contrà; nam affinitas non pa-
rit affinitatem, in quo aliqui subin-
de errant. Hinc duo fratres possunt
ducere duas sorores genitas ex aliis
parentibus, quàm ipsorum propriis:
imò Cajus habens filiū Sempronium,
si ducat Cajam, quæ habet filiam Sem-
proniam ex alio; filius Caji poterit
ducere filiam Cajæ, si nihil aliud ob-
stet; certe non obstat affinitas, quæ
in illis nulla est.

Ulteriùs cognatio spiritualis ori-
tur

tur ex Sacramento Baptismi, vel Confirmationis, sed tantum inter Baptizantem & Baptizatum, ejusq; Patrem, & Matrem; item inter Susceptorem & Baptizatum, & Parentem utrumq; ejusdem: quod simili proportione de Confirmatione dicendum. Vide Tridentinum *sess. 24. c. 2. de Reform.* Quid autem requiratur ad contrahendam hanc cognationem, ex parte præsertim Patrinatorum, lege apud Authores, qui ista ex professo tractant.

NUM. V.

De vi intentata, vel metu, & de cultu dispari.

HÆc duo etiam sunt satis frequentia. Primò violentia, vel metus, si gravis sit, sive cadens in virum constantem, reddit matrimonium invalidum, modò hæ conditiones subsint: primò sit iniusté incussus: secundò, à causa intrinseca libera: tertio, ad extorquendum vi, aut metu, consensum matrimonij: aliter non dirimit; sicut

nec

nec metus levis: quomodo autem illæ tres conditiones explicentur, fusè apud Sanchez, & alios reperies: possunt quidem parentes ex causa justa conari impedire bono modo, ne proles malè Matrimonium ineant; non tamen possunt eas cogere vi, aut metu: quo casu autem illicitè moras neftunt, tu ne progredere in denuntiationibus, donec inter se composuerint, aut certè Episcopum consule. Similiter Matrimonium inter Baptizatum & non Baptizatum non valet ob disparem cultum. Valet autem inter fidelem, & personam hæreticam; sed communiter est illicitum: in Germaniæ tamen, Galliæ, Poloniæ partibus valde infectis hæresi, ubi Catholici Hæreticis sunt permixti; aliqui putant licere Catholico hæreticam ducere, & contra: modò persona Catholica liberè permittatur retinere fidem, & in ea prolem educare, absitque periculum perversionis. Verùm quia
hoc

hoc difficile est, ideo talia connubia dissuadebis, præsertim cum possint confusiones graves ex causâ diversæ Religionis suboriri.

NUM. VI.

De impedimento ligaminis, & publicæ honestatis.

Ligamen hîc dicitur vinculum, vivente adhuc personâ prioris conjugij; quâ superstitite nullum esse Matrimonium cum altera persona clarum est. Quare incumbit tibi attendere, præsertim circa personas ignotas, & quæ aliquando Matrimonium iniverint; requiritur enim certitudo saltem moralis, de morte alterius conjugis, ex arbitrio prudentum, attentis circumstantiis omnibus; veriusq; est non sufficere unicum testem, etsi aliqui putent sufficere fide dignum, si conjunx obierit in loco distante, neque haberi possint aliæ probationes; non sufficit autem longissima absentia, nec sola fama mortis; nisi fortè
 tanta

tanta simul essent indicia, ut prudenti nullus amplius dubitandi locus relinqueretur. Vide Sanchez.

Honestas publica etiam dirimit Matrimonium: est autem propinquitas proveniens ex sponsalibus validis, & cum certa persona: neque refert, quòd sponsalia fuerint dissoluta, nisi fortè, si mutuo consensu: nunc tamen tantum dirimit usq; ad primum gradum, & quidem solius consanguinitatis: impedit autem etiam post mortem alterius ex sponsis. Præterea idem impedimentum oritur ex matrimonio rato, licèt irritò, modò ex alia causa, quàm ex defectu consensûs, & quidem hoc usque ad quartum gradum inclusivè; id enim declaravit Pius V. apud Sanchez.

NUM. VII.

*De impedimento Impotentia, Raptûs,
& reliquis.*

Impotentia consummandi antecedens, si sit perpetua, id est quæ non possit
remo-

removeri arte humanâ, aut sine probabili periculo animæ, vel vitæ corporalis, impedit valorem Matrimonij cum ea persona tantùm, respectu cuius est impotentia. Nota tamen, ex sola senectute non rectè colligi perpetuam impotentiam, cùm etiam senes possint nonnunquam perficere actum conjugalem, præsertim si arte medicâ juventur: sic morbus diuturnus, etsi interim reddat impotentem ad copulam, non censetur impedimentum dirimens, si aliunde æger videatur potens. Sterilitas de se non invalidat matrimonium; modò adsit potentia copulæ. Huc pertinet Impubertas, quæ etiam Matrimonium dirimit, ea autem censetur in Mascululo, usque ad annum 14. completum; in fœmina verò usq; ad duodecimum similiter completum. Excipitur autem casus, quo malitia supplet ætatem, id est, quando ante illos annos non abesset sufficiens discretio ad

con-

contrahendum matrimoniū, & extraordinariè adesset potentia generandi.

Raptus est subductio violenta fœminæ contra ipsius, aut parentum, aut eorum, sub quorum potestate est, voluntatem, ex loco uno in alium distinctum, sive ad fornicandum, sive ad eam ducendam in uxorem: ita communiter Doctores, Concil. Trid. *sess. 24. c. 6. de Res.* præter gravissimas pœnas, statuit, ut Matrimonium inter Raptorem & Raptam invalidum sit, quamdiu rapta remanet in potestate Raptoris: intelligunt boni Authores hoc decretum ferri tantum in eos, qui rapuerunt causâ Matrimonij, & quidem ipsâmet in abductionem repugnan- te. Error personæ reddit quoque Matrimonium invalidum, non autem error solius qualitatis, nisi redundaret in personæ errorem, aut nisi esset error conditionis servilis. Quare errant, qui putant Matrimonium esse nullum, si errore inducti duxerint
per-

personam corruptam aut inopem, quam existimabant esse virginem, aut divitem; quia hic error solius est qualitatis. Aliud est, si expressa fuerit conditio, duco te, si non es corrupta, aut non duco, si es inops: nam non subsistente conditione, non stat contractus: Ecclesia tamen non credit, nisi probetur, conditionem ita appositam.

Porro sunt duo crimina, quæ Matrimoniū invalidant: primum, occisio conjugis unius, animo contrahendum cum ipsius conjuge, utroque mortem machinante; aut si tantum alteruter machinatus est, quando etiam intervenit Adulterium. Alterum est, scienter adulterari, cum alterius coniun-ge & cum ea contrahere Matrimonium de facto, vel dare fidem, eamque acceptari de contrahendo post mortem proprii conjugis. De Cognatione legali, quæ ex adoptione provenit, consule Legistas. Præter dicta Ordo

sacer

sacer validè, & liberè susceptus? item votum solemne, in Reilgione approbata simili modo emissum, matrimonium subsequens dirimunt. De clandestino matrimonio absq; præsentia parochi, & duorum, vel trium testium inito, quâ ratione Matrimonium dirimat, dicam paulò post.

NUM. VIII.

De ipsa Celebratione Sacramenti Matrimonij.

CUM Matrimonium inter Christianos sit verum novæ legis Sacramentum, institutum pro iis, qui existunt in gratia; monebis futuros Conjuges, ut ad illud dignè suscipiendum se comparent sacrâ Confessione, & Communione, bonisq; operibus aliis, caveântque, ne tunc, quando contrahent, sint in malo statu; quia gratiam Sacramenti non reciperent, imo novo sacrilegii scelere se obstringerent, unde faciliè infaustæ nuptiæ sequerentur: quare consulendum, ut non diu

M

ante

ante contractum peccata expient, seque in Dei gratia conservent, interim verò agendo inter se à nimia familiaritate abstineant; facilius enim est lapsus, ob prætextum futuri Matrimonii: quam ob causam sponsi & sponsæ, neque sub eodem tecto habitare, neque facile simul clanculum agere permittendi. Contractus matrimonialis, nisi coram Parocho alterius contrahentium, & duobus, vel tribus testibus celebretur, invalidus est, in Parochois, ubi Tridentinum publicatum fuit, & usu receptum; neque saltem per decem annos fuerit contrario usu abolitum: in aliis locis valet, etsi contracturi ea tantum de causa eò se contulerint: imò censent graves Authores, satis conformiter ad mentem Concilij, propter rationabilem Episcopiam, valere in locis, in quibus Pastores, aut alij Sacerdotes, de eorum licentia neque sint, neq; adesse possint, adhibeantur tamen alij testes minimum

mū
tinu
gati
rum
Sace
mod
subc
in a
in al
sum
& q
quic
tame
jores
re li
tua,
tis, M
gitin
do c
Vide
A
Paro
quar
sit, i

mum duo. Juvat autem scire, Tridentinum fuisse Romæ primò promulgatum anno 1563. Assistes igitur tuorum Matrimonii, aut certè alteri, qui Sacerdos sit, eam licentiam facies, modo saltem alter conjugum sit tuus subditus; poteris autem assistere tunc in alterius Parochia, aut Diœcesi; si in aliena tamen Ecclesia, pete consensum Parochi: assistent autem tecum, & quidem simul, duo trêsvè testes, quicunque testari possunt; expedit tamen, ut sint omni exceptione majores, quando jure metuis, ne de valore litigetur. Sit autem præsentia & tua, & testium ejusmodi, ut intelligatis, Matrimonium inter præsentés legitimè contrahi, etsi fortè ut aliquando contingit, minimè ad id vocati. Vide Sanchez *lib. 3. disp. 41.*

At cave, ne sine licentia proprii Parochi assistas alienis; nam præterquam quòd Matrimonium nullum sit, incurres suspensionem ab Officio,

donec Episcopus illius loci absolvat. *Trid. sess. 24. cap. 1. de Ref.* Cave præterea, ne assistas vagis, id est, qui nullam certam sedem habent, nisi prius veritate perspectâ nôris, quòd sint soluti; sæpe enim fit, ut alibi conjuncti sint. Ideo meritò *Trid. sess. 24. cap. 7. de Ref. Matrim.* Parochis præcipit, ne illorum Matrimoniis intersint, nisi prius diligenter inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delatâ ab eo licentiam id faciendi obtinuerint: quodsi verò, aliqui te accesserint, qui habent in aliena Parochia proprium domicilium, ut peregrini, viatores; ne prius assiste, quàm in Parochia domicilij factas denuntiationes acceperis, ad Episcopum transmiseris, vel à proprio Parocho licentiam habueris. In libro denique Matrimoniali accuratè perscribes nomina & cognomina conjugum, & testium; quòdque ipse adstiteris, vel alius à te constitutus eo loco, die, mense, anno.

Num.

NUM. IX.

De Ritu, & Cæremoniis.

Assistes ordinariè in loco sacro; ita enim decet: nisi gravis causa aliud permittat, aut nisi, cùm Episcopus prohibet, licentiam acceperis: assistes autem in veste Clericali, imò etiam in superpelliceo, & stola, si locus sit sacer: parum refert, an ante, vel post meridiem: nocte non expedit, si periculum sit tumultuum: sed abstinence tempore interdicto, sive feriarum Adventûs, & Quadragesimæ, saltem cum solempni deductione sponsæ, benedictione, aut pompa nuptiarum, imò etiam sine his alicubi nuptias eo tempore contrahi prohibitum. Inter ritus, & cæremonias in tuo Rituali præscriptas, est benedictio conjugum supra Missam propriam, quæ omitti non debet: benedicere autem muneris est tui, vel alterius Sacerdotis, de tua licentia, sine qua incurret ille suspensionem; ut etiam ille, qui assistit

alienis, sine licentia Proprij. Si scœmina post viduitatem transeat ad secundas, omittes; nisi alia sit consuetudo tuæ Diœceseos; nam in solis nuptiis novæ nuptæ, sive hæc virgo sit, sive non, benedici solet. Advigila autem, ne Ritus novi, præsertim profani admisceantur, & multò magis, si res superstitiosæ in celebratione Matrimonij adhibeantur, prohibe, aut inhibe, optimo, quo poteris, modo: denique cave, ne nuptialia convivia in luxum, & abusus Christianis indignos abeant; unde Bacchus, Venus, Proserpina, infernales furix regnent, sequanturque rixæ, homicidia, & divinæ nonnunquam ultiones, quorum omnium insana simul, & funesta extant exempla.

NUM. X.

*De quibus monendi novi**Conjuges.*

MONENDI sunt novi conjuges, ut ad finem, & meritum Matrimonij consequendum, I. Se mutuò secundum

dùm Deum diligant, vir uxorem, uxor virum; ut sic onera Matrimonij communia onus sint leuius, & conjugum jugum suavius: uxorem vir habeat ut sociam; non tractet ancillæ loco: uxor virum tanquam caput familiæ honoret; mutuos ambo defectus sustineant, quæ charitati repugnant, auersentur, odia, rixas, & quæ ejusmodi sunt. 2. Sibi fidem mutuò seruent, neq; Matrimonij legibus abutantur: filios, si nascantur, curent Baptismo initiari, mater lactet, quantum fieri potest; alieno enim lacte sæpe proles corrumpuntur, & minuitur amor in matres: deinde statim à pueritia instruant in fide, cultu divino, cæterisque virtutibus; vitia corrigant: dici nequit, quanti id referat in reliquam vitam: præluceant verò ipsis vitæ exemplo; caveant maxime ne coram illis loquantur, aut agant, quod eorum pudicitiam lædat: quo in genere nocet, si pueros cum puel-

lis, aut contra, familiarius die, aut noctu agere sinant: denique ad mores Christianos totam familiam forment, curéntque, ut præcepta Dei & Ecclesiæ observent; & ne Sacramenta negligant, præsertim in morbis.

NUM. XI.

*De Puerperæ introductione in
Ecclesiam.*

CUM Mater satis vires restaurârit, sacro ritu eam induces in Ecclesiam; neque ad hoc vis ponenda in certo numero dierum, vel hebdomadarum à partu: sit ea solennis introductio, ob acceptam divino favore sobolem offerendam Divinæ Majestati, instar Annæ Samuelem offerentis in Templo, ad impetrandam novam gratiam matri, prolîque. Ritus in Rituali præscriptos piè adhibebis, sed Orationes ibi præscriptas non facilè privatim leges in domo Puerperæ; nunquam verò ad maleficia dissolvenda, cum ab Ecclesia ad istud institutæ non
sint:

sint: probè tamen facies, si maleficia-
tam Puerperam, cùm venire non pos-
sit, ipse adeas, & orationibus, pro dis-
solutione maleficij, ex Ecclesiæ
usu consuetis, à maleficio
dæmonis exsolvere
labores.

PARS III.
INSTITUTIONES
 Circa reliquam curam
 Pastoralem.

Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium, in verbo, in conversatione, in charitate. 1. Timoth. 4.

CAPUT I.

De munere concionandi.

NUM. I.

*Concionandi munus proprium
 Pastoris.*

PAstoris munus non ultimum est, gregem pascere divino verbo, qui verus animæ cibus est; sine quo non modò nitescere, sed ne quidem ali populus potest: ideo Divina bonitas semper Ecclesiæ suæ de Doctoribus providit, qui illustrati divina luce, & altiori quodam spiritu afflati, res su-
 pra

pra naturam positas populum doce-
rent, viamq; monstrarent, quâ super-
naturalem beatitudinem conseque-
rentur. Ejusmodi fuere primi homi-
num parentes; populi Judaici Patri-
archæ, Prophetæ, Sacerdotes: ut pro
gravissimo offensi Numinis supplicio,
istæ animæ jactentur apud Prophe-
tam Amos: *Mittam famem in terram,*
non famem panis, neque sitim aquæ, sed au-
diendi verbum Domini: circuibunt quærentes,
& non inventient. Quid verò inde? &
deficient Virgines pulchræ, adolescentes inclyti;
quam calamitatem nostris quoque
temporibus per pastorum negligenti-
am in Germaniam, aliâsque Europæ
partes divinitus emissam, hodieq; spe-
ctamus, & lugemus; quò magis tibi,
mi Neo-Paroche, incumbendum vi-
des, ne tam salutari pabulo tuâ culpâ
grex egeat. At tu magnum, & per-
difficile, inquires, onus imponis, mihi
præsertim inerudito, & parùm exer-
citato. Fateor multa desiderantur in

Concionatore, vires pares, animus plurimarum rerum, & virtutum capax, pertinax studium, nocturnæ etiam vigiliæ. Verùm assume generosos animos, & te his exstimula: Pastorum Princeps Christus hoc munus sibi sumpsit, hoc Apostolis injunxit, hoc proprium Episcopi esse voluit. Itaq; Christi, Apostolorum, Episcoporum vices obis, dum agis partes Concionatoris. Quàm verò nobile, ac divinum est hoc, ignaris lucem veritatis affundere, animos ad virtutem inflectere, à vitiis dehortari, homines eripere ab Inferis, Cœlo inferere? atqui fructus hi sunt Concionatoris.

NUM. II.

Concionandi Obligatio.

Multa graviter, & enucleatè Patres Concilij Tridentini de hoc tuo munere *sess. de Reform. c. 2.* præscribunt, ut per te, vel alium idoneum si impeditus fueris, diebus saltem Dominicis, & festis solemnibus, plebem tibi

com-

commissam, pro tua, & ejus capacita-
 te, salutaribus verbis pascas, docendo
 necessaria ad salutem, demonstrando
 cum facilitate, & brevitate sermonis,
 vitia declinare, virtutes sectari, pœ-
 nam æternam evadere, cœlestem glo-
 riam consequi. Si negligas, jubet
 Concilium, te per Episcopum censu-
 ris, aliisque pœnis compelli: *Sess. 22.*
cap. 8. idem mandat. *Sess. verò 23. cap. 1.*
de Reform. inter cætera significat, te Di-
 vino præcepto astringi, ut oves pas-
 cas verbi Divini prædicatione. Deni-
 que *sess. 24. cap. 7.* præcipit Episcopis,
 ut curent à Parochis, inter divinorum
 Celebrationem singulis diebus festis,
 vel solemnibus, sacra Eloquia, & salu-
 tis monita explanari, populúmque in
 lege Domini, postpositis inutilibus
 quæstionibus, erudiri. Nihil aut ur-
 gentius, aut explicatius, aut sanctius
 constitui potuit. Igitur ex mente
 Concilii intelligis te teneri, & qui-
 dem jure Divino, ut ad populum tu
 ipse,

ipse, si possis; aut si impediâre, per alium idoneum concionem habeas, Dominicis saltem diebus, ac festis, nisi per Episcopum etiam inflictis pœnis urgeri malis: habes præterea perscriptum, quibus de rebus ad populum habenda sit Concio; de necessariis ad salutem, de Virtutibus, de Vitiis, de Inferis, de Cælo, de sacris Eloquiis, de monitis salutis, de lege Domini: habes etiam modum, quo instruere debes; ut scilicet accommodatè tuæ, & tui gregis capacitati, utq; sermo, postpositis inutilibus quæstionibus, brevis sit, & facilis. De loco nihil præscribit: conscendes suggestum, aut ex editiore gradu dices, prout mos, & res postulârit; in sacris enim novitates cavendę, quòd admirationem, & murmurationem pariant: decet autem, ut concioneris in veste sacra, & cum stola, nisi exhortatiuncula subinde potius futura esset, quàm concio.

Num.

NUM. III.

*Virtutes Ecclesiasticae, seu sacri
Concionatoris.*

QUæres ex me fortassis, ut qui concionandi necdum sis, vel peritus, vel satis expertus, & ego instructorem me profitear, quid sentiam sectandum, aut fugiendum sacro Concionatori; aut quænam sit ars, vel methodus sacrae Eloquentiæ: rem petis sanè difficilem, & prolixam; obsequar tamen tibi, sed succinctè, & paucis pro meo instituto & modulo.

Virtus præcipua sacri Concionatoris exemplum bonæ vitæ; maximum vitium, vita improba: hoc Timotheū monebat Apostolus: *Attende tibi & doctrina*: uni verò minùs probro concionatori; pro turpi probro idem Apostolus vertit: *Qui alium doces, te ipsum non doces? qui predicas non furandum, furaris?* rectè utrumque S. Ambrosius completus; *antè vita, inquit, quàm doctrina querenda est; vita enim bona sine doctrina habet*
gra-

gratiam: doctrina verò sine vita integritatem non habet. Quamobrem si sapiis (S. Bernardum loquentem audis) concham te exhibebis, & non canalem; hinc siquidem pœnè simul & recipit, & refundit: illa verò donec impleatur exspectat; & sic quod superabundat, sine suo damno communicat. Deinde mordax acetum aspergit: Canales multos hodie habemus in Ecclesia, Conchas perpaucas; multi enim loqui, quàm audire paratiores, & prompti docere, quod non didicerunt: ne tu sis ex illis; pudor esset & probrum. Igitur quod S. Hieronymus graviter monet: non confundant sermones tuos opera tua; ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat: cur igitur hæc, quæ dicis, ipse non facis? Cæsar, ut militem ad pugnam provocaret, non mittebat, sed præibat hæc voce verè Imperatoriâ, veni huc miles, non illâ ignavâ, vade illuc. Joannes Baptista prædicabat Pœnitentiam; vociferabatur ille non linguâ magis, quàm manu: Christus faciebat, & docebat: Paulus
 egre-

egregius ille Concionator tonabat ore, moribus fulminabat: & alter Paulus Chrysoftomus, os quidem habebat aureum, sed vitam aurum.

Altera virtus sacri Ecclesiastæ esse debet conjunctio cum Deo, & familiaris ad eum recursus, præsertim cum paranda aut habenda est Concio. Sis vir orationis; hoc monet S. Augustinus: *Prius, quam erigas proferentem linguam, ad Deum leva animam sitientem; rationes cum Deo pone, voluntatem ejus exquirere, ab eo dicendarum rerum consilia cape, re bene gestâ ad DEUM recurre, gratias age, coronam appende.* Samuelis ea erat vis dicendi, ut ex omnibus verbis ejus, nihil in terram caderet; unde putas? nimirum noctes diésque ante aram Domini precibus vacabat. Quid verba nisi levis halitus? Deus est, qui facit ventis pondus, cymbalum tinniens eris, auras, & aures tantùm verberans, nisi divina vis audientium cor pulset, & moveat: ita sentiebat Isaias, cujus

cujus polluta labia Seraphim ad aram ignito calculo purgârat: *Dominus, ait, dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lassus est verbo: erigit manè, manè erigit mihi aurem, ut audiam, quasi magistrum.*

Audies & tu: sed vide, ut bene purgatâ conscientiam; non enim in malevolam animam introibit Sapientia. Neque verò desunt auctores, qui sentiant piaculum esse, peccati mortalis conscium concionari; quod etsi de peccatore publico, aut valdè irreverenter, & contemptim id agente verum sit; negari tamen non debet, plurimum in eo statu divinos fructus concionum impediri. Porrò quædam aliæ magis particulares, & propriæ in Ecclesiaste sacro virtutes requiruntur: In primis, animi summa demissio, tum quia Deus humilibus dat gratiam, superbis resistit; tum quia cum divinum quidpiam sit, & sublime ex edito loco, cæteris tacentibus, & defixis de rebus altif-

altissimis concionari; nihil facilius,
 quàm inolescere, & plus nimio efferr
 ri, nisi sancta humilitas intra modum
 contineat. Præterea ardere, & alios
 incendere debet ingens zelus anima-
 rum: Exemplo sit magnus ille prædi-
 cator Paulus, cujus illa vox: *Ego autem
 libentissimè impendam & superimpendar ipse
 pro animabus vestris: Timotheum verò
 ad ardentem zelo conciones animans:
 Prædica, inquit, verbum, instat, opportunè,
 importunè; argue, obsecra, increpa, in omni
 patientia, & doctrina, vigila, in omnibus la-
 bora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum
 imple.* Verùm huic zelo comes esse
 debet vel maximè Prudentia, ut plus
 nimio ardentem animum, & verbo-
 rum vehementiam refrænet; ne im-
 prudenter homines magis, quàm vi-
 tia carpas; ne publicè privata quo-
 rundam peccata castiges; ne nimiâ
 exaggeratione, cæcove animæ impe-
 tu rapiâre: quo in genere non pauci
 peccant, qui indiscretâ libertate viros
 non-

nonnunquam, Principes, & Magistratus coram populo, alieno loco, & tempore vulnerant; cumq; nasum emungere volunt, sanguinem eliciunt, gravi offensione, & scandalo, fructu nullo. Fateor tamen fortitudine etiam & constantiâ animi opus esse concionatori, ut difficultates perumpat; neque se finat aut minis terreri, aut blanditiis enervari, néve potentiorum cupiditatibus serviat; opponat se potius fortiter murum pro domo DEI, canis sit denique, qui latret, sed rabidus non sit: quam rem moderari, & ad trutinam expendere debet Magistra illa concionandi Prudentia.

NUM. IV.

Artis sacre Eloquentiæ Compendium.

BONI Concionatoris artem, quia id etiam à me requirebas, perpauca præceptis complectar. Primum præceptum: ingrediendum primò tibi in densam sylvam, in qua arbores præ-

scin-
con-
ria
ant
ges
the
&
pro
loc
the
par
nis
Por
gen
tor
lau
rio
con
vo
scu
ra

tib
lu

scindas, quibus concionem construas; comparanda, inquam, tibi est materia totius Concionis: quo in genere ante omnia certum tibi thema præfiges, quod deinde accuratè tractabis: thematis autem delectus esse debet, & ferè ex Scripturæ sententia depromptum appositè, & congruenter loco, & tempori, auditorib⁹: artis est, thema propositum esse ejusmodi, ut partiri possis in plures partes concionis, uno veluti ductu, & filo orationis. Porrò themata non sunt unius omnia generis: quædam in genere exornatorio, præsertim in Dei, Divorùmque laudem versantur; pleraque in suasorio, cùm ad virtutes exhortandus, concitandusq; populus, aut à vitiis revocandus: illa priora postulant plusculum nitoris, & ornatûs; posteriora plus palæstræ, & concertationis.

Secundum præceptum: Postquam tibi thema definieris, intra quod, veluti intra gyrum, excurras; tum con-

qui-

quirenda erunt argumenta, quæ ad rem propositam illustrandam, deducendamq; facient. Ea porrò depromi poterunt præcipuè ex sacrarum literarum Tabulario, Pontificiorum Canonum, & sanctorum Patrum locuplete Thesauro, Ecclesiasticorum Scriptorum historiis, ex Philosophorum subinde porticibus, aut lycæis: denique rationis, præsertim fidei luce illustratæ, gravibus momentis. Verùm hîc vitia tibi aliquot fugienda, ne Scripturam sacram unquam sensu in medium proferas, à mente Ecclesiæ, & sensu sanctorum Patrum alieno: eam ob rem Commentarios habeas eruditos: cave autem, ne ad profanos sensus, ne dicam ad jocos, & facetias, usurpes; sanctos Patres ne ita densè, & prolixè, longissimis sententiis, ad memoriæ ostentationem recites, ut aliis memoriam confundas; sensum contrahe, & eorum verbis tantùm pronuntia id, quod ad rem facit. In Phi-
 loso-

loso
 mu
 bul
 ady
 rere
 Plat
 Chr
 rum
 exer
 loso
 niu
 bliis
 mus
 mus
 & J
 A
 vit:
 fort
 rò, i
 gori
 freq
 psit
 capi
 nus

lofophis, & historiis profanis ne sis multus; ferè nullus in Poëtarum fabulis; nam quid hæc profana in sacris adytis, & quid gemmas in luto quærere? quid toties in templis crepare Platones divinos, Stoicos plusquam Christianos, antiquorum Romanorum virtutes ubique proponere pro exemplis; quasi nos Christianâ Philosophiâ, sacris aut historiis, aut omnium virtutum exemplis, in sacris Bibliis, aut nostris authoribus careremus? scilicet Babylonem reædificabimus, confundemus linguam nostram, & Joves, aut Junones colemus.

At, inquires, S. Paulus Poëtas citavit: nimirum semel in Areopago, bis fortassis in tot concionibus: imò verò, inquires, SS. Patres, Justinus, Gregorii duo, Augustinus, Hieronymus frequentius; Basilius ipse librum scripsit de utilitate ex Græcorum libris capienda: quid de Cypriano Augustinus? *Aspiciamus, ait, quantum auro, & argenteâ*

genteâ veste subsarcinatus exierit ex *Ægypto* Cyprianus. Verùm audi, bone vir, illa tunc erant tempora, quibus cum Gentilibus eorum armis depugnandum esset, & tamen illi ipsi, quos nominas, ex rebus nostris longè plurima dicebant, & ratiocinabantur.

Tertium præceptum: Tùm verò in præparatam materiam inducenda quasi forma, stylus scilicet, & character dictionis, quod prolixum esset: verbo uno, alteròve accipe: ne in concionando sis leviculus, neque mimicus; sed serius, & gravis: hoc à te postulat rei sacrae dignitas, quam ii violant, & profanant; qui floridæ ætatis, nondum satis decoctæ, ad ostentationis verò vanitatem incitatae, cùm primum è scholis ad sacra pulpita ascendunt, concionem flosculis Rhetorum luxuriantem magnâ volubilitate, voce stentoriâ, gestu corporis tornato, histrionico adferunt; egregii scilicet, & vendibiles oratores, idque pul-

pulchrum, & divinum existimant: itane Ecclesias in scenas, conciones in theatrales ludos convertemus? hoc tu vitium execrabere, & ut ridiculum fugies: sacra Eloquentia matrona est nobilis, non puella nubilis; in seriis rebus occupari, graviter loqui, modestè vestiri, & incedere debet; non nubibus pueriliter ludere, non futilibus nugis garrere, non fucò adulterare faciem, non molliter incedere, non aures denique, & auras procari.

Quartum præceptum: Exordia ne longa sint ferè ducantur à re ipsa proponendo thesim, mox hypothesim, tum rem totam dividendo, ut statim auditor sciat, quid, & quo ordine dicendum sit. Extra genus laudatorium narrationes nec unius loci sunt, nec frequentes occurrent; subinde paraphrasés sacræ historiæ placent, quas decorè, & appositè deduces. Præcipuum pondus est in argumentis afferendis & deducendis, refutandisq; ad-

N

ver-

versariis. Peroratio concludet Concionem: si erunt recolligenda capita, ne fiant putidè, aut prolixè: urgeatur præcipuum argumentum: locus hîc maximè est concitandis affectibus: ex abrupto finire subinde habet gratiam; ut sæpe fiat, non probo.

Præceptum ultimum: Quod prope modum exciderat, cave in concionando ne mentiaris, sive in citanda Scriptura, aut referendis vitis Sanctorum; sive in moribus docendis, aut instruendis; grave hoc foret, ideòque in his nihil adferas asserendo in doctrina, quod nescias. Huc ferè eodem istud pertinet, ut dubia, si incidant, pro dubiis proponas: abstine verò à novis miraculis prædicandis, aut vulgi sermonibus jactandis. Ego jam artis sacrae Eloquentiæ Compendium tradidi, alij fusiùs explicant; adibis, si voles.

CAPUT II.

Catecheses, Scholæ, Confraternitates.

NUM. I.

Catechismi.

CAtechesis, Instructio est rudium, de primis scilicet doctrinæ Christianæ capitibus, & maximè ad salutem necessariis, ac veluti primis rudimentis. Eam Apostolus comparat Lacti, & Elementis: *Facti estis, inquit, quibus lacte opus sit, non solido cibo, & indigetis, ut doceamini, quæ sint Elementa exordij sermonum Dei:* In hunc sensum S. Hieronymus accipit illud Isaïæ: *Filia tuæ lac sugent, suges lac gentium, & mamillâ Regum lactaberis:* neque difficile est hinc intelligere non modò utilitatem, sed præterea necessitatem catechizandi rudes, jam à prima ætate, ut simul cum lacte nutricis, præcipua illa Fidei nostræ dogmata imbibant, sine quibus nec Christianè vivere, nec salvari possint. Rectè de hac re Sapiens: *Fili,*

inquit, à *juventute tua excipe doctrinam, quasi is, qui arat, & qui seminat; accede ad eam, bonos fructus ab ea expecta.* Nimirum non hîc de vocibus, ut in Grammaticis, & Rhetoricis; non de rerum natura, ut à Philosophis; non de cura corporum, ut à Medicis; non de fartis te-ctis, ut à Jurisperitis; sed de divinis, hîsque præcipuis Mysteriis agendum. Tanta hæc res est, & tanti; nam hæc præterea doctrinâ innumeri errores, & hærefes ex imperitorum animis vindicantur, vel evelluntur; hæc veneficia, & Superstitiones Sagarum, & Magorum ob ignorationem Christianæ institutionis inductæ depelluntur; hæc denique mores ad vitam Christiano homine dignam, Præceptisq; Dei, & Ecclesiæ consentaneam informantur: neque verò pueris tantum hæc prodest eruditio, sed etiam graviori ætati, quæ vel cum pueris, vel à pueris discit, quæ nesciebat: quare meritò Trident. Concil. Patres sanctissime

san-

sanx
mne
lùm
bus v
tech
quoc
incu
prop
gent
vigil
Paste
viun
le, &
occu
Lud
gius
Salo
Qui e
Et C
te pa
eos;
nens
ster
Cat

sanxerunt *sess. 24. cap. 4 de reform.* ut omnes Parochi diebus Fests non solum habendis ad populum concionibus vacarent; sed etiam tradendo Catechismo rudiores in Fide edocerent: quod tibi eò magis ex officio Pastoris incumbit, quò hæretici suis erroribus propagandis per Catechismos, diligentius student: quid autem turpius vigilante, & undique grassante lupo, Pastorem simplicium Agnorum, & ovium curam abjicere? At, inquires, vile, & abjectum hoc munus, & puerilis occupatio, neque tam Pastoris, quàm Ludimagistri: itane verò? atqui Regius omnium disciplinarum Professor Salomon rudes, & pueros vocabat: *Qui est parvulus, inquebat, declinet ad me.* Et Christus plusquàm Salomon: *Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos; talium enim est Regnum Dei, & imponens manus super illos, benedicebat.* Magister igitur ille, & Princeps Pastorum Catechistam agit, se parvulis per-

N 3

quàm

quàm familiarem exhibet, ad se jubet adduci, venientes amplectitur, osculatur, manibus impositis benedicit, cum pueris quodammodo repuerascit: tu vile hoc Ministerium tibi fore existimas? non ita Paulus, *omnibus omnia factus, in medio eorum erat tanquam parvulus, ac si nutrix foveat filios suos*: Lac ille præbebat, ille iterum parturiebat, donec in illis Christus formaretur. Olim Catechumenis instruendis laborant Pantænus, Clemens, Origenes, Heraclius; quanti viri? S. ipse Hieronymus jam senex, cum multa præcepta ad Lætam pro institutione filiæ dedisset: *Ipse, inquit, si Paulam miseris, & magistrum me & nutritium spondeo, gestabo humeris, balbutientis senex verba formabo*. Prætereo S. Vincentium Ferrerium è familia S. Dominici, Magnum Academiæ Parisiensis Cancellarium Gerfonem, Parentem Societatis JESU S. Ignatium, Indorum Apostolum Xaverium, præcipuorum Patrum Societatis

tis J
insti
plici
næ
tant
dent
rolu
Med
Decr
zanc
cutu
infer
Do
tata
locu
seos
stru
san
Cre
quo
ne c
tem
don
lim

tis JESU longè plurimos, quibus id institutum semper fuit, teneros simplicium puerorum animos, Christianæ Disciplinæ præceptis imbuere, tanto fructu, quanto omnes facile vident. Præmittere debueram S. Carolum Borromæum, Archiepiscopum Mediolanensem, qui per Provinciam Decretum Tridentinum de Catechizandis rudibus, ita per alios est executus, ut etiam ipsemet puerorum se infereret cœtui, quibus lac Christianæ Doctrinæ præberet: atque hinc excitata illa multis locis, & indulgentiis locupletata Confraternitas Catecheos; cujus studium est, juventutis instructioni invigilare, & eniti, ut tam sanctum munus non segniter obeatur. Credo, neque te jam dedignaturum: quod si vel tibi nimis onerosum, vel ne quidem vacet; officij hanc tui partem committes coadjutori, si quidem domi habes, aut (quod tibi erit facilimum) unum aliquem ex hominibus

Societatis JESU evocabis, si voles, qui vices suppleat; nam (ut modestè hoc de illis dicam) Laurentius Beyerlink, Canonicus Antuerpiensis, vir eruditione, & vitæ humanæ Theatro celebris, de Societate ita scribit: *Nostro seculo sedulo, & miro cum fructu catechizationi juventutis Religiosi Societatis JESU incumbunt, vel hoc nomine celebrandi, quòd hanc rem Ecclesiæ Dei utilissimam magno zelo curent & exactâ methodo; sic ut proprium eorundem munus videatur, teneros puerorum animos Christianæ disciplinæ formulis velut cum ipso lacte imbuere.*

NUM. II.

*Brevis bene catechizandi
methodus.*

HÆc etiam res bene catechizandi, etsi vulgaris videatur, suam artem habet, & methodum. Tradam brevi compendio. Inibis numerum puerorum ab anno septimo circiter, usque ad annum decimum sextum: monebis pro concione parentes, de necessitate

tate hujus institutionis, & munere tui officij, urgebisque, ut pueri, quorum cathalogum confeceris, & alij rudiores compellantur ad audiendum Catechismum in æde sacra, quo tempore judicabis id fore opportunius: ferè comòdius est, ut post meridiem, pulsu campanæ convoces: in navi templi humilia scamna disposita sint, quibus confideant pueri, & puellæ seorsim; adsit ædituus, vel vir quispiam alius gravis qui modestiam procuret, & attentionem: è plano, in communi tuo habitu sedens, stans, inambulans, prout libuerit, aut mos tulerit; Catechismum exordieris à signo S. Crucis, clarâ voce, SS. Trinitatem invocâdo, quod ceteri facient; tùm unus quispiam, quem designabis, linguâ vernaculâ Symbolum Apostolorum clarè recitet, reliquis per singulos articulos præeuntis vocem sequentibus; in fine vero Catechesis eodem modo Orationem Dominicam, & Angelicam salu-

tationem. Expediret subinde eorum loco præcepta Dei, & Ecclesiæ, & septem Sacramenta vivâ similiter voce pronuntiari; ut eâ ratione, ex longo usu, summam illam rerum maximè necessariarum omnes perdiscant.

Materia Catecheseos sunt ea ipsa capita nostræ fidei, quibus adde opera misericordiæ, septem peccata capitalia, & quatuor novissima hominis, & si quæ ejusmodi alia; sed per partes, neque unâ vice, & non nisi pauca, quæ diligenter inculcentur.

Modus, sive forma dictionis sit vulgaris, simplex, familiaris ad rudium, & imperitorum intelligentiam, quorum mens ignara est, debilis, & parum capax; sententiæ non ducantur longis periodis, neq; tropis, aut figuris illustrentur; similitudinis è vulgò sumptæ, & apposita ad rem exempla simul docent, & delectant, simul juvant intellectum, & memoriam: ferè per quæstiunculas, & responsiunculas

las
jube
fidei
Ten
tum
lauc
nis:
illec
tine
par
præ
ded
nu
nast
nor
ren
inh
cul
cap
nu
nib
qu
the
tio

las doctrinam trades, quam deinde jubebis jam ab his, jam illis stantibus fideliter repeti, ut firmiùs inhæreant. Tenera & rudis ætas mirum quantum stimuletur commendatione, & laude, præmiolis, rhythmicis cantilenis: quare hæc etiam incitamenta, & illecebras adhibebis: ad laudem pertinet, si primarij è tuis, & puerorum parentes, aut domini intersint, qui suâ præsentia catechesim honorent: non dedignabuntur, opinor, cùm ipsi nonnunquam Reges, Viri Principes, Dynastæ, & primi è Magistratu adesse non dubitârint, & præmia ipsi merentibus distribuerint; his cupediis inhiant pueri: quam in rem imagunculæ sacræ, Rosariola, cerei benedicti capsulæ, & libelli pii, tibi sint ad manus, præsertim diebus aliquot solennibus, ad quæ munuscula accipienda, quæ præcipuè rem egerint, quasi in theatrum honoris evocentur, Cationes sacræ rhythmis compositæ &

modulatæ sub catecheseos finem, primò memoriam juvant; quia numeris adscriptæ summam rei breviter exhibent: secundò capiunt audientium animos: tertio usui sunt, ut cantilenæ profanæ, hæreticæ, turpes aboleantur; cùm puriora, & sanctiora illa in usum veniunt.

NUM. III.

Scholæ.

DE Gymnasiis, & Academiis, Principes viri, & summi Magistratus curant: neque jam defunt, qui maioribus iis studiis, & disciplinis ludum aperiant. Parochis ea cura incumbit, ut triviales scholas in Parochia habeant, in quibus ab idoneis magistris parva, & rudis Ætas primis saltem literarum Elementis legendo, scribendoque informetur; fitq; tunc facile, quòd teneri adhuc illi animi facile imbuantur: refert autem id plurimum bono publico, & vitæ hominum cùm comuni, tum privatæ, ad erudiendum
ani-

animum, & varia emolumenta. Olim Episcopi in Concilio Oecumenico sexto (prout referunt Canones reperti Gandavi, in Monasterio S. Bavonis) mandârunt, ut rurales Presbyteri per villas, & vicos scholas haberent & quidem gratis, nisi quid parentes spontè offerrent. Et in Synodo Moguntina Año 813. mandatur, ut parentes filios mittant ad Presbyteros, à quibus erudiantur: igitur tui etiam erit id muneris. Magister, quem constitues, non magis peritus hujus artis tradendæ sit, quàm probus, & sanæ fidei, ne cum puerili doctrina improbos mores, & errores impios, quod facillimum est, innocentibus animis infundat; nam ferè ut quisque à teneris opiniones, moresq; imbibit, servat in longam ætatem: quare attendendum, ne ex libris aut hæreticis, aut alia lue infectis, venenum hauriant. Præter literas aliqui, quibus purior, & gratior vox influit, etiam in cantu edoceantur,

tur, quo in rebus divinis decantandis utiles evadant. Suæ etiam leges scholæ præfigantur, quas exactè observent. *Prima*, secundùm Parentes Magistrum colant, eiq; obtemperent. *Secunda*, in scholam ingressi coram sacra aliqua Imagine *Pater*, & *Ave* devotè recitent. *Tertia*, ne fabulentur, nugentur, scholam perturbent. *Quarta*, ne sine causa, & excusatione absint. *Quinta*, ad rem divinam bini deducantur, eique piè intersint. *Sexta*, mendacia, furta, juramenta, blasphemix non tolerantur, sed pnniantur. *Septima*, pueri à puellis seorsim erudiantur, nec finantur familiaris, nec publicè, nec privatim ludere, aut joculari; nocent hæc vitia, dici nequit quantum isti ætati in omnem vitam Lektionen brevi aliquâ precatiunculâ ad Deum, aut Beatam Dei Matrem finiantur. Diebus Sabbatinis ante meridiem Litanias Lauretanæ ab uno præeunte altâ, & devotâ voce, post meridiem verò a-

tum

etur
nis
bus
cere
ces
den
fore
bric
con
pue
præ
ut c
pos
lias

S
c
tum
Pra
Ma
tem
etur
stal

Etum amoris Dei, & veræ contritionis actus ex certa formula ab omnibus per partes recitari plurimum faceret; cùm ut ipsi multo usu eas preces addiscant; tum ut alios domi, eadem recitando, doceant. E re deniq; foret, in locis præsertim paulò celebrioribus, gynæcea, seu contubernia constitui, ubi adolescentiores puellæ puellaribus artibus instruerentur, iis præsertim, quæ acu exerceri solent; ut commodæ & utiles aliquando esse possint vel famulæ, vel matresfamilias.

NUM. IV.

Confraternitates, sive Sodalitia.

Sodalitatum quarundam instituentiarum initia, aliqui procul repetunt ex Marco Porcio Romanorum Præto, qui receptis Sacris Magnæ Matris, conflata sodalitem suo tempore gloriatur, in qua sodales, victu, & poculis cum æqualibus se oblectabant: unde sodales dicti, quòd soli
non

non ederent: ea res deinde hucusque cum nomine propagata; nam cives ejusdem opificii, aut artis, qui ad communes exercitationes congregantur, & collatis symbolis convivium agitant, sodales, & eorum cœtus sodalitates appellantur. Nomen deinde ad sacra traductum, & res in melius commutata: congregationes enim piorum hominum in eadem exercitia pietatis conspirantium, adscito è Cœlitibus Patrono, atque sub certis legibus colligatæ Sodalitates, aut à fraterno spiritalis amicitia vinculo, Confraternitates vocamus. Celeberrima illa, quæ sanctissimi Rosarii à S. Dominico, deinde ab ipsius sanctissimæ Familiæ Religiosis longè, lateq; propagata est; & illa recentior, quam Gregorius XIII. in Collegio Soc. JESU Romano, sub titulo Virginis Annuntiatae, bullâ, & indulgentiis approbavit: Ex qua veluti fecundissima radice innumeræ Sodalitates passim in Soc. JESU Collegiis

legiis prodiere. Sunt & aliæ quàm plurimæ sub aliis Patrociniis & nominibus, ac sanctissimis legibus, Sanctæ Crucis, Venerabilis Sacramenti, Nominis JESU, S. Rochi, S. Sebastiani, & ceteræ; in quas non modò plebei, aut rusticani homines cujusvis sexûs, ætatis, opificii; sed Magistratus, Principes, Reges, Cæsares, ipsi etiam Patres purpurati, & infulati Antistites sua nomina inscribunt, cætus frequentant, strenuè se exercent; sunt enim eæ velut scholæ, & gymnasia vitæ, & perfectionis Christianæ, in quibus crebræ exhortationes de divinis rebus, confessionis, & communionis Sacramenta crebriùs usurpantur: in frangendis verò cupiditatibus, & in salute etiam aliorum procurandâ, operibus misericordiæ, alijsque, plus otii, laboris, studii impenditur; ex quibus mors tandem securior, lætior, ac ipsa deniq; beata vita consequitur: atque ii sunt plurimi, & maximi fructus istarum

CON-

Confraternitatum. Jam vides, mi Neo-Paroche, quò hæc spectent; nimirum ut, si quæ ejusmodi pia Sodalitia sint instituta, cures, ut vigeant, florentque. Si nondum extiterint, ipse zelo promovendæ divinæ gloriæ, & salutis aliorum studeas instituere: id verò hac ratione demùm conficies.

In primis tecum, capto à peritis consilio meditabere, quid Nominis, aut Patrocinii esse velis, quas confici Sodalitatis leges: tunc privatim cum sanioris mentis, & melioribus Parochianis, postea etiam in communi aliquorum cœtu, mentam tuam, & consilium aperies, allatis ab utilitate, & aliorum exemplo rationibus, in tuam sententiam pertrahere conabere; cum verò pertraxeris ipsorum nomine, & petitione, formandus erit libellus supplex ad Episcopum, cujus est istiusmodi piè instituta erigere, & stabilire: ubi ipse consenserit, comparabis ea, quæ ad solemnem publicationem celebri-

lebritatémque pertinent; vexillum
Congregationis, in quo Patroni effi-
gies, & Sodalitij inscriptio visatur; li-
brum insignem in cujus Album no-
mina Sodalium referantur, & alte-
rum, in quo Magistratus Sodalitij, eo-
rumque rationes, & statuta inscriban-
tur: leges imprimendæ erunt, ut sin-
gulis Sodalibus distribui possint. Re-
bus ita ad publicam solemnitatem
comparatis, indicendus dies, qui ubi
illuxerit, signo campanæ convocan-
dus populus; majori apparatu Pro-
cessio, Missa, & Concio habenda: post
rem verò divinam, & à meridie, &
deinceps nomina eorum, qui in So-
dalitatem adscribi voluerint, exci-
pienda.

Pro Magistratu hi erunt; Parochus,
velut Præses, Præfectus unus, duo Af-
sistentes, & Secretarius, qui delecti esse
debeunt ex primariis, & melioribus
parochianis; famulus unus adjunga-
tur, qui idem ædituus esse poterit: pe-
nès

nès illos erit totius Sodalitatis, & earum rerum, quæ ad eam pertinent, administratio.

Legum præscripta hæc ferè continent. Qui inscribi volent, factâ confessione, si nihil obstet, de tota vitæ professionem Fidei ex formula Concilii Tridentini emittant, deinde recipiant Eucharistiam, & per annum sæpiùs, diebus saltem solemnioribus, præsertim añiversario patrocini: matutinis, & vespertinis oratiunculis, & examini conscientiæ, rebusq; aliis divinis diligentius, quàm alii vacent: pro Sodalibus vivis, infirmis, defunctis orent: & si quæ alia pro speciali tituli, & institutionis ratione faciendâ videbuntur. Denique virtutum Christianarum exemplo omnibus, cùm domi, tum foris præluceant; nam improbæ vitæ homines neque admitti, neque retineri debent. Indulgentiæ aliquæ pro iis, qui ingredientur Confraternitatem, aut ex ea ad aliam vitam de-

cedent, aut leges observabunt, impetrandæ erunt ab Episcopis, & aliæ pleniores à Summo Pontifice per Episcopum, vel Nuntium Apostolicum: neque ea res magno constabit. Compendiosius fiet, & cum majoribus gratiis Pontificiis, si alicui Archiconfraternitati Romanæ incorporatio, & ejusdem communicatio Româ petatur; neque difficile erit impetrare.

Sumptus, qui erunt necessarii pro Missis, Processionibus, aut similibus, fieri debebunt ex communi ærario, in quo eleëmofynæ piorum Sodalium viventium, aut morientium asservabuntur: Cavendum autem erit maxime, ne sordidè & durè exigantur; id enim malè olet, & sapit avaritiam:

Rationes reddentur quotannis,
cùm magistratus, si opus sit,
novus creabitur, circa
festum Patro-
cinii.

CAPUT III.

De cura scabiosarum ovium.

NUM. I.

Inquirendum in Advenas.

Monet Sapiens in sacris Proverbiis Pastores tum ovium, tum animarum, ut probè cognoscere studeant, quos regendos suscipiunt: *Diligenter, inquit, agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera*; non perfunctoriè scilicet, sed diligenter, neque ex obscuris tantùm notis, aut tenuibus vestigiis, sed ex vultu, qui speculum est animi; atque ita nôrat suas oviculas Evangelicus bonus ille Pastor, ut etiam nominatim singulas educeret. Maximè autem cura, & diligentia adhibenda, ut eas agnoscat, quæ scabiosæ & morbidæ sunt, ne reliquas de grege inficiant. Itaque in primis tibi attendendum exteris, qui secum corruptelam, & labem invehunt, mores, inquam, depravatos, primò latentem, dein-

deinde patentem animarum pestem :
quare, quinam, unde & quorsum Alienigenæ in tuum ovile irrumpant, vigil, sedulusque explora, præsertim si non obiter hospitaturi adventent, sed sedem domiciliúmque fixuri. Inquires igitur de statu, solutine sint, an conjugati, quos habeant in familia, cujus artis, cujus religionis, quorum morum, quas literas habeant vitæ probæ testes; præsertim si homines viles appareant, vagabundi, aut qui inter gregarios milites aliquandiu vixerint. Porrò tria sunt potissimum genera scabiosorum hominum, qui à corruptela, & contagione alios maxime corrumpunt; neque Advenæ soli, sed etiam non rarò Inquilini, & quidem, sub ovina nonnunquam pelle, lupi animarum: quib⁹ noscendis primum incumbere debes, tum verò studere, ut vel ex lupis oves evadant, vel in sua pelle appareant, fugiantur, & nocere desinant.

Ejus-

Ejusmodi autem sunt homines meretricij, magicis artibus dediti, & omnium pessimi, hæretici, in quos propterea majori curâ, & studio invigilabis.

NUM. II.

De Meretricibus,

HÆ lupæ plerumque in meritoriis tabernis, & Ganeonum gurgustis latitant, nonnunquam tamen in ædibus splendidioribus; ut hæ non ad vagas libidines se prostituant; sed ut uni serviant nomine pro ancilla, re pro concubina: inquire igitur diligenter, an ejusmodi lupæ tuum ovile infestent: si attendas, facilè deprehendes ex corporis habitu, ex impudentia, ex digitis Juvenum, qui monstrant, *hæc est*: vestes supra modum opulentæ, & varij tum coloris, tum artis, frons effrons, oculi gyrovagi, genæ fucatæ, cervix, & pectus intecta, manus inquietæ, incessus aut fracti, aut præcipitati, halitus oris obscenitates

tates
greg
Mag

A

IN H

Istra

tas, &

sanit

tè pr

verò

dò in

que

profi

dicer

tioso

preh

pos,

bus

herb

bus

E

ferra

tioso

tates eructat: has lupas arce procul à grege: modum scient Episcopus & Magistrat⁹, censoriæ leges expellent.

NUM. III.

Artes Superstitiosæ, & Magica.

IN hoc pestilens malum naturæ nostræ corruptela, damnanda curiositas, & amor insanus conservandæ aut sanitatis, aut propriarum rerum spontè propensos, præcipites agit. Sunt verò non pauci, qui eas artes non modò in pagis, sed etiam in urbibus, neque tantùm clam, sed etiam palàm profitentur: plures etiam sunt, qui didicerint, & edoceant. In hac superstiosorum hominum colluvie sæpe deprehenfi custodes ovium; qui ut lupos, aut morbos à pecore, vel hominibus arceant, vanis observationibus, herbis nonnunquam, aut magicis rebus utantur.

Eodem ferè pertinent fabri quidam ferrarij, qui equis curandis superstiosos ritus, & verba nonnulla sacra
 O
 usur-

usurpant: attendendum autem ma-
 ximè aniculis, quæ schedulas, herbas,
 malas preces, morbis avertendis, aut
 pellendis, curandis vulneribus, ad
 partus felicitandos, ad eventus pro-
 speros venditant, & verò emuntur.
 Jactantur etiam chartulæ aliorum, ut
 vocant, nominum Dei, vocibus He-
 braicis, cruculis impressis, nonnun-
 quam Bullis Summorum Pontificum,
 & indulgentiis ementitis: quibus ad-
 de philtra amatoria, maleficia Saga-
 rum, carmina Magorum, sortilegia,
 divinationes. His pestibus deprehen-
 dendis, & extirpandis, ut res summi
 est momenti, ita acre studium, & gra-
 vem operam impendes, non tantum
 privatim; sed etiam in id incumbes
 publicis concionibus, datâ, captâve
 occasione, in quibus populo ostendes
 primò gravitatem hujus flagitij; cri-
 men enim est læsæ Divinæ Majestatis
 in primo gradu, quippe rebellio, &
 defectio à Deo ad ipsius capitalem ini-
 mi-

micum, & juratum humanæ salutis
hostem: secundò patefacies dæmonis
nequitiam, fraudes, atque impostu-
ras, qui cùm sit pater mendacij, sæpe
fallit, & illudit; ut experientia do-
cuit in multis, qui cùm spem suam in
magicis artibus posuissent, miserrimè
reperi sunt periisse cum suis schedis,
& maleficiis; quod dæmon unicè spe-
ctat & expectat: quòd si aliquando
speratus effectus sequitur, Deo in pœ-
nam permittente, interim animæ per-
nicies creatur pro animalium, corpo-
rum, aut externorum levi & brevī
commodo, quæ maxima est insania.
Rectiùs vir quidam sapiens, cùm ad
morbum lethalem pellendum diabo-
lica ei remedia proponerentur; ma-
lo, inquiebat, cum Deo mori sine tali
medico, quàm sine Deo vivere medico
diabolo.

Neque verò defunt artes medicæ,
& naturales, quæ sine culpa adhiberi
possint; aut varia Christianæ pietatis

remedia, Reliquiæ Sanctorum, sacrae Imagines, Aqua benedicta, Agnus cereus, Preces ab Ecclesia probatae: quibus, quando ita visum fuerit Deo, qui solus vitae & necis Dominus est, morbi depelli; & incolumitas corporibus, & rebus nostris impetrari possit.

NUM. IV.

De Hereticis.

HÆc omnium teterrima est pestis; nam ipse eorum sermo, teste Apostolo, *ut cancer serpit*: est hic morbus gangræna, perniciosissimū malum: nam primò partem, quā occupat, corrumpit; mox viciniorē, & hæc sibi propinquam; donec cor, totumq; hominem inficiat, & perdat: ita hæresis unum primò, mox alterum atque alterum, tandem vitio se profeminante, integram communitatem venenat, atque corrumpit, quanto exitio animarum! *Arius*, inquit S. Hieronymus, *una scintilla fuit: quia non statim oppressa, totum Orbem ejus flamma depopulata est.* Quare

pri-

primos Christianos S. Joannes, sollicitus Pastor, monebat, cane peius, & angue, caverent ab hæretico, eumque haberent pro excoꝹunicato: *Non recipiatis*, inquebat, *in domum, neq; ei ave dixeritis*. S. verò Cyprianus: *Declinent*, inquit, *& evitent dilectissimi fratres nostri verba eorum, quorum sermo, ut cancer serpit; nulla cum talibus commercia, nulla convivia, nulla colloquia misceant, sintq; ab omnibus tam separati, quàm illi ab Ecclesia profugi.*

Quæres ex me, quid ergo mihi cum talibus aut spei, aut rei est? primò argue; argumentis, inquam, impugna, si ea arma tractare noveris; sin minùs, obsecra: Juvit nonnunquam benevolentia signa cum officiorum delatione ostendisse; est enim suavitas maxima animorum conciliatrix: si hæc non juvant, usurpa pastoris, quâ polles, authoritatem; hoc enim etiam Apostolus monet. *Increpa*: abstinebis tamen à contumeliis, & convitiis in ho-

minem, & sceleris convince; quod tot
damna Ecclesiæ intulerit, tot Regnis
vastitates, tot corporibus clades, tot
animabus exitia Hæresis invexerit.
Reliqua Spiritus S. & Christiana pru-
dentia suggeret, si preces & consilia
adhibueris; neque enim una eadẽm-
que est ratio conversandi, tractandiq;
cum Hæreticis.

NUM. V.

*De libris obscœnis, superstitiosis,
hæreticis.*

SI verborum obscœnitas, si traditio
artis magicæ, si hæreticorum ser-
mo tantum nocent, quantum vidi-
mus, cum levi per aërem transitu, au-
res, animosque tetigerint: quid fiet, si
ista literis efformentur, prælo impri-
mantur, edantur in lucem, evulgen-
tur; atque ita in oculis, manibus, si-
nu versentur, per otium sæpe sæpius
audiantur, legantur, memoriæ man-
dentur; præsertim si stylus concinnus
sit, & lepidus, si aspersi flosculi elo-
quen-

quentiæ, luceat character, adjiciatur vestis è serico, & aureus, gemmeusque umbilicus? vides in ejusmodi libris quantum misceatur, & propinetur venenum; pauca figillatim perstringo.

Lacedæmonij Archilochi, parùm pudici Poëtæ, libros exportare jusserunt: prisca Romani lascivos non Scriptores modò, sed etiam eos, qui iis faverent, publicos grassatores appellârunt: Augustus Ovidium, Doctorem amoris, ejusque Interpretes, quòd juvenum animos corrumperent, in exilium misit. Concilij Tridentini hæc est censura: *Libri, qui res lascivas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum fidei, sed & eorum, qui ejusmodi lectione facile corrumpi solent omnino ratio habenda sit, prohibeantur; & qui eos habuerint, severè ab Episcopis puniantur.* Ubi nunc estis Censores & Prætores, ubi sanctæ Leges? interim per portus, & portas Urbium, in officinas Bibliopolarum, in scrinia, in manus, in sinus invehuntur turpes

& infames libri, imò venduntur in nundinis, & foris; aut à circumforaneis, etiam propemodum aliis invitis, ingeruntur. Jam verò de libris superstitiosis, ac magicis acrius iudicium, suppliciumque ferri par esset, quòd graviùs noceant; diabolicas enim artes majori pernicie evulgant. Certè Magus ille celebris, quem Sanctus Augustinus convertit, codices suos incendendos attulit, per quos (ut ipse Augustinus refert) fuerat incendendus; ut illis in ignem missis, ipse in refrigerium transfret. Honorius certè & Theodosius Imperatores sanctissimis decretis sanxerunt, eiusmodi libros in oculis Episcoporum comburendos: sed nihil in hoc genere antiquius, aut sanctius, quàm quod refert S. Lucas in Actis Apostolorum: multos, qui fuerant curiosa sectati, contulisse libros suos, & combussisse eo numero, ac pretio, ut aestimatio fuerit denariorum quinquaginta milium:

lium: Græcus & Syrus habent, argenti quinque myriadum, id est (ut Budeo placet) quinies mille aureos nostræ pecuniæ: nimirû noxa quam ejusmodi libri inferunt, nullo pretio satis compensari potest.

Sequuntur libri hæretici omnium perniciosissimi: nam Fidem ipsam totius Religionis, omniumque virtutum fundamentum, planè evertunt. S. Gregorius Nazianzenus eos Aspidum ova appellat, quod serpentum genus est venenatissimum: ut enim ex ovis Aspidum Aspides; ita ex Hæreticorum libris Hæreses enascuntur: ut meritò perpetua Ecclesiæ consuetudo, & nunc etiam lex sit, Hæreticorum libros non minori pœnâ, quàm incendio puniendos: Ita Concilium Nicænum Arii libros igni addixit: Constantinus Imperator idem de aliis fieri jussit, propositâ etiam pœnâ capitis, si quis eos occultâset. Theodosius libros Nestorij ad ignem quo-

que condemnavit; Valentinianus & Marcianus sanxerunt, ne Eutychetis libros quis legere, aut habere aude-
ret; sed diligentissimè quæsitî crema-
rentur. Denique Concilium Tridentinum indicem librorum hæretico-
rum confecit; ut omnes scirent, qui
essent exurendi. Quid, inquires, ista
ad me, aliósvæ Parochos? viderint Fi-
dei inquisitores, & Episcopi. Verum
quidem est, judicariam potestatem,
& pœnam coërcitivam propriè ad In-
quisitores, aut Episcopos pertinere;
tamen tua, & cæterorum cura esse de-
bet, ut à grege tuo perniciem arceas,
si bono modo possis; neque verò de-
sunt subinde modi, quibus uti liceat.
Si probabiliter suspiceris, penès ali-
quem libros ejusmodi vetitos retine-
ri, indaga prudenter modum, quò in
manus tuas veniant; tum persuade-
iis, ad quos pertinent, ut in hac re
Ecclesiæ pareant, eósvæ igne, vel ali-
ter perdant; si nolint; fac, ut tibi per-
mit-

mittant; si etiam hoc recusent, utere tuo jure, quo licet arma, aut venenum non reddere ei, qui abuti velit: facias tamen, ut is non putet te servare vel- le in tuos usus; vim cave, ne adhi- beas, neque tumultus excites: hæc si times, rem totam defer Episcopo: suf- fecerit tibi te officio functum fuisse.

CAPUT IV.

De cura afflictarum ovium, sive miserabilium personarum.

NUM. I.

Obbligatio juvandi miseros.

Sicut in grege oves afflictæ majo- rem, & impensio- rem opem à Pasto- re suo exigunt, ut oviculæ illæ erant apud Ezechielem infirmæ, ægrotæ, con- fractæ, abjectæ: ita in Parochiis personæ miserabiles; cujusmodi sunt Pauperes, præsertim si infirmi, Viduæ Pupilli, Orphani, incarcerati, aliique ab omni auxilio deserti homines, atq; à potentioribus oppressi, à suis Paro- chis

chis opem, operamq; peculiarem de-
 poscunt, singularique jure expectant:
 Nam etsi Christiana charitas hoc offi-
 cium etiam à cæteris repetat; meritò
 tamen Concilium Tridentinum *sess. 23.
 c. 1. de Ref.* id propriè à Parochis requi-
 rit: *Cum præcepto, inquit, divino manda-
 tum sit omnibus, quibus animarum cura com-
 missa est, oves suas agnoscere, & pauperum
 aliarumque miserabilium personarum curam
 paternam gerere; Sacrosancta Synodus eos ad-
 monet, & adhortatur; ut divinatorum præce-
 ptorum memores, gregem suum pascant.*

Inquires igitur diligenter (hoc eo-
 nim primum est) quænam sint inter
 tuos personæ miserabiles, id est, quæ
 comiserationem meritò commoveant,
 dignæq; sint, quarum miseriam sub-
 leves operibus Misericordiæ, quæ
 Christus ipse in Evangelio suis com-
 mendat; & sibi ipsi in miseriis exhi-
 beri profitetur; de quibus Lactantius
 in Epitome Divinarum Institutionum
 hæc enumerat: *Si quis, ait, victu indiget,*

impertiamur; si quis nudus occurrit, vestiamus; si quis à potentiori injuriam sustinet: eruamus: pateat domicilium nostrum vel Peregrinis, vel indigentibus tecto, Pupillus defensio, Viduis tutela nostra non desit: redimere ab hoste Captivos, magnum misericordiae opus est; item egros visitare, fovere inopes, aut pauperes: si obiverint, non patiamur insepultos jacere. Hæc etsi cæteris communia esse debent; singulariter tamen à te propiùs spectant, qui hoc munus tibi fecisti proprium, cum suscepisti personam Pastoris.

NUM. II.

Cura Pauperum.

Quia hoc hominum genus præ cæteris habetur vile, abjectum, & à quibus nihil speretur, vel parùm; ut opibus, ita aliorum auxiliis destituuntur: quò fit, ut facilè omnium injuriis pateant, nullòque negotio, præsertim à potentioribus, opprimantur; tum verò maximè, si in jus trahantur; nam etsi æquitate causæ supe-

perent, quia tamen nemo est, qui Patronium, aut defensionem suscipere velit, judiciorum iudiciumque iniquitate proteruntur, nisi Deus ipse (quod facere solet) patronus assistat, ipsosq; iudices in iudicium vocet, idem pauperis Defensor, & Vindex; quare pauperum oppressores illos monet Sapiens: *Non facies violentiam pauperi, neq; conteras egenos in porta* (hic erat Judæis locus iudiciorum) *quia, inquit, iudicabit Dominus causam ipsius, & configet eos, qui confixerunt animam eius.* Gravis sententia! pauper, quia pauper, tueri se contra vim potentiorum non potest; ergo honoris, corporis, tenuissimarum, si quæ reliquæ sint, fortunarum causâ, per vim ad Tribunalia trahitur, & (quod destituto ab omnibus facilimum est) prosternitur; at ecce cum homines desunt, adest DEUS, non Patronus modò Pauperum, sed iniquorum Iudicum Iudex, eosq; de iniquitate convictos, qui Christum in pauperi-

peribus crucifigebant, poenâ talionis
configit, & ad crucem, & certè ad gra-
ves, nonnunquam ad sempiternos
cruciatus, justissimâ poenâ confixos
addicit. Non sum ego, inquires aut
Advocatus causarum, aut Judex, qui
pauperum causas suscipiam, aut tuear;
multò minùs, qui pro iis sententiam
proferre possim: imò verò fac, ut sis;
& certè potes. Hoc Deus, cujus in
hoc negotio vices geris, hoc à te jus
muneris pastoralis deposcit: primùm,
quidni pro suggestu declamitas, in
pauperum oppressores, in Judices cor-
ruptos? quidni Advocatos urges, ut
Ivones sint, miserorum causas gratis
suscipiant, & contra vim potentiorum
tueantur; in hanc sanè concionem ti-
bi multa suggerent sacræ Literæ, &
SS. Patres: quidni præterea, si quan-
do noveris pauperem quempiam ini-
quo judicio vexari, aut periclitari
ipsius innocentiam, ipse boni viri fi-
dem, & patrocinium imploras, ipsum
Judi-

Judicem adis, æquitatemq; commendas? Porrò alia quædam est pauperum miseria, judiciorum iniquitate frequentior, & communior, quàm faciliùs sublevare possis, inopia scilicet ipsa, & paupertas. Atqui hæc tibi cura eò magis incumbit, quò magis hoc tibi competit nomen, *Pater pauperum*. Et habes in hoc genere præclara Pastorum exempla, quæ imiteris; Gregorios magnos, Joannes Eleëmofynarios, Basilios, Thavmaturgos, Paulinos, Nolanos, Carolos Borromæos: habes præterea ad imitandum acres stimulos ex virtutis hujus commendatione ex sacris Literis, ex SS. Patribus, & rationum momentis; profectò sublevare miseriam inopum tam homini innatum, quàm hominem esse; hæc enim propriè est humanitas, imò supra humanum quidpiam, & planè divinum. *Nihil tam divinum homo habet, inquit Gregorius Nazianzenus: quàm de aliis bene mereri: fac calamitosis sis Deus,*
divi-

divi
na e
tuo,
egen
vide
Eleëm
Dat
qua
quã
pari
verb
disti
qui
leo
qu
sub
nor
du
qua
ind
To
teri
abu
guu

divinam misericordiam imitando. Lex divina est: Præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo, & pauperi; frange esurienti panem tuum, egenos, vagosq; induc in domum tuam, cum videris nudum, operi eum: uno verbo, date Eleëmofynam. Nihil certius isto oraculo: Date, & dabitur. Hæc ars omnium artium quaestuosissima est, inquit Chrysoſtomus, quâ datis parvis adipiscamur magna: dare parùm argenti, & die illâ horribili audire verba, nulli regno conferenda; Esurivi & dedisti mihi, quod comederem. Sat ista, inquis, scio, & aliis concionari ipse soleo: sed tu modum mihi suggeras, quo pauper ipse pauperum miseras sublevare possim. Placet. Primò opinor, non ita omnium rerum eges, ut duo saltem minuta tibi non supersint, quæ conferas in Gazophylacium: deinde etiam, opinor, nôsti præceptum Tobiaë senioris ad filium: Quomodo poteris, ita esto misericors; si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si exiguum, etiam exiguum impertiri stude. Fortè habes duas
tuni-

tunicas, fortè mensam superfluam; & supererit aliquid, si luxum vestium, luculentam supellectilem, sumptuosiora convivia nonnihil castigaveris; si contentus sis habere, quo vivas, & vestiare: nam, quæ S. Hieronymi sententia est, *si plus habes, quàm tibi ad victum, vestitumq; necessarium est, illud eroga, & in illo debitorem te esse noveris.* S. Ambrosius etiam Calices, & sacra Vasa comminuenda censebat, si ea esset pauperum necessitas. Quòd si tandem tam egenus sis, ut conferre ipse nihil, aut parum possis: ditioribus publicè, & privatim pauperes impensè commenda; & cum magistratu age, ut, quod Apostoli faciebant, colligatur per domos, quod in egenos conferatur: si quæ verò foundationes sint in pauperum usus factæ, cura, ut in eos impendantur, non avertantur aliò, aut malè impendantur.

Neque deerunt alij modi, si ingeniosa charitas excogitet. Scio alicubi

con-

consuetum fuisse, & cum convivia genialia agitabantur, ex ferculis appositis, in lances seponerentur particulae ex melioribus cibis, quae deinde transmittabantur ad pauperum, praesertim infirmorum, domos: alibi fuisset quosdam constitutos, qui in familias pauperum inquirerent, quorum si paupertas minus nota erat, ut quos mendicare merito puderet, clam iis de necessariis provideretur. Hic vix me contineo, quin invehar in Parochos divites, qui ita cumulandis opibus vacant, ut dum vivunt, consanguineos, & familiares ditent, aut cum obiverint, testamento iis, etsi pauperes non sint, & quidem ex bonis ipsis Ecclesiasticis plurimum relinquunt: quod facinus vehementer exagitant SS. Patres, qui facultates Ecclesiarum pro patrimonio pauperum, & res pauperum non pauperibus dare, pro crimine sacrilegij habent. Non ita optimi Pastores olim testamenta, aut haeredes

rebes scribebant. S. Joannes Alexandrinus hoc testamentum sibi condidit; *Ago tibi gratias, Domine Deus meus, quòd me dignum censueris, qui tua tibi offerrem, & quòd ex mundi bonis nihil aliud sit mihi reliquum, nisi tertia pars nummi, quem ipsum jubeo etiam dari pauperibus, qui sunt fratres mei in Christo.* At verò S. Augustinus ne testatus quidem est; nisi hoc habere velis pro testamento. *Augustinus testamentum nullum fecit: quia unde faceret, pauper Christi non habuit.*

NUM. III.

Orphani, Pupilli, Vidue.

QUOD inopia, & ægestas in pauperibus facit, ut eorum causæ deferantur, aut prodantur; facit in Orphanis, Pupillis & Viduis vel ætatis, vel sexûs imbecillitas: hinc enim facile illis etiam evenit, ut calumniis, & injuriis potentiorum hominum impetantur? neque tamen contra se tueri possint; ideòque harum quoque miserabilium personarum Deus pe-
pecu-

culiarem, utpote ipsi relictarum, curam suscipit; idque nos sacrae Literae docent: *Ne attingas*, inquit Sapiens, *parvulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas*; propinquus enim illorum fortis est, & ipse iudicabit contra te causam illorum. Ubi non tantum lapidem terminalem prohibet loco moveri, sed ne quidem digito attingi: agrum vero, qui ad Orphanos, aut Pupillos pertinet, non modò non possideri vetat, sed ne quidem introiri, aut pede adiri finit: alioquin quantumvis ipsi imbecilles & abjecti sint, propinquum habituros Curatorem, Tutoremq; fortissimum, neque alium profectò, quàm Deum, qui ipsemet eorum res, & causam suscipiat, & pro iis contra iniquos in vafores litiget; imò tanquam iudex supremus eos iudicet, & vindicet: quod idem de viduis pronuntiat idem Sapiens: *Dominus firmos faciet terminos viduae*; ne quis scilicet eos movere audeat, aut valeat. Quæ
sen-

sententia S. Ambrosium movit, ut diceret: *Fides exhibenda est omnibus; sed major causa Viduarum apud Deum: igitur jure meritissimo, in omni bene instituta republica Orphanorum Pupillarumque cum Tutelæ, tum Clientelæ, & Viduarum defensio Magistratibus, quasi Protectoribus, Dei Vicariis committuntur.*

Romani certè è conviviiis nuptialibus, & Triumphalibus in Viduas, & Orphanos sportulas dividebant; & apud nonnullas alias gentes, Viri Principes signo dato, Viduas, & Pupillos convocabant, ut iis mensæ reliquæ dividerentur. At ego, inquit, nec Tutor sum, neque Curator. Esse tamen potes; fac, ut sis: saltem pro Concione Pupillorum, Orphanorum, Viduarum apud populum causas age, & aliis commenda contra eorum oppressores declama, si quem nôris, è tuis eo vitio notari. Ivonem age; satis eris disertus, & peritus legum, ut
æqui-

æquitatem judicij commendes; & ut
desistant, divinam Justitiam intenta.

NUM. IV.

Xenodochium, Nosocomium,

Carcer.

HÆc quoque non tantum ex com-
muni causa Christianæ caritatis,
ac misericordiæ, sed etiam ex pasto-
rali officio ad te, tuamq; curam per-
tinent; ut peregrinis, præsertim pau-
peribus, aut in eo loco ignotis, cum
hospitio, & victu carent, de testo, &
paupere saltem alimento provisum
sit, præterea ut infirmi, quibus neque
loculus, neque foculus, neque lectu-
lus, neque vitæ necessaria suppetunt,
Christianâ pietate sublevantur; deni-
que ut in carceribus, & vinculis de-
tenti solatio, & cum opus est, tuâ, a-
liorumque ope juventur; atq; in pri-
mis, uti peregrinos benignè excipe-
re, & pro ipsorum conditione bene
habere, humanitatis virtus est: ita in-
hospitalitas, ferinum est vitium. Gen-
tiles

tiles ipsi Divam Hospitalitatem pro numine habebant, vetabantq; eam ob rem hospites lædi; ne hospitalis Jupiter, divinâ ope per preces imploratâ, fulminaret, hospitalitatis violatæ ultor. *Disce tu Christiane, inquit S. Augustinus, exhibere hospitalitatem, ne forte cui domum clauseris, cui humanitatem negaveris, ipse sit Deus.* Audi præterea quid S. Ambrosius: *Tanta, ait, apud Deum hospitalitatis est gratia, ut ne potus quidem aque frigida premiis remunerariis immunis sit; vides, quia Abraham Deum recipit hospitio, dum hospites querit: vides, quia Loth Angelos recipit: unde scis, an tu, cum recipis hominem, suscipias Christum; licet in hospite Christus sit, quia Christus in paupere est; hospes eram, inquit.* Sed tu non communia Christianis, sed Pastoribus animarum propria desideras: Concil. Trident. monet Beneficiarios, inter quos sunt Parochi, ut pro ratione proventuum hospitalitatem exerceant. Apostoli sententia est: *Oportet Episcopum Hospitalem esse:*

Non

Non sum, inquires, Episcopus; ac ne quidem fieri desidero, sed tamen Pastorem te esse memineris: Bonus Pastor oviculam etiam alieni ovilis colligeret, & quando esset opus, suis septis, & stabulo receptam reficeret. Sed proferam nunc, quod te attingit propriissimè. Burchardus Episcopus Volmariensis, in iis, quæ edidit decretis, urget Episcopos in solemnibus visitationibus Parochiarum, in qua de gravibus criminibus inquiritur, ut ex officio, quasi de crimine interrogent; num aliqui sint in Parochia, qui ad se venientibus peregrinis hospitium negant: quâ ille te pœnâ mulctaret, si ipse, qui pascere debes, inhospitalitatis, quasi enormis criminis, reus accusareris; Quare ne officio desis, pro concione populum excita, ut peregrinos, præsertim inopes tecto, & vulgari saltem cibo excipiant; & ut exemplo præeas, tu ipse, pro tuo modulo, & prout res exigit, excipe, præser-

P

tim

tim advenas Sacerdotes, & homines Religiosos: eos enim aliunde quærere hospitium, aut iis à te hospitalitatis gratiam negari turpe est. Præterea, si quæ hospitalia à majoribus fundata sint, attende, ne proventus ad alios usus avertantur: Si nulla sint instituta, da operam, ut aliqua erigantur: quâ de re cum Domino loci, Senatu, & Episcopo consilium capias. Sed multò etiam majori curâ Nosocomiorum, pro infirmis pauperibus, habenda ratio: quòd non modò careant opibus, quibus necessaria conquirant; sed & morbo premantur, ne se ipsos juvare possint, & in mortis periculum conjiciantur, si sint neglecti.

Quare eos sæpius visitabis, curabisq; tum aliis rebus, tum maximè, ne Sacramentis Ecclesiæ careant: quod ne accidat, consultissimum foret, neminem eò admittere, quin prius ritè confessus sit, & quàm primùm liceat, Sacram Eucharistiam sumpserit.

Le-

Leges in bene constitutis cum Xenodochiis, tum Nosocomiis, ea continere debent, quæ tum ad domesticam disciplinam, & eorum, qui eam administrant, officium pertinent; tum quæ peregrinis vel infirmis, quamdiu ibi versantur, facienda incumbunt; ut sunt quædam Christianæ pietatis officia, & obsequia erga benefactores: Manè & Vesperi statæ preces, tum in communi, tum privatim: rebus divinis interesse, certis diebus, confiteri, & sacram Eucharistiam sumere; & si quæ alia accommodata loco videbuntur.

Restat carcer, in quo libertate (magno hominis bono) amissâ clausi, vinctiq; detinentur: quæ miseria, ut magna est, ita Pastoris etiam singularem misericordiam, opemque implorat. Muneris igitur hoc etiam tui erit, captivos invisere, solari, quâ poteris ope juvare, præsertim si consilij, & rerum egentibus sint, atque ab aliis deserti,

tum verò maximè, si iniquè ab aliis opprimantur.

Quòd si Crimen capitale inferatur, & reus extremi supplicij accersatur, cave tu, ne vel facinus axaggeres, vel denunties decretam mortem: eo nuntio hominem percelles, & à te alienabis: quòd si gravitatem sui flagitij, & impendens capiti malum ipsemet agnoscat, & deploret, monebis; ut in primis Numen sibi propitiet, sæpius actum Amoris Dei, & veræ Contritionis eliciat, ex formula, quam scripto trades; Dei Matrem, Tutelarem Angelum, Patronos Cœlites precibus, & votis devinciat; offeres, si quid adversi contigerit ipsi, uxori, liberis, quidquid opis, & operæ potes. Interim forti generosoq; animo à Divinæ Providentiæ manu sententiam exspectet, atque ad omnem eventum se comparet. Confessionem tamen peccatorum excipere necdum fortè expediet, ne metu frangendi sigilli, vel

vel aliquid jam celet, vel postea fidem fractam incuset, nisi fortè ipse Confessarium urgeret vehementer ad Confessionem Sacramentalem præmittendam: invisendus interim carcer sæpius, quò citiùs creditur finiendus Judicialis processus. Statim verò atque supplicium illi denuntiatum erit, jam toto conatu laborandum, ut cum de corpore actum sit, animæ consulatur: plerumq; initio difficile est ita Reum componere, ne judicem ipse injustitiæ arguat, aut ut mortem æquo animo acceptet; varia paulatim suggerenda, cum multo sale prudentiæ, ut sensim ad æquitatem, & necessitatem subeundam inflectatur: temporis parum superesse, jam tandem æternitati studendum; non fore mortem adeò ipsi, vel suis, quos relinquit infamem; si eam pœnitudo, & animi moderatio honestet, atque apud alios commendet: tum Confessio, & Sacra Communio tempestivè urgenda, curandùm-

que, ut nunquam desint, qui piis monitis, brevibus oratiunculis jam labentem erigant, spe præsertim Cœlestis patriæ, & beatitudinis; quanquam si durior est animus, proponendi etiam erunt inferorum cruciatus æterni. Attendendum autem, ne, dum ducitur, vel vino, vel aliâ causâ in scurriles jocos, & facetias ad supplicium, quasi histrio ad theatrum eat; quæ res spectatores graviter offendit. Cavendum præterea, ne concionabundus ad Magistratum aut populum aliqua ineptè effutiat.

Multum juverit inter ducendum Passionem Christi per partes, veluti per septem Stationes, menti objicere. Primò: Quæ in Horto. Tum quæ ad Annam. Tum quæ in domo Caiphæ. Quid in Prætorio Pilati. Quid apud Herodem: Quid ad crudelem Columnam: Denique quid post iter cruentum cum Cruce in Calvaria actum sit à Carnificibus. Quid verò à Christo
pro

pro
Hu
Qui
& p
sce i
ce M
sum
In m
meu
ciur
Ma
cifix
etur
min
ad a
an
& l
cet,
ner
vix
re a
jori
niq
cor

pro nobis toleratum, & quanta cum Humilitate, Patientia, Constantia, Quid postremò ipse inter irrisiones, & probra moriens dixerit: *Pater ignosce illis. Hodie mecum eris in Paradiso. Ecce Mater tua. Sitio. Deus, Deus meus. Consummatum est: Et in extremo spiritu. In manus tuas Domine commendo spiritum meum.* Hæc suaviter, & fortiter afficiunt; tunc etiam magis, si è collo Marianum Rosarium, si in manu Crucifixi Effigies, & Numisma benedictum sit. Cùm advertes jam jam imminere extremum supplicium, petes, ad aures verbo, vel alio signo innuat, an conscientiam aliquid excruciet; & licet nihil angat, ut saltem significet, an cupiat postremò absolvi in genere à suis peccatis, quod fieri potest, vix cæteris advertentibus. De qua re antea præmonendus fuerit, ut majori cum securitate vitam finiat: denique sacratissima Nomina (saltem corde) proferat ad lucrandas sacro

Numismate Indulgentias: quàm primum exspirârit, brevi exhortatiunculâ ad populum Animam precibus & Sacrificiis comendabis. Si iudex permiserit corpus sacrae Sepulturæ, curabis terræ tradi Christiano more. Quâ in rem conferunt opem, institutæ quibusdam in locis mortuorum Confraternitates: quas in Parochia institui laudabile est, pro iis generatim, qui inopes moriuntur; ut suus etiam illis sepulturæ honos sit.

Plus negotij & molestiæ suscipiendum erit, si ij, qui morte affiendi, necdum Christiani, vel certè Hæretici vixerint hætenus. Tempestivè, & seriò agendum, etiam spatio, si opus fuerit, à iudicibus impetrato. Varij ad conferendam operam submittendi: tentanda omnia. Quòd si neque sic quidem ad veram Religionem, & bonam mortem induci possint, persistendum tamen usque ad mortem: Docuit experientia, aliquos in extremo ipso

ipſo ſpiritu Baptiſmum aut Pœnitentiæ Sacramentum expetiviſſe: & licet non petant, laus tamen, & commendatio non vulgaris erit, etiam hîc præſtitum officium boni Paſtoris, neque deſideratum fuiſſe.

CAPUT V.

Converſatio cum Parochianis.

NUM. I.

Quædam de Converſatione generatim.

HOc Caput, caput eſt totius ferè vitæ Paſtoralis: ex converſatione enim ſpiritus quaſi vitales in partes omnes officij dimanant, ſiquidem vita exemplaris, quam primâ parte propoſuimus, & utilis Sacramentorum adminiſtratio, quam ſecundâ parte proſecuti ſumus: Denique Concionum, Catecheſeos, reliquarumq; functionum Parochialium recta inſtitutio, quam hac parte tractamus, in converſando ferè conſiſtunt; adeò con-

versatio latè patet, & in bonam, aut malam partem summam habet vim. Quare plurimum refert, ut bene conversandi rationem percalleas; cumq; illa non nisi longo usu comparetur, ex aliis addiscas, si ipse necdum usum compararis. Ideo ero hîc paulò accuratior, ut in re tanti momenti optimè tibi, aliisque consulam: Rectè enim S. Hieronymus: *In te oculi omnium diriguntur; Domus tua, & Conversatio, quasi in speculo constituta, magistra est plubica disciplina.*

Atque duo in primis generaliora sunt, & veluti principia totius conversationis: primum est illud, quod jam in primâ parte proposuimus, exemplum bonæ vitæ: hujus enim in Parocho ratio habenda est maxima, si fructuosè versari inter suos velit. Alterum est hujus loci: Conciliatio benevolentiaë erga Parochianos. Ita enim ferè quisque res æstimat, ut est affectus. Itaque si populum habes
addi-

addictum, trahes, quo voles; sequetur enim sponte: conciliantur autem animi potissimum beneficiis; nam re-
damnant homines eos, quos sibi bene velle viderint. Id autem exhibitione beneficiorum, & officiorum cognoscunt: pridem dictum à S. Gregorio: *Probatio Charitatis, exhibitio est operis.* Quòd si benefacere non possis, necessum erit, ut in te saltem videant pro-
pensam ad benefaciendum voluntatem: id ut nos doceret Christus, sibi omnes, etiam adversarios benefacien-
do, & sanando demereri semper stu-
duit: neque opus est, ut diutiùs hic immorer; res ipsa, quantum valeat, loquitur. Verùm particularia quæ-
dam sunt partim sectanda, partim fugienda in conversatione cum
Parochianis, quæ pluscu-
lum otii, & eruditio-
nis requi-
runt.

NUM. II.

*Conversabere cum omnibus quidem,
sed diverso modo.*

NEgligendus tibi è tuis nemo, multò minùs quispiam contemnendus: omnibus aliquid debes; nobilibus, & plebejis: eruditis, & rudibus: divitibus & egenis: sanis, & infirmis: pueris, & adultis: senibus; omni ætati; utrique sexui; neque probis tantùm, sed etiam improbis. Habes præclara exempla: Deus respuit neminem. Christus in omnium salutem incubuit. Paulus fiebat omnia omnibus; etiam ad scenofactoriæ artis pellicionem divertebat; neque Petrus magnus ille Pastor hospitari apud Simonem Coriarium dedignabatur. Sed neque tamen cum omnibus semper, neque cum singulis eodem modo tractandum: quando autem, & quomodo, à prudentia rerù agendarum magistra exquirendum. Cum nobilibus nolim te esse rusticum, nolim aulicum;

cum: ita age, ut adolescentiam tuam nemo contemnat; ita vive, ut dignitati tuæ labem non inferas; neque tamen ita studiosè tuæ autoritatis sis retinens, ut Domino loci virisque primariis nihil umquam, concedas; memor sis dicti Apostoli: *Honorem, cui honorem.* Boni tui, & Ecclesiæ plurimum sanè refert, ut illos, qui in eo loco dominantur, tibi habeas adjunctos. Itaque cavebis, ne temerè impetas, aut laceffas; rixas, aut lites excites. Quòd si contra autoritatem, vel immunitatem Ecclesiasticam aliquid attentent, aut moliantur; rationem allatis causis experire; si nihil proficis, præmissâ protestatione, quòd non ducaris, nisi studio divini honoris, rem controversam deferas ad Episcopi tribunal; neque interim re ullâ, ac ne verbo quidem, læde; imò conare officiis demereri. Jam verò plebejos, rudes, egenos, aliòsve inferioris fortunæ, aut vitæ etiam improbioris,
sic

sic tracta, prout cujusq; ratio, & utili-
 tas postulabit. Nullus tibi debet vi-
 deri vilis, qui divini sanguinis pretio
 constitit. Pastor sis totius gregis, et-
 tiam Agnelli, etiam Oviculæ infirmæ,
 scabiosæ, errantes quoque ad te per-
 tinent. Pastor ille Evangelicus, reli-
 ctis nonaginta novē, perditam unam
 requirebat: & medici nusquam magis
 conversantur, quàm cum ægris. Chri-
 stus, idem supremus Pastor, & Medi-
 cus, venerat pro ovibus, quæ perie-
 rant, & cum peccatoribus non con-
 versabatur modò, sed & familiariter
 convivebat: à quibus ipsi quidem, qui
 nulli periculo suberat, minùs erat ca-
 vendum; at hîc tibi major adhibenda
 cautela, ne dum ovem errantem requi-
 ris, lupus te voret, aut lupus evadas.
 Periti medici, ubi regnant morbi con-
 tagiosi, antidotis, & præcautionibus
 student, ne luem ab aliis contrahant;
 quo in genere nihil magis cavendum,
 quàm à sceminis: qua de re postea.

Num:

NUM. III.

Mansuetudinem præcipuè in Conuersando sectare.

HÆc virtus, quam maximè à natura nostra insitam habemus, propriè humanitas appellatur: eam qui exhibet, homo dicitur; qui non habet, ferus. Nulli autem magis necessaria illa est, quàm iis, qui regunt; quomodo enim reget alios; qui se priùs regere non didicerit? Est autem mansuetudinis hoc munus: animi ferociam cohibere, verborum acrimoniam detergere, corporis motus effrænes componere: quod ubi effecerit, toti; homini imperarit, jam regina est cordium illorum, quibus cum conuersaris, & Suada animorum quidvis ab illis, aut impetrabit, aut imperabit. Eam virtutem David Rex *spiritum principalem* appellat, quòd maximè deceat Principem: Sic inter apes regulus aculeo caret, vulnerat neminem; puerum, putum mel propinat. Ita Moyses

ses cervicosum, & difficilem populum
facile inflectebat bonitate, quâ sanctus
erat, & quâ verbis monstra ipsa placaba-
bat. Intelligis, quo studio mansuetu-
dinem sectari debeas, quantumvis
nonnunquam conversandum tibi sit
nonnullis cum agrestibus, ac feris, qui
te laceffant, & bilem, stomachumque
concitent; quibus etsi quandoq; cor-
rectiones, & reprehensiones adhiben-
dæ sint; tamen tunc etiam modera-
tio animi, verborum, gestuum reti-
nenda, ut non excandescas, aut pro-
rumpas in verba injuriosa, aut nimium
acerba, aut quæ hominem magis,
quàm vitium impetant. Video te
cōmoveri. Ergone, inquis, me Ovem
ex Pastore facis, & Oves Lupos, ut
me devorent? ista Monachum fortasse
deceant. At Pastoris nomen, dignita-
tem, authoritatem tollunt. Quid
enim? si Parochum vident, præsertim
ætate minùs venerabilem, animo pla-
cido, ore suavi, mellitis moribus, & ut

vocas, mansuetum, quódque neecessarium erit, humilem, patientem : curatorem suum non curant, imò floccipendunt. Neque verò irasci semper peccatum est. Christus, si non iratus est, certè iram præ se tulit. Petrum Sathanam vocavit: Scribis, & Pharisæis sæpe *Væ* intentavit: vendentes, & ementes in templo etiam verberibus incussis ejecit; nummulariorum mensas, & æs evertit. Quid plura? Ohe! mi bone vir, ne mihi irascere, nondum dixeram omnia, quæ volebam: non sum ita rudis, ut nesciam mansuetudinem, sicut ceteras virtutes, modum, mediúmque tenere; ex quo, si ad extrema hinc inde abeatur, in vitium degeneret. Mansuetum te esse volui, non mollem; sed neque ferrum; Medicos, & Opiliones imitabere: Medici non semper, neque in omni morbo ferro, & igne utuntur; si utantur, lineamenta admovent, ut molestiam molliant: potiones amaras, quando

vis

vis morbi patitur, melle, & saccharo illinunt. Medicus Evangelicus, ut vulneratum seminecem curaret, vini acrimoniam, & olei lenitudinem adhibuit. Similiter opiliones, dum lanam tondent, cutem non lacerant; si curant scabiem, ungues non impingunt; aberrantem oviculam fistulâ revocant, aut glebâ leviter injectâ; cum verò amissam recuperârint, non exdorsuant, aut exossant: exosculantur, sinu excipiunt, ac tandem in humeris reportant. Hoc modo Pictores bonum Pastorem effingunt, eâmq; effigiem antiqui sacrorum calices insculptam exhibent, & Archiepiscopale pallium, ex lana ovina humeris gestatum repræsentat.

Quæ in Christo objicis severitatis exempla, quàm pauca, quàm rara, quàm mixta suavitate erant? Toto triennio, quo cum hominibus tam diversorum humorum, & morum conversatus est, vix ter, quaterve iracundiam

diam præsetulit: semel Petrum Sathanam, id est sibi adversum (hoc enim Sathan significat) tunc appellavit, cum à se Crucem amoliretur, quàm leniter, & quàm leviter, in causa licèt gravissima? Scribæ & Pharisei jurati, & publici hostes Christum insectabantur, lenitate carpi nolebant, carpi debuerunt. Carpsit Christus, neque tam illos, quàm publica illorum vitia, neque frequenter, neque nimis durè; cum vendentibus verò, & ementibus in templo quàm mansuetè actum? intolerabile erat facinus; Domus Dei fiebat forum non modò, sed etiam spelunca latronum; zelo ardens divini honoris Christus ejecit, arripit non flagrum, neque flagellum omnino, sed quasi flagellum; neque ex funibus, sed ex funiculis, &, quod sciam, vulneravit neminem; imò neq; percussit, non modò verbere, sed vix verbo: nam hæc nihil habent acerbitalis; *Auferte ista hinc; hæc domus est orationis.*

nis. Quòd si mensas dejecit, non effregit; effudit æs, non rapuit. Nunc confer ista cum totius vitæ Christi decursu, reperies expressum, quod Isaias vaticinans prædixerat: *Non clamabit, non contendet, non audietur vox ejus foris: calamum contritum non conteret, & linum fumigans non extinguet: cum veritate educet judicium: neque erit tristis, neque turbulentus.* Discipulos rudes & subinde molestos, quàm benignè, quàm patienter tulit? cum peccatoribus maximis convivabatur; tantùm abest, ut durè eos tractaret. Lege conciones, quas habuit, rostro, ungue, aculeis carent; ut meritò se mansuetudinis Magistrum profiteatur: *Discite à me, quia mitis sum; sed nunquam id docuit magis, quàm sub finem vitæ; ubi maximè irasci, si aliquando oportuit, jam oportuerat: retexere historiam Christi patientis: Si me queritis, inquit, sinite hos abire: si bene locutus sum, quid me cadis: Filius Dei sum; amodò videbitis: apud Pilatum verò falso*
 accu-

accusatus, flagris concisus, & prius ab Herode illusus, quid dixit; tacuit, In Cruce locutus est inter horrendos cruciatus, & opprobria, & irrisiones, Verba septem; nullum felle, quod propinabatur, illitum: denique inclinato capite loqui & vivere desiit; neque tamen tot, & tantis mansuetudinis exemplis dignitatem suam, auctoritatēve imminuit; imò auxit plurimum: error ille est non virtutibus, mansuetudine, humilitate, patientiā; sed vitiis, feritate, fastu, impatientiā, existimationem, & potestatem Parocho conciliari, aut conservari. Nolim tamen putes tibi à me interdictum, ut bono nomini consulas; ut, si quis te infamet, ne te jure tuo optimo tuearis: personæ enim publicæ famam negligere non licet; si id bono publico oblit: sed tamen hæc ipsa justa causa, & defensio intra leges Christianæ mansuetudinis, velut intra sacram lineam, concludi debet, ne exorbitet longius.

Num.

NUM. IV.

*Fuge Comestationes, & lusus
vetitos.*

PASTOREM cum ovibus versari in popinis, compotare, ludere, non modò contemptum parit, ut quævis nimia familiaritas; sed ipsi, & gregi (immanè quantum) nocet: quis nescit, quæ & quot flagitia istic reperiantur? ubi crapulæ regnant, ebrietates, detractiones, juramenta, perjuria, blasphemias, obscœnitates non modò verborũ, sed etiam rerum, jurgia, pugnæ, cædes; tũ scilicet, cũ ex mora novæ, & novæ illecebræ gulam irritant, & ingluviem; & mens, ac lingua largo potu non jam madet, sed mergitur. Quamobrem monet Sapiens eum, qui sapere velit: *Noli esse in conviviiis potatorum, nec in comestationibus.* Quod monitum etsi ad omnes spectet, longè maximè ad Parochos, ob gravius scandalum; cũ passim occlamatur: *Ecce pastor, quasi unus ex nobis, potator, aleator;*
dicit,

dicit, non facit. Ut omittam, quæ alibi profecutus sum; & quàm turpe est, diu quæri Parochum, nec reperiri, nisi tandem in taberna; inde extrahi ad res sacras; cum jam mens titubat, memoria fallit, lingua hæret, manus & pedes officium negant? ob has, opinor, causas, magnus ille Mediolanensium Pastor Ambrosius, licet invitatus, fugiebat convivias; & alter illi par Hipponensis Antistes Augustinus, inter cætera mandabat suis, ne conviviis interessent; S. Hieronymus idem vetat, rationemq; adfert: *Quia facile contemnitur Clericus, qui sæpe vocatus ad prandium ire non recusat.* Bene est, inquis, sæpe aut non vocabor, aut recusabo: subinde ire expedit, ut si convivæ sint honesti; aut spes sit, præsentia Parochi coërcendos convivas, ne in illa conviviorum, quæ reprehendis, vitia diffluant. Præterea quid si invitant Domini? quid si Magistratus, aut Viri primarij, quibus si des repulsam, contume-

tumeliam, aut probrum ingerere videaris? & hîc minus erit periculi. Ita tu quidem, ego hoc nescio: errat enim, qui putat ea jam esse tempora, quæ Tobiaë; quando cum timore Domini lætabantur: aut Judithæ, *cùm erat populus comedens secundùm faciem Sanctorum.* In Aaronis potiùs sæculum recidimus, *cùm cœpit populus manducare, & bibere: quid inde verò? & surrexit ludere, id est virulum pro Deo colere: cùm grex insanit, facilius fit, Pastorem primum colludere cyathis, insanas vociferationes miscere; quàm surdis concionari, aut insanis sana consilia dare.* Insurgit hîc S. Augustinus: *Quia aliqui, inquit, etiam Clerici, qui hæc deberent prohibere, ipsi cogunt bibere aliquos, plusquam expedit, amodò incipiant, & se ipsos corrigere, & alios castigare; ut, cùm ante tribunal venerint, nec de sua, nec de aliorum ebrietate incurrant supplicium.* Quod ad invitationem Magnatum, & Optimatû attinet, nescio, an ea etiam magis sit fugi-

fugienda: & fit non raro, ut excusatio sit facilis; vocant enim subinde; venire nollent. Ita sentiebat Hieronymus: *Convivia vitanda sunt secularium; maximè eorum, qui honoribus tument; consolatores nos potius in mœroribus suis, quàm convivas in prosperis noverint.* Tum subdit: *Facile contemnitur Clericus, qui sæpe vocatus, non recusat.* Deinde adjungit: *Nescio enim, quomodo etiam ipse, qui deprecatur, ut tribuat; cùm acceperis, viliozem te judicat, & mirum in modum, si eum rogantem contempseris, plus te postea veneratur.* quòd si tamen subinde citra periculum, & scandalum, ut adsis, graves causæ, componendarum litium, promovendæ religionis, invitant, S. Gregorium Nazianzenum imitabere; qui cùm venerationis gratiâ à Theodosio pio Imperatore ad mensam invitaretur, penè invitus non tam ibat, quàm trahebatur. Hinc hæc ipsius, cùm ea importunitate liber esset, exultantis animi congratulatio: *Non jam Imperatori, ut*

Q

prius,

prius, contubernalis erit Gregorius, atq; inter
 medios epulones non erit tristis, tacitusq; ac-
 cumbens, agrè anhelitum ducens, & edens ser-
 vilem in modum.

Quod si necessitas te ad convivium
 etiam, quantumvis Magnatum, com-
 pulerit, veniatúrque ad insanos sani-
 tatum calices, & provocationes ad
 grandes, æqualésque haustus, cave ne
 respondeas: memor istius Prophetæ:
*Vae qui potum dat amico, mittens fel suum, &
 inebrians: genus crudelitatis est, sub a-
 micitiæ symbolo sanitatem alteri non
 dare, sibi eripere. In quem inhumana-
 num morem Sanctissimi Patres vehe-
 menter excandescunt, S. Augustinus
 maximè, & Ambrosius; Scythica hæc
 lex est, aut bibe, aut abi: In Assueri
 mensa nemo alterum cogeat: eò tu
 expeditiorem recusandi viam repe-
 ries, quòd alij faciliùs id tuo statui
 concedent. Sed in genere convivio-
 rum etsi vitanda ferè omnia, nulla ta-
 men magis, quàm quæ nuptiarũ causa
 insti-*

instituantur: Sunt enim hic majores illecebræ, & præsentius periculum; ubi simul convivantur Bacchus & Venus. Quare meritò ex Concilio Agathensi Jure Canonico statutum, ut Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi nuptiarum evitent convivia; nec his cœtibus misceantur, ubi amatoria cantantur & turpia, aut obscœni motus corporum choreis, & saltationibus exhibentur. Marchantius in suo Horto, refert funestos duos casus, qui non pridem acciderant; Pastoris unius, qui tabulato, ubi epulum erat nuptiale, dehiscente subitò infelix sub ruina oppressus, scyphum adhuc manu tenens exspiravit: Alterius verò, qui simili ex causa temulentus, dum ex loco editiore descenderet, per gradus corruit, neque multò post fractis cervicibus miseram quoque animam exhalavit.

Abirem ex hoc conviviorum loco, nisi me tantisper lusoriæ tabellæ, turriculæ, & fritilli, taxilli, schachi, & vetiti ejusmodi sub alearum nomine

lusus detinerent: mirum, quàm severe, & acriter Sancti Patres, præsertim Cyprianus, & Basilius aleas, & aleatores exagitent, non tantum propter temporis, & fortunarum damna; sed ob plurima, eaque gravia scelera, quæ ludi vetiti secum ferunt; ideoq; merito Clerici lusores gravibus pœnis castigantur. Extat adhuc inter Apostolorum Canones, quos sexta Synodus recepit, hoc grave statutum: *Presbyter, aut Diaconus alea, atq; ebrietati deserviens, aut desinat, aut Communione privetur.* Prohibet quoque Cæsarea lex Justiniani Imperatoris, ne personæ Ecclesiasticæ ad tabulas ludant, aut ludentibus se associent, aut spectatores sint. Quid ergo, inquires; tam flagitiosum, tamq; grave piaculum est ludere, præsertim absq; scandalo, absq; gravi temporis, aut æris jacturâ, salutisve periculo? consule tu, quos voles, & videris; certè facilius meo judicio abstinebis omnino, quàm omnia pericula evites.

Num:

Vitanda omnium maximè familiaritas cum fœminis.

Hic si uspiam blanda pericula Sirenum, imò rabidæ Scillæ, profunda Charybdes, latentes Scopuli, & infamia multorum naufragiis Acroceraunia. Tritum adagio est; Mare, Ignis, Mulier, tria mala; sed tamen minus tempestuosum est Mare, Ignis minus inflammat, in muliere omnia nocent. Oculi instar Basilisci, vel solo aspectu venenant; labia, & ora flammæ vomunt; vel levis attactus inficit & (quod atrocius est) mulierem sacrae Literæ cum Leone, Urso, Pardo, Colubro, Serpente comparant; itaque nihil hoc malo nocentiùs, pave, cave, præsertim in hac tuâ juvenili ætate, quæ cum straminea sit, nullo negotio ignem concipit. Eò autem magis cavere debes, quòd solemnibus Castitatis voto te divino cultui obstrinxeris; labi aliis peccatum quidè est,

est, tibi enorme sacrilegium. Pronior autem est lapsus, quòd conversationis causa obtendi soleat species aliqua pietatis. Quid ergo agam, inquires? monebas paulò superiùs, mihi conversandum cum omnib⁹; neq; aliter esse potest, quàm sæpe cum fœminis, aut certè abdicandum erit mihi munus Pastorale. Minimè verò, neque enim prohibeo, ne converferis, cùm officium postulârit; sed ne familiariter agas; moneo autem ut cautè, ut castè. Audi, quid hac in re tibi Sancti Patres præscribant, verba ipsa citabo, quo plus ponderis habeant. Cyprianus de singularitate Clericorum: *Sic ambulate, inquit, sic agite, ut semper Ecclesie Senatus candidus constet; Severitas circa fœminas vigeat; autoritas polleat, vigor teneatur, gravitas veneretur, & ubique gustanda est cum mulieribus, non continuanda presentia; sed quasi transeunter fœminis exhibenda est accessio, quodammodo fugitiva.* Et Basiliius ad filium spiritualem: *Cum fœminis*

minis ne velis uti longis, & otiosis fabulis. Et in Constitutionibus monasticis: Si fieri possit, mulierum colloquia, congressusq; sordidius fugiamus: sin id non possit, in eo enitendum est certè, ut quàm rarissima illa, & quànq; brevissima sint. Jam verò S. Hieronymus ad Nepotianum: Hospitiolum tuum, aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant; quòd si verò propter officium Clericatus aut vidua visitatur, aut virgo, nunquam domum solus introëas. Tales habeto socios, quorum contubernio non infasmeris. Solus curis sola, secretò, & absque arbitro, vel teste non sedes: Ita SS. Patres illi, quorum hæc est summa: Cum fœminis agito severè potius, quàm blandè: auctoritatem, vigorem, gravitatemq; conservato: obiter, & quasi per transfennam alloquitor: nec multa; nec otiosa; imò rarissimè, & brevissimè. In domum tuam non admittito, ipse vix adito: nunquam solus cum sola, loco occulto, absque arbitro, vel teste confideto. En tibi multa præcepta brevi compendio: paucula mox addam; quia res id postulat.

CAPUT VI.

Administratio propriæ familiæ.

NUM. I.

Absint à Contubernio fœmina.

FOeminis, si domi in eodem contubernio, & convictu adsint, malum præsentius esse non potest; jam enim pestis est in ipsis laribus: utar hîc etiam verbis SS. Patrum, ne de meo rem auxisse videar; ut, *Cum fœmina semper esse* (loquitur S. Bernardus) & non cognoscere fœminam, nōne plus est, quàm mortuum suscitare; mox exponit periculum: *quotidie latus tuum ad latus juvenule est in mensa, lectus tuus ad lectum ejus in camera; oculi tui ad oculos ejus in colloquio; manus tue ad manus ipsius in opere, & continens vis putari?* S. Cyprianus magis apertè hunc scopulum ostendit, ut magis caveas: *Quid illic geritur; ubi libertatis sumit mulier in contubernalitate constantiam: quando in domesticis negotiis, nunc lacertos lanificis operibus nudat; nunc æstuans dete-*

detegit membra; nunc fatigata jaclatur, aut
 in risum dissolvitur; nunc blanditias exhibet,
 & (quod est venenosius) psallere delectatur,
 aut canere; cujus cantu tolerabilius est audire
 Basiliscum sibilantem. Tum subdit; taceo
 reliqua, quæ magis pudenda sunt, quam di-
 cenda. Cavebo, inquires; mihi atten-
 dam. At lubrica spes est, inquit idem
 Cyprianus, quæ inter fomenta peccati sal-
 vari se sperat: Impossibilis liberatio est flam-
 mis circumdari, nec ardere: quod Salomon
 non negat, dicens: quis alligabit in sinu suo ig-
 nem, vestimenta autem sua non comburet? dif-
 ficile quis venenum bibet, & vivet; verendum
 est dormienti in ripa, ne cadat: Expedi plus
 bene timere, quam malè vivere. Quod si quis
 dicat (verba sunt Basilij) ex assiduo se
 cum mulieribus colloquio, & convictu non ad-
 modum lædi, hic sine dubio portentum est quod-
 dam insolentissimum & in utriusque sexus (ut
 ita dicam) confinis positum. Vellicat quo-
 que tibi aurem S. Hieronymus: Quod
 si dixeris, ait, mihi sufficit conscientia mea,
 habeo Deum Judicem, qui meæ vite est testis.

non curo, quid loquantur homines; audi Apostolum scribentem: providentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Itaque ut nihil aliud subsit, hoc sat ingens est malum, quod mali suspicionem aliis moveas. Audiatur hic iterum Bernardus: *Continens vis putari, esto ut sis: sed ego suspitione non careo; scandalo mihi es; tolle scandali causam, quate probes verum, ut jactitas, Evangelij amulatore: si non vis scandalizare Ecclesiam, ejice foeminam.* Durum, inquires, hoc, inhospitale, & propè inhumanum; quid ais? at quid si hoc Deus ipse præcipit? Scribit certè S. Cyprianus, specialiter divinâ revelatione sibi præceptum à Deo fuisse, ut mandaret, ne Clerici cum foeminis commorentur. Sed tamen scimus, ais, per Canones Ecclesiasticos, Clericis saltem indulgeri cōmorationem cum Matre, Avia Matertera, Sororibus, aut Neptibus; in quibus scilicet naturale foedus tollit sæviximinis suspicionem: fateor eis plus per-

permittere; tamen consultius esset, nec
 has habere in contubernio. S. Augu-
 stinus ne quidem germanam sororem
 admisit, quòd diceret, *quæ cum sorore
 mea sunt, sorores meæ non sunt*; & S. Hie-
 ronymus Rustico Monacho suadet,
 ne vel Matri cohabitaret; sentiebat me-
 cum S. Gregorius, cujus hæc erat sen-
 tentia: *omnes generatim ex familia exesse,
 quàm vel unicam adesse*. Hic verò velut
 in tragica Catastrophe exclamas: quis
 ergo cibos emet? quis coquet? quis
 everret domum? quis vestes expurga-
 bit? quis lectum, quis res alias com-
 ponet? ubi lotrix? ubi cætera pro a-
 liis ministeriis auxilia? Brevi te ex-
 pediam hoc labyrintho: Emet emptor
 & coquus; nihil opus erit emptrice,
 aut coquâ; famulus cætera probè ex-
 plebit; nihil opus erit ancillis: lotrix
 sit foris, puer feret lavanda, lota refe-
 ret; ad quid ergo in familia famulæ?
 certè non desunt exempla eorum, qui
 careant: quidni sis ex illis unus?

Domesticorum cura.

Apostolus in Timotheo inter cæteras dotes, & virtutes Pastoris Ecclesiæ, id etiam requirit; ut suæ domui bene præsit: *si quis enim, inquit, domui suæ præesse nescit; quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?* vult Apostolus (ut S. Hieronymus interpretatur) Episcopum domum suam bene regere: non ut opes augeat; non ut regias paret epulas; non ut zelatas patinas struat, ut Phasiadis aves lentis vaporibus coquat artifici temperamento; sed ut, quod populo præcepturus est, prius à domesticis exigat. Pergit idem Apostolus: *si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet: (scilicet cum corporis, tum animæ) eo facto, & ipso opere fidem negavit;* quia etsi fidem ipse retineat animo, occasionem tamen præbet infidelibus, Christum, & Christianos blasphemandi; imò verò *infideli est deterior: nam*
 infi-

infideles naturæ instinctu, & pietate naturali curam suorum gerunt; quippe natura, & ratio docent, ut domesticis præ externis prospiciamus. *Quam ergo* (audis loquentem Chrysoſtomum) patet locus detractiōni, dicentibus gentibus, *Christianos sine affectione esse, qui despiciant suos; quam enim turpe est, te extraneos instruere, & tuos in errore relinquere.* Verum non est hic meum, patrem familias optimis præceptis informare, longum hoc foret negotium; & tu ipse id alios doces: dicam tamen breviter pauca pro meo instituto. In primis fac aliis præluceas bono exemplo; cum prudentia & mansuetudine præsis; devinciasq; tuos potius beneficiis, quam vincias duris verbis, aut verberibus. Arridet hic mihi Seneca in Epistola ad Lucilium: *Cum servis familiariter vivere decet prudentiam tuam: servi sunt, imò homines; servi sunt, imò contubernales; servi sunt, imò conservi; si cogitaveris tantundem in utrosq; licere fortuna; debes cogitare, quem*

ser-

servum dicis, eodem calo frui, aquè spirare, aquè vivere, aquè mori.

Exempla jam fortassis requiris bene instructæ Familiæ. Elzearius Comes familiam ita instituebat. Omnes quotidie integram Missam audiunt; vivunt castè, & purè; alioquin exeunt: sæpe Sacramenta usurpant: Ne Deum, ne Beatam Virginem, aliòsve Sanctos blasphemant, jurantòve temerè, vel inhonesta proferunt: qui secus faxit, in pane, & aqua jejunare rei sunt. Tesseris, aut alio lusu turpi ne ludunt: omnes pacem & concordiam colunt. Quæris aliud exemplum gubernandæ familiæ in viro Ecclesiastico? dabo S. Carolum Borromæum ad Battorem Cardinalem: Curabis, inquit, familiam castam, nec patieris inter domesticos quenquam, cujus non sint verba, & mores pudici, habeasq; domi, qui in hanc rem invigilent, & crebrò domesticos moneant, teq; de eorum vita; modestia in verbis, & cultu corporis cernatur: Insuper curabis, ut juramenta à familia tua absint; scurriles joci, convitia contumelia, & omnia verborum

gene-

genera, quæ alios ledant: vestitus etsi decens esse poterit, cavebis tamen, ut absit ornatus, quo milites, & juvenes uti solent: illud & gravitatem redolet, & illis ipsis quandam majoris modestiæ necessitatem imponit. Vade & tu, facque similiter: familiam tunc profectò optimè rexeris, si præterea adjunxeris pulcherrimam, virorum Ecclesiasticorum præsertim, virtutem, parsimoniam, & Frugalitatem.

NUM. III.

Parsimonia, & Frugalitas.

PARSIMONIA propriè in rescindendis superfluis sumptibus versatur: frugalitas in moderando victu, & vestitu: utraque quòd cognatæ sint, nomen invicem commutant; ut is, qui parcus, idem frugalis nominetur: Frugalitas tamen, si spectes vim nominis, propriè in cibo, potuq; cernitur: Parsimonia generatim etiam in moderando usu fortunarum versatur. Ut utraque virtus sit; videndum, ne aut excessu in Prodigalitatem, aut ex
 defe-

defectu in Avaritiæ, aut Rusticitatis sordes degeneret. Itaq; sic agendum, ut modus teneatur, *ne quid nimis, ne quid minus*: in quo habenda ratio personarum, temporum, commodorum: tenendaq; hæc præcepta. Primum ex Catone apud Senecam: *Eme, non quod opus, sed quod necesse*. ubi emacitas reprehenditur. Secundum: *Magno ære alieno te non obstringe*; rectè enim Chilon: *Aeris alieni Comes Miseria*. Tertium: *Moderare sumptus in vestitu, victu, ædibus, suppellectili; ne in fastum, luxum, & in luxuriam diffluas*: nam hæc ingentium etiam Patrimoniorum Scyllæ sunt, & Charybdes. Quartum: *Dandum subinde, ne sis sordidus: largitiones tamen ne sint extra modum profusæ; dictet ratio, quis, quid, quibus, quo fine, ex quibus*. Horum præceptorû observatione accidit illud, quod Adagio teritur: *Par-simonia magnum vectigal*; ita enim au-gentur accepta à majoribus, & proprio labore parta; imò augentur in dies.

die. Prodigalitas contrà, splendidū vitium, ingenti fortunarū jactura rem familiarē prostituit, familias evertit.

De hac re multa præclarè non solum SS. Patres, sed Gentiles etiam Philosophi, viriq; Principes dixerunt, & mandârunt posteris. Sed tamen hæc laus decet maximè homines Christianos, qui profitentur imitari Christum: quem verò illum? qui scilicet nascens in præsepio jacuit nudus, inops: qui alieno vixit: qui moriens, mortuusq; neque proprium lignum habuit pro lecto, alieno etiam sepulchro eguit. Quale hoc probrum; quis pudor non modò Christianum esse; sed Christiani populi Rectorem; neque in iis, in quibus gentiles ipsi præluxerunt, eos saltem æmulari? Marc⁹ Cato nunquam vestem induit, quæ pluris esset, quàm centum denariorum: ipsius Cæsaris Augusti cibus communis, potus vini parcissimus, supellex propè vulgaris, & vix plebe-

je elegantiae: lectus verò humi stratus certè humilis. Epaminondas Dux Thebanorum in supellectili præter ahenum, & unicum veru nihil habuit. Ex his intelligis mi Neo-Paroche, quid velim, quidve ex te nomen Pastoris animarum requirat. Requiris fortè præterea exempla Prælatorum Ecclesiæ, ex quibus discas, tanquam à majoribus Parsimoniam, & Frugalitatem? Longus hïc esset Catalogus texendus, neque tibi multa audire libet, neque mihi recensere vacat: Pauci erunt instar plurimorum.

Nicolaus Cusanus Cardinalis in cœna etiam lucernis, oleo infuso, pro candelis utebatur, non esse alienum ratus, imitatores Apostolorum ad lucernam cœnare. S. Carolus Borromæus, etsi ad dignitatem sui statûs in publico purpurâ vestiretur, interior vestis ex panno & tela erat; cubicularis verò ex cinericio, & rudi, quam quatuordecim totis annis non muta-

vit,

vit. Vulgares cibos, & scyphos communes ad mensam: neque solum bona Ecclesiastica, quæ pauperum sunt, sed etiam Patrimonium in egenos consumebat.

Gregorius Lingonensis Episcopus panes hordeaceos triceâ crustâ oblitos esitabat: in aquæ poculis tantillum vini admiscere solitus, ut mutatio licet colore, aquam saperet. Quæris antiquiora? Basilio Magno tunica una, pallium unum, stratus humi leæulus; suavissima cœna & obsonium panis, & sal, potus aqua. Augustini sobriam mensam tum etiam, cum Hospites tractaret, legeris in vita. Sed quorsum, inquires, tu mihi ista obtrudis tam operosè? nimirum ut à magnis Animarum Curatoribus minor discas Parsimoniam, & Frugalitatem. Quam verò ob causam id tantopere urges? primò sapientiæ, eruditionis, & studiorum; secundò prudentiæ, & vigilantia; tertio, ad sanitatem, & vi-

res corporis: quæ omnia, quàm tibi Parocho necessaria sint, probè intelligis.

De Oeconomia rerù temporalium nihil præscribo; neque enim illam didici, neque profiteor; nolim te fieri Agricolum, aut Vinitorem, multò minùs ad stivam, aut in tabulis versari: certè non decet, neque iuvat commodiùs ista agent alij; modò iis attendas; dum tu interim majori studio, & authoritate rem tuam agis: id est, curandis, pascendisque tuis ovibus, & animarum saluti vacas.

Dices: Quinam ea facient? ancilla, an famuli? Ancillam suprà mihi negabas: & tamen multi sunt labores, proprij fœminis, quos nemo sumat famulorum; pecus mulgendum, linum, cortes, alia curanda id genus: ut proinde ancilla mihi sit necessaria; nec habeo tantos redditus, ut simul famulum ac puerum alam. Et si faciam, erit is plerumq; in otio; & ipse consue-

scet

fecet ancillæ. Jam si habeam agros colendos, quo modo sine servis & ancillis id agam?

Fateor, dura est Parochorum plurimorum conditio. Ideo expedit processisse tantum in studiis, ut aliquo Gradu insignes, non debeant ad eas conditiones detrudi. Sed quia non omnibus hoc datum est, ac pagis etiam necessarij sunt sui Pastores; possunt hi muliebria illa locare foeminis, extra domum eorum degentibus, ut solus cum famulo aut puero sit Parochus. Is, ne otietur, hortum curet, ligna secet, Sacrificanti ministret, prodeuntem sequatur; cibos & alia necessaria ferat. Denique si tibi omnino domi necessaria sit ancilla, non habites cum illa in eodem hypocausto, non illi solus loquaris, non joceris cum ea; per puerum ipsi mandes, quæ opus est: illa tibi non exuat tibialia; cubiculum suum noctu intus claudat, obducto pessulo, ut ad eam
intra-

intrare non possis. Poterunt etiam inveniri, quæ perpetuæ pudicitiae voto obstrictæ fideliter tibi curent familiam, dummodo tu velis etiam tuum votum illibatum servare. Sanè Deum timenti, & amanti, semper occurret modus evitandi pericula. Non amanti, nec timenti frustra quæcunque suggererero.

Atque hîc, cùm rem mihi propositam perfecero, finiam; si brevem opusculo Epilogum attexuero.

EPILOGUS.

HAbes nunc, mi Neo-Paroche, Præxes, & industrias vitæ, atque officij pastoralis in partes, & membra distinctas, atque absolutas; quas cùm mecum recognosco, quasi in speculo repræsentâsse videor optimi Parochi effigiem, redactam quidem in formam brevem, sed tamen suis lineamentis, & coloribus sic satis expressam.

Acci-

Accipe, si placet, ad manum hoc speculum, & oculis tuis, atque animo propone; nam quamvis argento, auro, gemmis, minùs resplendeat; nisi fallor, à suo stano, & vitro de se splendet: cōtemplare, inquam, & te ipsum cum imagine, quam ad vivum refert, compone: neque enim ita planum est, ut aspicienti nihil objiciat; neque ita connexum, ut lumen, & colorem solum recipiat: imò calorem, & flammam concipit, atque in contuentem reflectit. Agedum, quis tibi hīc vidēris? si ad illum, quem exhibet, te conformatum vides, gratulor: excitet te ista tuī pulchra species, ne tibi maculam inspergi sinas: si verò (quod nollem) turpiculum te inspicias; maculam omnem elue: hæc enim speculorum utilitas & usus. Meministi labij ænei ex speculis mulierum, quæ in templo excubabant? Labium istud, & Speculum erat, & vas aqueum; ut

Sacer-

Sacerdotes scilicet ad rem sacram accessuri, si quas maculas adferrent, videndo detegerent, abluendo detergerent. Ita hoc speculum te ipsum tibi repræsentabit, si talis es: sin verò, castigabit, simulq; lacrymas eliciet quibus te eluas primùm; deinde iterum, iterumque inspiciendo, optimi illius Parochi formam induas.

Hoc igitur nunc age: ita cum appa-
 vuerit Princeps Pastorum, percipies immar-
 cessibilem gloria coronam, quam tibi me-
 dullitus adprecor. Atque hic
 tui, simulque laboris
 mei sit.

F I N I S.

*Omnia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ sub-
 jecta sunt.*

a ac-
, vi-
rge-
tibi
, ca-
qui-
rum,
llius

appa-
mar-
me-
c

